

# MAX DUG



SOCIALISTON REVOLJUCIJY  
IU ÆMÆ SSÆDZÆM AZ



1938

~~IJUN~~

1938

26

*N4 Anke*

USFSR-y æmæ Cægat  
Irystony ASSR-y Sæjrag  
Sovettæm ævzaryny bon

# Ž U R N A L

„Max dug“-mæ xuynd ysty  
æmgusdžytæj:

Ardasenty X.  
Besati T.  
Bocity B.  
Dzanajty S.  
Epxity T.  
Guluty Æ.  
Griš  
Isakov A.

Kocojty A.  
Mamsyraty D.  
Mamity G.  
Niger  
Qazbegti Q.  
Qajtyqty G.  
Xozity J.  
Plity X.

---

Žurnal „Max Dudžy“ myxuyrgond cæuync  
aiv literaturon uacmystæ: æmdzævgætæ,  
kaddžytæ, radžyrdtæ, romantæ, povesttæ,  
adæmon ysiældystad, kritikon, naukon  
æmæ æxsænadon-politikon statjatæ.

# MAX DUG

CÆGAT IRYSTONY ASSR-Y SOVETON FYSDŽYTY AIV LITERA-  
TURON ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ŽURNAL

1938

APREL

4

# МАХДУГ

(НАША ЭПОХА)

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ  
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ СЕВЕРО-ОСЕТИНСКОЙ АССР

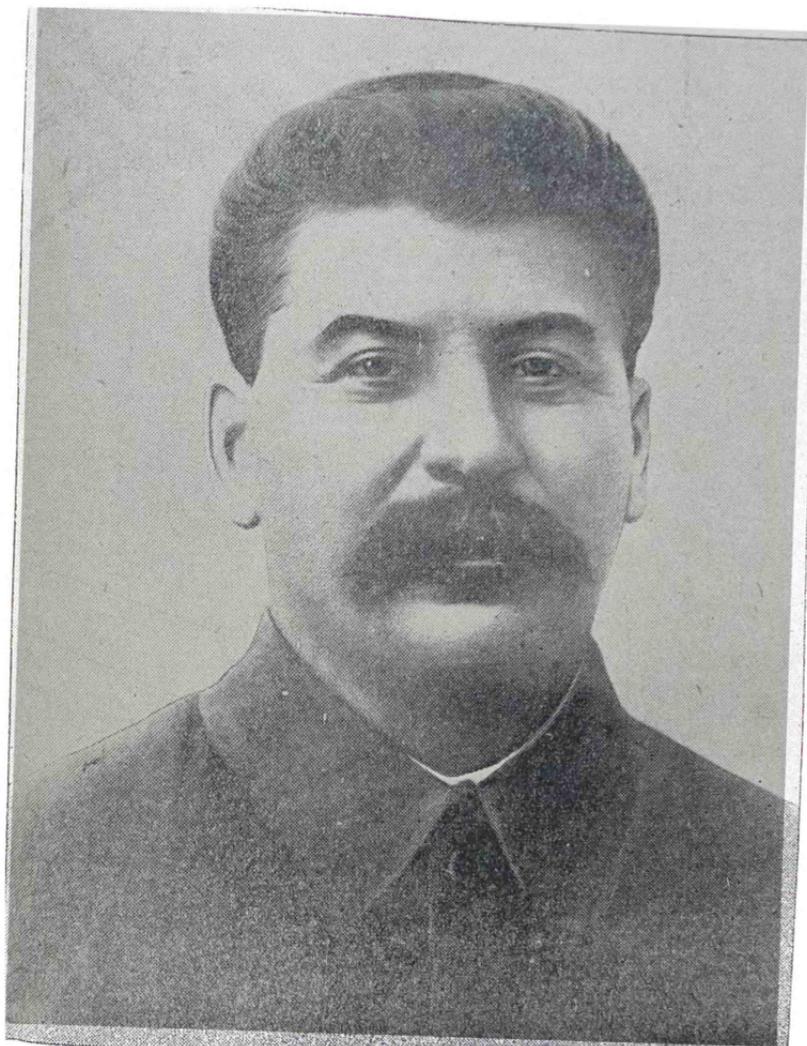
---

1938

АПРЕЛЬ

4

ГОСИЗДАТ СЕВ.-ОС. АССР  
1938



**Æmbal IOSIF VISSARIONY FYRT STALIN**

**Cægat Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovety deputattæm ravzaryny  
tyxxæj kandidatæj registracigondærcyd Ordžonikidzejy goræty  
Æisænfændadžy 4-æm ævzaræn okrudžy**



**Æmbal VJAČESLAV MIXAILY FYRT MOLOTOV**

Cægat Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovety deputattæm ravzaryny tyxxæj  
kandidatæj registracigond ærcyd Ordžonikidzejy gorædy Stalinon  
9-æm ævzaræn okrudžy

# Æppæt dunejy fælløjgændžyty cytdžyn fætæg æmbal Stalinmæ, soveton xicauady særhlæuuæg æmbal Molotovmæ

Ordžonikidzejy goræty fælløjgændžyty gom pismo, ist ærcydi  
æmqælæsæj ævžærstyty ahommæjy mitindžy acy az 26-æm majy

(Mitindžy uydīs 35 min adæjmadžy)

Cægat Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovetmæ deputattæj ravzaryny tyxxæj Symax uæ razydzinad kæj radtat, uycy xabar fequsgæjæ, Ordžonikidzejy goræty fælløjgændžytæ ehau særystyræj æmæ ænækæron cindzinadimæ mitingmæ æræmbyrd ysty, Cægat Irystony fælløjgændžytyl Symax cy sty æuuænkdzinad sæværdtat, uyj tyxxæj Symaxænystyr arfæ rakænynmæ, Symaxyl kuyd ænækæron ænuvyd ysty, uyj ravdisynmæ.

Ræzgæ Cægat Iryston, innæ æfsymæron republikætīmæ, iu binonty xuyzæn, iumæ USFSR-jy æmæ Cægat Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovetny ævžærstyttæm cæuy ehau uælaxizdzinædtīmæ socialiston aræztady æppæt khabæzty midæg. Æmæ max særystyr ystæm uymæj, æmæ næ uælaxizdzinædtæ kæj bantystysty æmb. Staliny razamyndæj, max kommunistny nog uælaxizdzinædtæm, či kæny, uyj razamyndæj.

Fašiston razvedkæty trockistonbuxarionon æmæ buržuzon-nacionaliston æxxuyrstyttæ arxajdtoj næ bæstæjy midæg socializmy uælaxizuiæg aræztad bakhuylympy kænynyl. Dy, æmb. Stalin, razamynd kæmæn dæt-

tys, uycy soveton adæm bynton nyppyrx kodtoj uycy ærtæ xatty ælhys-tag banditty. Max dyn dzyrd dættæm, æmbal Stalin, nodžy tyngdær kæj ysbærzond kændzystæm bolševikon khærcqusdzinad, kæronmæ bynton kæj nyppyrx kændzystæm adæmy nalat yznægty chammar bazzajægægty.

Cægat Irystony fælløjgændžytæ sæxicæn ittæg ystyr æmondyl, ittæg ystyr kadyl æmæ cindzinadyl nymajync, adæmty uarzon fætæg æmbal Stalin sæ republikæjy Sæjrag Sovety fyccag deputat kæj uydžænis, uyj.

Cægat Irystony fælløjgændžytæ ehau cin kænync, cytdžyn Staliny xæstægdær æmtoxgænæg, soveton xicauady særhlæuuæg Vjačeslav Mixailo fyrst Molotov dær Cægat Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovetmæ deputattæj ravzaryny tyxxæj jæxi qælæsæmæ æræværynæn razydzinad kæj radta, uuy.

Max, Ordžonikidzejy goræty partion æmæ ænæpartion bolševiktæ, ystæj Cægat Irystony æppæt fælløjgændžytæ, Symax maxyl cy æuuænkdzinad sæværdtat æmæ næm cy uar-

zondzinad darut, uymæn dzuapp dæ-  
tyny tyxxæj, nodžy tyngdær fæ-  
fyldær kændzystæm næ tyx æmæ  
næ qarū, nodžy ængomdær ærbalæu-  
dzystæm Leniny — Staliny cytdžyn  
partijy alfamblaj, Stalinson Centron  
Komitety alfamblaj, næ cytdžyn  
Staliny alfamblaj.

Ægas cæuæd kommunistyty æmæ  
ænæpartionty ænæbasættgæ stalinon  
bloki

Ægas cæuæd SSR Cædisy adæm-  
ty ænæcudgæ, fidar stalinon xælar-  
dzinad!

Ægas cæuæd bolševikty Æppæt-  
cædison Kommuniston Parti!

Ægas cæuæd Cægat Irystony  
ASSR-jy Sæjrag Sovetmæ næ fyc-  
cag kandidat, cytdžyn fætæg æmæ  
axuyrgænæg, næxi, næ uarzon æm-  
bal Stalin!

## Adæmy 'styr bærægbon

Ærxæstæg kæný 26-æm ijun—næ soveton Cædisy adæmon aqazzagdær bærægbon tæj iu. Ne'styr ræsuhd æmæ rajdzast rajguyræn bæstæjy kæmdæriddær soveton adæmtæ biræ dzyllæjon æmbyrdty ævzarync æmæ registraci kænýnc Cædison æmæ Avtonomon Respublikæty Sæjrag Sovettæm deputatty kandidattæn sæ xuyzdær qæbul'ty, sæ uarzon fyrty æmæ çydzdyty. Uycy æmbyrdtæ aly ran dær aræzt çæuync kommunisty æmæ ænæpartionty fidar, ænæbadomgæ stalinon bloky tyrysajy byn.

Æmæ ævzærstyty ahommæjy mingaj æmbyrdty sædægaj ævzæræn okrugty sæ fyccag kandidatæn æppæt soveton adæmtæ ævzarync næ uarzon fætæg, næ axsdziag fyd, axuyrgænæg æmæ lymæny—æmbal Staliny. Uycy nomimæ fællojgænæg adæm bædty jeppæt istorion uælaxizdzinædtæ: stalinon fondzazontæ, stalinon kolxoztæ, tæxæg-gerojty stalinon maršruittæ, Stalinon Kons-tituci, kommunistyty æmæ ænæpartionty stalinon blok.

Kæmdæriddær—Stalin!

Ystyr uyrýssag adæmy, ukrainægty, qazaxy, uzbekty, tætarey, guyrdzyjy, æry, mæqæly æmæ næ bæstæj æppæt adæmyt dær fændy, cæmæj æmbal Stalin ua sæ fyccag kandidat Sæjrag Sovettæm. Æmæ kæmdæriddær ævzardzytæ æmzærdæjæ sæ qæ-

læs dæltync Stalinæn. jæ xuyzdær æmtoxgændzytæn: Molotovæn, Kalininæn, Kaganovičan, Vorosilovæn, Andreevæn, Mikojanæn, Çubaræn, Ždanovæn, Ežovæn.

Kæmdæriddær—zavody, kolxozy, Syrx Æfsady ævsædton xæjty,—Sæjrag Sovettæm kandidatæ ny-sangængæjæ, ævzardzytæ æppæty razæj xæssync amondžyn, qældzæg æmæ syn ruxs card či radta, kommunizmy ærtivgæ bærzændtæm sæ qæbatyræj či kæný, uycy fætægty.

Soveton ævzardzytæ deputattæm ævzarync leninon-stalinon ænuvyd kuszdyty, ne'xsænady qæzdygdzinad či arazy, socialiston rajguyræn bæstæjy ædas æmæ fidardzinad či qaq-qæný, adæmon kulturæ či arazy;

kolxozty razzagdær adæmy, socialiston zæxxy kuysty nog kulturæ xæsdzyty, stalinon xoræzadyl qæbatyr toxgændzyty;

razzagdær naukæjy kuszdyty, jæ nog axuyradon ysguyxtdzinædtæj næ bæstæjy či qæzdyg kæný, adæmæn či kusy;

aivady æppæty dæsnydær master-ty, barvændonæj æmæ cingængæ jæ talanttæ adæmæn či dæly;

fysdzyty, sæ toxon xotyx—aivadon dzyrd—adæmæn sluzbæjæn či radta, æppæt dunejyl axadæg aiv uacmys-tæ či fyssy;

axuyrgændzyty, ræzgæ fæltæry kommuniston qomyl či kæný;

inženerly, arxitektorty, Soveton Cædisy gerojty, qæbatyr Syræ Æfsady, Æfsædton-Dendžyzon Floty komandirty æmæ xæstonty, xædzaradon, partion æmæ soveton kUSDžyly, je'ppæt tyxtæ dær adæmæn jæ abony amonddžyn card æmæ jæ ruxs fidænyl či dæty,— he, uydony æmæ axæm adæmty ævzarync soveton ævzardžytæ sæ Sovettæm kandidættæn.

Max Soveton džyllæty æppæt nacitæ dær xorz zonync sæ xuyzdær adæmty, sæ rajguyræn fydy zæxnyl ænuvyd æmæ iuzærdion, qæbatyr qæbuly, kæcytæ baquydy saxat cættæ 'sty seppæt card dær socializmy quyddagyl rattynmæ. Æmæ jæ uycy axsdžiang qæbuly ævzaræn khamistæm dæty soveton adæm ysregistraci kænynmæ, cæmæj syl jæ ciny bærægbonny—cædison æmæ avtonomon republikæty Sæjrag Sovettæm deputattæ ævzaryny bon radta jæ qælæs.

Uycy bon ta næ amonddžyn bæstæjy adæmtæ—kUSDžytæ, kolxozontæ, službægændžytæ, inženertæ, texniktæ, axuyrgændtæ, fysdžytæ, artisttæ æmæ æppæt fælløjgændžytæ—nodžy bærzonddær sisdzysty Leniny-Staliny cytdžyn tyrysa socializmy bæhatyr zæxnyl.

Uycy bon ta næ amonddžyn bæstæjy adæm æppæt dunejy raz bavidsdžænis je'styr uarzonddžynad. jæ dissadžy tyxdžyn soveton patriotizm, jæ fidar iudžynad kommuniston partijy æmæ soveton xicaudžynady alyfars.

Leninon-stalinon nacion politikæ næ bæstæjy axæm fadættæ saræžta, æmæ dzy soveton adæmæj alkæmæn dær is gænæntæ jæxi 'xsænæj

mingaj xorz kuystqom, kurdiaždžyn æmæ aræxstdžyn kUSDžytæ sævzarrynæn jæ republikæjy uynaffædonmæ.

Ystyr Soveton Cædisy æfsymæron binonty 'xsæn Cægat Iryston Avtonomon Republikæ dær biræ sguxytyimæ cæuy jæ ciny bærægbonmæ—jæ Sæjrag Sovetmæ deputattæn kandidættæ ævzargæ. Jæ nyry æmæ jæ fidæny card dær kommuniston partijy, soveton xicaudžynady quyddagyl či bæty, næ soveton adæmty amondžæxi amondau kæmæ kæsy, adæmty æuænk kæuyly is, axæm kandidættæ xæssync Irystony fælløjgændžytæ dær sæ Sovetmæ.

Iron soveton fysdžytæ æppæl adæmimæ særystyræj cin kænynadæmon kandidætyl, ævzærstyty bonmæ sæxi cættægængæjæ.

Soveton adæm ysqomyl kodta biræ zygæ mastertæ literaturæjy, tealry, muzikæjy. Æmæ sæ qomyl kuyd yskodta, aftæ sžyn særazy æværy ehau xæstæ dær. Kæsægadæm uarzy jæ literaturæ, jæ aivad æmæ aivadon kUSDžyty. Æmæ uycy uarzonddžynad uyj nodžy tyngdær ævdisy deputattæm kandidættæn jæ uarzon poetty, fysdžyty, aivadon kUSDžyty nysangængæjæ. Uycy adæmon ystyr uarzonddžynad æmæ æuænkžynadæn aivadon uacmystæ džuapp rattyn u soveton fyssædžy sæjrag xæstæjy iu.

Ærxæstæg kænny mingaj æmæ miluangaj soveton ævzardžytæ urnætæm kuy cæudzysty, uycy 'sty ciny bon. Æmæ uycy 'vzardžytæ sæ qælæs dættdzysty adæmon kandidætyl, Leniny-Staliny partijyl, kommunizm arædzžytyl ænækæron cinžynadimæ.

## Fyccag deputat

### I. Arhau

Skholadzautæ bycægængæ fæcæjcydysty uyndžy.

— Arhau u!—dzyrdtoj sæ iutæ.

— Næu arhau, æcæg aftæ uydi fyccag!—dzyrdtoj innætæ.

Bycæu kodtoj iuuylær, fælæ sæ nyxas cydis ærmæst dyuuæ quydyjy fædyl: æcæg uydi, ævi arhau u?

Uycy bycægængæ bazdæxtysty nyxasy badæg zæronð lægty curmæ, sæ iu jæ dælarmæj ralasta činyg æmæ bafarsta adæmy.

— Æccæj, Khosta mænæ am arhau fyssy, ævi æcæg xabar?

Æmæ bakastis jæ činydžy:

„Næj kad mæguyr lægæn jæ kuys-tæn.

Jæ sixor, je 'xsævær—jæ mæt,

Jæ uat—yskhæt, zyguym—jæ

lystæn,

Qæbær—jæ chæx xuyssæn ny-mæt...”

Zærdætæ 'sxudtysty. Syvællættæ ænqælmæ kastysty sæ farstæn dzuapp rajsynmæ æmæ læuuydysty ænædzurgæjæ, nyxasy lægtæm komkom-mæ kastysty. Cæmæj uycy 'sxudtæj ma fefsærmy uoj syvællættæ, uyj tyx-xæj sæm iu fæcyrdi nyxasy baddžy-tæj æmæ syn zahta:

— Aj-haj, arhau u uyj nyr, mæ xurtæ, arhau. Kæd mæm bajqusdzys-

tut iu čysyl, uæd uyn æz cybyræj rakændzynæn uycy arhau.

Æmæ jæ farstæn razyjy dzuapp dær næma rajsta, aftæmæj dzurynyl fæcis:

— Radžy, caldær yssædz azy raz-mæ, iu dzæbæx bæstæjy cardysty caldær adæmy xatty syxægtæj. Cardysty alči jæxicæn, aftæ cæjau fæzæhync: nikæjy qygdardtoj, niči sæ qygdardta. Uæd uycy bæstæmæ ærbabyrsta iu tyxdžyn paddzax, basas-ta sæ, bajsta syn sæ bæstæ, sæ zæxx, sæ bartæ...

— Au, æmæ syn kuyd bajsta sæ bartæ ta, æppvndær syn: nicyual bartæ uydis?—nal fælæuuydi skhola-dzautæj iu.

— Cæuylnæ: uydis ma syn qærzyny bar. Æmæ qærzydtoj. Uædæ cyl. Qusut darddær. Bajstoj syn sæ zæxxytæ, adæmæn ta nyuuahtoj chyfdzæstyta æmæ gæmæxtæ, xæxyt chassytæm sæ batardtoj. Æmæ uym qizæmar kænyn bajdydtoj, uædæ cy uydæid, tyxst, mæguyr æmæ uyn-gægæj. Næ syn uydi skhola, ærmæst dzy qæzdguytæ či uydis, uydony coty axuyr kodta uycy dom-baj paddzax jæxi skholaty, jæxi ævzagyl. Kæzugæ æmæ qærzgæ dær, dam, uæxi ævzagyl maual kænut.

Læpputæ sxudtysty acy nyxasyl.

— Æcæg, æcæg! Aftæ sæm ært-qiræn kodtoj uycy paddzaxy 'xicæut-

tae... He, æmæ, mæ xurtæ, uycy  
mæguyr adæm cy xordtaikkoj, uyj  
dær sæm nal uydis æmæ-iu uæd  
xædzary xistærtæ sahæs kodtoj: raj-  
somæj—sixormæ, sixoræj—æxsæ-  
værnæ, æxsævæj ta—rajsommæ, mæ  
binontæ cy baxærdzisty, zæhgæ.  
Xuysgæ ta kodtoj sæximæ kond qæ-  
bær nymættyl...

— Næ, næ, uyj arhau næu.—Ysxud-  
tis læpputæj iu æmæ innæty jæ ræ-  
bynhædzætæj basxuysta:—Mænæ Ok-  
tjabry bæragbon kuy uydis,—dzury  
zærædtæm kæsgæjæ,—uæd nyn axuyr-  
gænæg dær rast aftæ dzyrdta. Fyc-  
cag, dam, iron adæm, ystæj Kavkazy  
adæm iuuyldær paddzaxy khuxy kuy  
cardysty, uæd syn æppyndær nicy  
bartæ uydis, qæzdguyltæ æmæ pad-  
dzaxy xicæuftæ, dam, mæguyr adæ-  
my fælløj xordtoj ævvongæj.

## II. Æcægdzinad

lugær nyxasy Oktjabry koj kuy  
ærcydis, uæd arhau askhuydis. Æmæ  
dzyrd acajdah æcægdzinadyl. Zæ-  
rond jæ nyxas axæccæ kænynmæ  
qavyd kærönmæ.

— O, mæ xurtæ, q, arhauy xuy-  
zæn ysty nyr, fælæ æcæg aftæ uydis  
uæd. Uæ fydæltæn sahæssag uydis  
sæ card æxsævæj-bonæj.

— Zyndon, zyndon, kæm næ uydis  
card?—zahta arf nyuuyläfgæjæ ny-  
xasy badæg adæmæj iu ændær.

— Aftæ, aj-haj, zyndon! Ruxsag  
ærbaua Khosta, uyj kæj fysta, uy-  
don iuuyldær æcæg uydysty. Uyj  
ma, mæguyr, aftæ dær fysta: „Zyn-  
donæj fyddær—næ cæræn“, zæh-  
gæ. Uycy zaræg dzy næj dæ çiny-  
dzy?

— Cæuylnæ! „Alolaj“ xuyjny jæ  
sær. Æz æj ænæ çinygmæ kæsgæjæ  
dær zonyñ.

„Zyndonæj fyddær—næ cæræn...  
Nal u nyr dæ fyd jæ særæn  
Sau, xæxxon kuystæjl!..  
Axuyss cæjl!..

— He, he, aftæ u... Mad iu jæ  
syvællonæn zaryny bæsty aftæ qa-  
ræg kodta, uæd. Symax ta bæmbæ-  
gyl rajguyrut æmæ bæmbægyl ræ-  
zut. Uycy card ta uyn saræztoj  
Lenin æmæ Stalin. Uyj dær zonut,  
næ?

Fælæ abon æcægdzinady tyxxæj  
zærædy biræ dzuryñ nal baquydi  
skholadzaütæn. Uydon æj sixædæg  
uynyc æmæ jæ xorz zonyñc.

Uydon zonyñc, sæ fydæltæ rajguy-  
ræn bæstæ—Cægat Iryston—abon kæj  
u særihar kusdzyty æmæ zæxkus-  
dzyty socialiston paddzaxad.

Uydon zonyñc sæ fydæltæm ç  
næ uydis, uycy zæxx kæj u kolkoz-  
tæn læværd mykkagmæ—oma ænus-  
mæ.

Uydon zonyñc Cægat Irystony  
Avtonomon Soveton Socialiston Res-  
publikæjy kæj is aly graždaninæn dær  
ænæmæng kuyst rajsiny bar.

Uydon zonyñc, aly adæjmag dær  
kæj rajsy jæ fælløjæn, kuyd bakusy  
æmæ cas bakusy, uyj æxxæstæj.

Uydon zonyñc uyj dær, æmæ „Çi  
næ kusy, uyj, næ xæry“.

Uydon xorz zonyñc, maxxæ kæj  
is alkæmæn dær fællad uadzyny bar,  
zonyñc, kæj is soveton adæmtæj  
æppætæn dær axuyr kænyñy bær.  
Æmæ æniu næ uynyc, syvællæt-  
tæ iuuyldær axuyr kuyd kænyñc,  
uyj! Axuyr kænyñc æmæ zaryñc:

Abon xurmæ qazy bæstæ,  
Ciny anyhuyldi zæxx.  
Max næ uroktæn sæ fæstæ,  
Qazæm dony byl dzæbæx“.

... Qældzæg æmæ rajgæjæ axuyr  
kænyñc xæxxon lædzy cot, qazgæ

æmæ xudgæjæ zarync, dombaj æmæ æmbargæjæ baxizync cardy guylfæn-mæ: kusæg, kolxozon, staxanovon, inžener, axuyrgænæg, agronom, dox-tyr...

... Særibar æmæ fændonæj arazync næ adæm sæxicæn, sæ cotæn nog card. Kæsut-ma, mænæ xæx-xon adæm cardy khæpxæntyl kuyd cæuync xærdmæ, dombaj khax-dzæftæj!

O, Lenin æmæ Stalin rajdydtoj æppæty razæj acy cardy sahæs kænyn! Uydon uyj tyxxæj baxystoj næ adæmy æmbargædær fæltæraj ændon kommuniston parti, cæmæj toxy sæ razvændag ua ruxs, cæmæj toxy uoj nyfsdzyn æmæ zonoj yzna-džy sættyn.

Æmæ uycy partijj fætæg Stalin abon u adæmy fyccæg kandidat socialiston parlamentmæ.

### III. Adæmy nomæj

Goræty astæu Særibary fæzy æræmbyrd ysty caldær min adæjina-džy. Sæ særtý byndz kuy fæcæjtax-ti, uæd iu adæmmæ quysti jæ bazyrtý uynær, aftæ nyqqus ysty, tribunæmæ kægsgæjæ. Fælæ ta-iu ualynmæ, ræstægæj-ræstægma, „ura“ æmæ khux-ty æmdzæhd, sarmadzany qærau, nyr-typp kodta æmæ sabyr uældæfy lenk-gængæ apyrxis gorætyl, afardæg dymgæimæ xæxtæm, bydyrtæm.

Tribunæjy særyl adæmy æxsænæj ralæuuyd urs zače zæronð læg, jæ xærzkond chæx cuqqajyl sau aræzt qama æmæ ævzist ron ængom bast, rast mænæ qazty læppujy xuyzæn. Mikrofony cur kuy balæuuyd, uæd æncadgaj sista jæ xud æmæ jæ urs sær ævzistau særttyvta xury ruxsmæ. Rakodta uycy ævzist sær zæronð læg cybyr nyxas:

— Mænæ xorz adæm! Æz fæcard-

dæn fynddæs æmæ ærtissædz azy. Æmæ nyl abonæj ciny bon dær ni-kuyma skodta. Cæmæn? Uymæn æmæ max, xæxxon adæm, card fed-tam Oktjabry revoljucijj ruadzý. Uycy revoljuci sarazæg partijj fætæg— næ cytdžyn Stalin æmæ jæ xuyzdær æmbal Molotov sæ razydzinad rad-toj, cæmæj syl max qælæs kænæm lrystony sæjrag xicaudzinady uynaf-fædonmæ ravzaryny tyxxæj. Uæda ma tyngdær cæuyll cin kænon?!

— Æz zæhyn kolxozon adæmy nomæj: acy xabar maxæn u ittæg æxsyszgon, uymæn æmæ u neppæty fændon...

Zæronð læg, fynddæs æmæ ærtis-sædz azy razmæ Tualgomy, Regaxy qæuy či rajguyrdi—Khostajy æmgar æmæ Khostajy æmkojmag,—jæ sixor æmæ je xsævær jæ mæt kænæn uy-dysty, qæbær lystænyl æmæ chæx nymætyl či 'sqomyl zyndony cardy, uycy zæronð læg—Džioty Bethe, abon bærzond tribunæjyl læuuy æmæ jæ adæmy nomæj dzury nyfsdzynæj:

„Max, razy 'stæm! Max cin kænæm! Max, kolxozontæ, fællojgænæg adæm, qælæs kændzstæm æmxuyzonæj Stalinyl!“

Lethe adæmy nomæj aftæ nyfs-džynæj uymæn dzury æmæ u sove-ton særibar adæjmag, kolxozon.

Uymæn—æmæ uyj xorz zony zæ-rond, mæguyr lrystony æmæ æfxæ-ræg paddzaxy xicæutty, uyj bav-zærsta stihæg qæzdguyty æixæræn mitæ jæxi rahyl.

Uymæn—æmæ uyj nyr uyny So-ve-ton, særibar lryston—dombaj So-ve-ton Cædisy akkag khabaz, uyj uyny særibar xæxxon adæmty særi-bar æmæ ænæmæt, qældæg card.

Uymæn æmæ Bethe kæj nomæj dzury, uycy adæmæn sæ card nal u nyr sahæssag, fælæ—zærdæraj. Uy-

donæn sæ rajguyræn lryston sæ cæstyty raz didinæg æftauy æmæ jæ dyrhtæ syræ farsæj ræhæd kæ-nync. Uydonæn sæxi socialiston pad-dzaxady isbon ysty uærtæ Sadony xæznakhæxæntæ, dælæ Beslæny kom-binat, mænæ Elektrocink, Vagættý zavod... Uydonmæ biræ is nyrtæk-kæ dær çysyl æmæ 'styr elektrostæn-cætæ, uydonmæ is biræ mašinæ-traktoron stancætæ, kolxozon fos æmæ mulk. Uydonæn sæxi æmæ sæ coty tyxxæj goræt Ordžonikidzejy is cyppar xistær skholajy, biræ rab-faktæ æmæ texnikumtæ, uydonæn sæ coty tyxxæj fag is, sæxi pad-dzaxady xardzæj, skholatæ goræty dær æmæ qæuty dær. Uydony tyx-xæj aræzt is aly ran dær ryncyn-dontæ, kurortæ, sanatoritæ. Uydony tyxxæj... Uydony tyxxæj ysty, cydæ-riddær næ bæstæjy cardy xostæ is—iuuyldær!

Bethe mitindžy cybyr nyxas rakodta, fælæ kæj zahta, uydon fys-sægæn ysty ænægæn roman nyffys-syny fag ærmæg. Uymæn æmæ uydon sty **abony æcægðzinad.**

Æcægðzinad!—Uyj u ændon xox! Æcægðzinadæn basættæn næj! Æcægðzinad kæny ædzuxæj dær uæ-laxiz. Stalin u æcægðzinady fars, adæm ta 'sty Staliny fars.

„Mæ adæm dæ fars ysty, Stalin,“ — zæhync Bethejy nyxæstæ, — uymæn æmæ:

Dy rajguyrdtæ fælloyj guybynæg æmæ 'sqomyl dæ, fælloyj çï kæny, uycy adæmy sahæs æmæ sæ cardy fædyly toxy.

Dy, næ fætæg, Leniny æmuæxsk xæstæg ærlæuuydtæ æppæty fyccag.

Dy adæmy særæppond bavzæstaj tuxi æmæ fydæbættæ paddzaxy sau axæstony æmæ karz Sybyry.

Dy, bærzond xæcys kommu-nisty ændon khuxtæj Leniny fæstæ marksizm-leninizmy syræ tyrysajyl!

Dy nyppyræ kodtaj, soveton adæ-myl gadzyraxatæj çï cydis (ælhagæg bazzajdzæn sæ nom ænusmæ!), uycy trockiston-buxarinon æmæ buržua-zon nacionaliston yznægty.

Dy rakodtaj næ dissadžy bæstæjy razmæ, socializmy fændagyl, dy rad-taj adæjmadžy cardæj çæryny fadat næ adæmæn.

Dy dæ næ partijy fætæg, dy dæ næ adæmy fætæg, dæu nom u du-nejy ælxærd adæmæn toxy tyrysa!

Aftæ zæhync socialiston lrystony adæm, aftæ zæhyn æz dær, qazaxy bulæmærh urs-zaçhe zæronð læg Džambuly nyxæstæj:

„Uzbektæ, baskirtæ, ujugurtæ, guyrdzy,

Karakalpaktæ æmæ irættæ...

Dæ zaræg kænync, mæ uarzon, mæ zynarh!“

Zarync næ adæm dæuyl, zarync dæ partijyl, zarync sæ card æmæ sæ amondyl!

He uymæn u Bethejæn jæ bon adæmy nomæg dzuryn, uymæn u jæ bon qæræj æmæ ærgomæg zæhyn: max dæuyl qælæs kænæm, Stalin, næ fyccag kandidat!

Niger.

## Nog eræ

Cydysty bontæ æmæ aztæ,  
Jæ daræs aivta nyr card:

Xid, tug ænævhauæj kæm kald,  
Kæm æuuærsta mællædzy nard,  
Kæm iu mardta zylyn læg rasty,—

Uym, akæs, didinæg kuy zajy,  
Uym, akæs, cinæj zærdæ rajy,  
Xidy—næ,—xury ruxsy najy  
Fælløjgænæg jæ cæuæty, jæxi...

Uynyn: uyj dzag fyngyl kuy bady,  
Jæ khuxmæ nuazæn dzag kuy rajsy,  
Kuy zæha: iskæj nom kuy 'ssarin,—  
Jæ fyccag dzyrd væjy je uæd:  
Cærænt nyn Lenin æmæ Stalin!

Æz zonym: nog eræ nyllæuuyd,  
Kuy guyry adæjmag næuæg...  
Fændy mæ: fæg qælæs kuy arin,  
Uæd rævdzæj aly bon dær zarin  
Dæ zaræg, nog dudzy fætæg.

## Dyuuæ cærgæsy

(Ukrainag ævzagæj)

Oj, zæhy, iu tuldz bælasyl,  
Rast dær jæ xæd-særmæ fæzæn,  
He uæd kuy cydi sæ nyxas  
Uarzon dyuuæ saqq cærgæsæn.

Uæd uycy uarzon cærgæsty  
Se'ppæt dær adæm kuy zydtoj:  
Fyccag cærgæs uydi Lenin,  
Dykkadzy Stalin kuy xuydtoj.

Fyccag cærgæs uydi Lenin,  
Dykkag ta—Stalin. Sæ fæstæ,  
S'alfamblaj uydonæn dzugtæj  
Taxtysty læppyn cærgæstæ.

Oj, æmæ fyccag cærgæs, dam,  
Dykkadzy iu xatt kuy uahta,

Æmæ jæ mælæty razmæ  
Je'mbalæn aftæ kuy zahta:

„Qus-ma, mæ zynarh, mæ cærgæs,  
Xicængænæn bon ærxzyti,  
Kuystyta-fællæjtta se'ppæt  
luuyl dæ bærný uydzysty.“

Dzuapp yn kuy radty uæd innæ:  
„Uyj tyxxæj ma tyxs, mæ zærdjag,  
Ard xæræm abon dæ razy:  
Rast dyn xæsdzystem dæ fændag!“

Æmæ jæ toxo.1 ærdbaxærd  
Tyng rast yskodta æxxæst dær:  
Saræzta amonddžyn ruxs card.  
Maxæn, næ rajguyræn bæstæn.

*Grišy tælmac.*

## Abon ta 'styr ciny bærægbon u maxæn!

Mæskuyjæ, næ rajguyræn bæstæjy zærdæ—istorion Kremlæj—ta næm teltæ ærxastoj dissadzy nog xabar: næ uarzon fætæg, cytdžyn Stalin ystyr kad æmæ namys yskodta lrystony adæmæn, uyj radta razydzinad Cægat lrystony Respublikæjy Sæjrag Sovetmæ deputatæj jæ ravzarynyl!

Jæ raxiz khabaz, soveton xicauady særhlæuuæg, Leniny—Staliny zæron dær radta razydzinad næ Sæjrag Sovetmæ deputatæj bacæuynyl.

Æmæ ta kuynnæ ua maxæn abon ystyr ciny bærægbon! Æmæ ta kuynæ nyzzaræm max qælæsý dzagæj næ styr kad æmæ namysy quyddagyl! Cæuylnæ quamæ ærkafæm, ærsimæm næ cindzinady!

He, uædæ-ma rakæs, mænæ næ uyingtæm, næ fæztæm, næ zavodtæm, kolxoztæm, næ nyfsy æfsædtæm! Mænæ ta kuyd raivyldysty fændry cahdmæ ængom simdgængæ, tiry-satyl bærzond xæcgæjæ.

Uyingtæ ta bajdzag ysty qældzæg ruxs cæsgom çydzýtæj æmæ læppu-tæj, zærdætæj æmæ as adæmæj. Næ Kavkazy xæxytý fælmæn dymgæ uældæfy uzy syrç tyrysaty.

Yssæuync ystyr uyingty mitingmæ adæm Ærbaxyztysty Proletaron prospektmæ, muzikæmæ æmkhaxdzæf-gængæjæ, cink arazdžytæ, yzdy uadzžytæ—Elektrocinçy kuszýtæ. Qus-ma syn sæ zaræg-mæ, kuyd xi-zy uængty, kuyd dzy rizy 'znadzy zærdæ! Uydon ysty kæddærid-dær cættæ næ fætædžy basidtmæ cy fændy zyn quyddadžy fædyd dær.

Ærbacæuync uærtæ vagzaly'r-dygæj æfsænfændadžy kuszýtæ,—sæ fæzyld, sæ fækast—bynton dær u iu lægau. Bæræg u sæ mobilizacion cættædzinad dardæj dær. Kæsut ma uærtæ Pjotr Fjodyry-fyrt Kuznecov-mæ. Sæ razæj bucæj, qældzægæj cæuy, rast, cyma, jæ dyuua æfy-džy astæuæj kæsy jæ istorion rekord—ast saxatmæ iu æmæ 'ssædz normæjy rattyn. Çi, kæj bon bauy-dzæn axæmty basættyn? Rast zæh-gæjæ, nikæj!

Terçy galii farsy'r dygæj ræsuhd cyd ærbakænync vorošilovontæ: fişdædžytæ, bæxdžyntæ, sarmadzan-džyntæ, mašinædžyntæ, ..

Go-ræty aly kærættæj seppæt dær sæmbyrd ysty Særibary fæzmæ. Nal is ærlæuuæn uæræx fæzy, nal is

bazinælæn uingty dær. Alcī dær tyr-nydta 'styr cindzinadmæ.

Ænækæron ciny miling bajgom kodta partijy Obkomy sekretar Qulaty Quybady. Tribunæj radygaj adæmy ærægma æncajgæ khuxæmdzæhdimæ nyxas kodtoj næ cindzinady fædyl kuszdytæ, kolxozontæ...

— Mænyl cæuy 75 azy,— zahta kolxozon zæronð læg Džioty Pjotr, jæurs zældag rixitæ ærsærfgæjæ, særstyræj,— æmæ uycy ræstædžy Cægat lrystony axæm cindzinad nikuy-ma fedton. Æmbal Staliny æmæ æmbal Molotovy max næ Respublikæjy qælæs kæj kændzystem, uycy cindzinadæn kæron næj. Mænyl kæd biræ aztæ cæuy, uæddær æz soveton xicauady ræstædžy 'snog dæn. Uyj u kommuniston partijy ruadžy, uyj u næ uarzon fyd æmbal Staliny ruadžy. Æmbal Stalin qomyl kæny max, xorz fyd jæ syvællættý kuyd fæqomyl kæny, aftæ.

Džioty Pjotr zahta sædægaj minty zærdæty cy quydytæ uyd uycy bon æmæ zæhinag kæj uydysty, uydon: Uymæ gæsgæ jæ fæstag nyxæstæ: „Ægas cæuæd næ cytdžyn fyd, næ cardy xur, næ uarzon Stalin!“— festy adæmy khuxæmdzæhdy byn æmæ æmqælæsæj „Internacionaly“ zarædžy byn.

Acy bon ægas Respublikæjæn dær uyd ystyr ciny bæragbon, xoxæj, bydyræj, qæuæj, gorætæj, kolkozæj, kuystadæj.

Kæmæj ferox ysty zæronð zama-ny paddzaxy ræxystæ, xæxxon lædžy xurxyl bast çi uydis, uydon, çi næ quydy kæny žandarmy exs, kæj cæstytýl næ uajync phælicæjægty stavd zægældžyn cyryqytæ!

Xistærtæ, zæhut-ma kæstærtæn, kæj bærzæj uæ næ badt tælmytæ, zæhut-ma, kæj uydis zæxx, dojnýjæn çi chyrdta xæxxon lædžy tug.

Racu-ma sylgojmæg razmæ, radzur-ma čydzdytæn, fosau dæ kæj axxosæj kodtoj uæj, cæmæn uyd-tæ fæstagdær binonty æxsæn, çi dyl sæværdta cahajradžy qadamantæ Radzur-ma kæj, ruadžy fervæztæ nyr uycy talyng axæstonæj, kæj ruadžy 'sdæ razzagdær særibar, socialiston, æxsænady uæng, kæj ruadžy axsys, æmæ ærcaxstaj adæjmadžy istorijy fyccag xatt nælgojmadžy æmxuozon bartæ!

Zæhæm-ma ne'gas dær: çi baxordta bolševikon ard Leniny quyddag cardy syhdægæj rauadzynyl æmæ jæ çi rauhta cardy?

Æmbal Stalin!

Či 'sfidar kodta Leniny-Staliny partijy, proletaron diktaturæjy socialiston æræztady dudžy?

— Æmbal Stalin!

Či saræzta nog xur, kæj xuræj bafsæstysty Soveton Cædisy adæmy biræ mykkægtæ, kæj ruadžy cæuync ystyr uyrýssag adæmy æmræh komunizmæ?

Leniny-Staliny partijy ruadžy!

Kæj færcy u abon lryston Socialiston Respublikæ jæxi Konstitucimæ, kæj ruadžy særttyvta syhærinau nog lryston jæ uarzon syxægtý æxsæn?

Næ uarzon fætæg Staliny ruadžy!

Næ uarzon fyd, næ xury xaj Stalin yskodta lrystony fællojgændžy æmqælæsæj kurdiatdzinadæ bolševikon arh æmæ radta razydzinad næ Sæjrag Sovety deputat uævynæn.

He, uuy! u abon næ cin!

He, uymæn u abon maxæn ystyr Staliny partijy æmæ adæmy xuyzdær  
iny bærægbon. He, uymæn ta za. qæbultæn.  
æm æmqælæsæj nog zaræg. He uymæn nyffidar kodtam parti-  
He, uymæn dættidzystæm max onty æmæ ænæpartionty ænæbasætt-  
æppætæj dær, ænæ iu fæcuxæj, qæ-  
æs 26-æm iuny Stalinæn, Leniny—  
gæ stalinon blok!

## Mæ qælæs dættyn

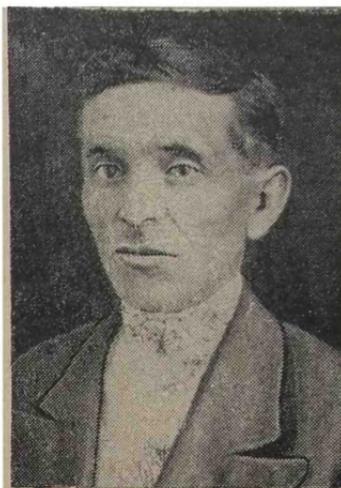
Særystyr, qældzægæjærbacydis Gærc	Max festæm cyt, cin æmæ cardy
Kolxozonty 'vzaræn æmbyrdmæ:	qæstæ;
Uyj sista buxar xud, jæ uældzært-	Ræstæg nyn ærcydis kuyst, zardæn
tæj kærc	Mæ çysyl sabitæn u axuyr lævar,
Uyj ralasta. Qusync jæ dzyrdmæ	Cy mæ qæuy,—kolxozy 'ssaryn.
—„Mæ zynarh æmbælttæ, æz dæn	Mæ xædzar bærkaddžyn. Mæxædæg
graždanin,	xædbar
Mænæn is ævzaryny bartæ.	Mæ sovet mæxædæg ævzaryn!
Mæ cardy nysænttæ: qæzdygdzinad,	Æmæ æz mæ qælæs nyr uuył dættyn
cin.	
Jæ roxtæ mæ khuxy 'sty cardæn.	Kæj færcy æz nal cæryn tary,
Æz mysyn mæ fydy: Æxxuyrstyty	Kæj fædyl cæugæjæ færzætam sættyn
xatt.	
Æxormagæj bontæ ærvysta.	Ænuson fydyznag,—ældary.
Mæ mad ta næ fæskhul cæssyg	Kæj færcy æz daryn mæ uældzært
kalgæ badt,	ty kærc
Kæmændær tæbyntæ ælvysta.	Buxar xud, syhdæg daræs,—rahyl.
Mæguyræj, gævzykkæj, / tyxst æmæ	Kæj færcy nyn uadzy jæ khæbicæ
zynæj	ærdæ
Mænyl dær mæ bontæ cydysty.	Kolxozon dzaddžyn fyngtæ maxæn
Cy bontæ mæm kastis mæ dard	Kæj færcy qælæs daryn—abon mæ
fidænæj,—	bart
Mæ fydæj ænkharddær uydysty.	Kæj færcy xur ruxs tyntæ kaly.
Fæl' aftæ.næ rauad... Ærcydis	Dættyn yl æuuænkæj mæ qælæs
ræstæg,	bart
Max ačyhdis qældzæg ruxs cardmæ.	Æz uycy fætæg æmæ 'mbalył.

## Kuznecov Pjotr

Ærcæuy næ bæstæjy fælløjgændzyty dykkag ystyr ciny bæragbon—26 iun. Uycy bon nodzy ængomdæræj, nodzy qældzægdær æmæ rajdzastdæræj cæudzysty soveton bæstæjy amonddžyn adæm ævzaræn urnætæm. Uydon æmzærdæjæ ævzardžysty sæ Sæjrag Sovettæm parti æmæ fælløjgændzyty uarzonðær fyrty, næ rajguyræn bæstæjy iuzærdionðær qæbulyt.

Pjotr Fjodory fyrst Kuznecov—næ republikæjy kandidat USFSR-jy Sæjrag Sovety deputattæm,—u næ bæstæjy razzagdær adæmtæj. Embal Kuznecov u Ordžonikidzejy goræty vagættæ calcæggænæn zavody nomdzyddær staxanovon.

1919 azy ursytæ byrstož goræt-mæ. Ærlæuuydysty jæ aly fars æmæ ærcaxstož iu khord bynaty. Uydon sæ xæst ystyng kodtož vagættæ-calcæggænæn zavod æmæ Kavcink baj-syny alfamblaj. Kuznecov æmæ uyj xuyzættæ — kUSDžyty axsdžiagdær xaj—gærztimæ nyllæuuydysty ursyty nyxmæ. „Farast bony æmæ farast æxsævy xæcydystæm ænæryncojæ,—zæhy Kuznecov. Fæstægmæ ursytæn uycy xuyzy xæstæj sæ khuxy uycy nicy æftyd, uæd baftydtož sæ tyx-jæm. Ærfidar kodtož sæ xæcæn by-nættæ goræty kærøn axæstættæ æmæ uyrdygæj pulemjottæj æmæ sarmad-zantæj xæcyn bajdydtož. Max uæd-dær uadzyn fænd næ kodtam zavod,



fælæ fæstægmæ gildz ystæmdær kæ-nyn bajdydta... nal uyd byntondær æmæ uæd ist ærcyd zavod.

Iu caldær bony racydaid, aftæ Syræ Æfisd nyppyræ kodta ursyty. Æž uycy xæsty bony færynčyn dæn æmæ dyuuæ khuyrijy fæxuyssydtæn. Uyj fæstæ ta rajdydton kusyn“...

Uycy bonæj abonmæ nymajy æmb. Kuznecov jæ æcæg cardy bontæ. Uymæn æmæ uædæj nymæ jæ card kodta bonæj-bon qældzægdær æmæ amonddžyndær.

Card læværdta uæræx bartæ Pjotr Fjodory fyrtæn jæxi khuxtæj jæ card arazynæn æmæ uyj dær bonæj-bon ystyrdær ysguyxtdzinædtimæ tox kodta socialiston aræztady uælaxiz-dzinadyl.

Æmbal Kuznecov kand qazuaton kusæg næu, fælæ ma uyimæ—u it-tæg zærdiag æxsænadon kusæg dær. 1925 azy bæcyd uyj kommuniston partijy uængtæm. Uædæj abonmæ uyj æxxæst kæny alyxuyzon bærn-džyn æxsæny kuystytæ.

Nyrtækkæ æmb. Kuznecov u zavody partion komitety uæng. Uyimæ nodžydær goræty æmæ oblæsty partion komitety plenumty uæng dær.

Æmb. Pjotr Fjodory fyrt jæ zond æmæ jæ qarū iuuyldær dæty næ adæmy pajdæjæn. Uyj jæ racionalon fændættæm gæsgæ ægas zavodæn ærxasta 30 min somy pajda. Jæ fæstag racionalon fændony tyxxæj jyn ærcyd lævargond 1400 somy æxca, uymæj uældaj Pjotr Fjodory fyrt, zæronð kadron kusæg uævgæjæ, jæ kuysty ræstædžy kæddæriddær arxajdta jæ dæsnjæd innætæn ratty-nyl. Æmæ uyj ruadžy saxuyr kodta biræ dæсны tokartæ, kæcytæj iu khord kusy nyrtækkæ dær zavody midæg.

Staxanovon yzmældy fæzyndæj nyr-mæ æmb. Kuznecov u zavody xuyz-dær staxanovon. Alkæddær jæ kuysty ævdisy xuyzdær fæltærdzinad.

Oktjabry revoljucij XX azy bon-mæ uyj jæ razy xæsæn æræværdta cytdžyn socialiston revoljucijjy nomy l zavody styrdær rekordtyl fæuæ-laxiz uævyn. Æmæ kuyd zahta, af-tæ baftyd jæ khuxy. Æmbal Kuz-necov iu smenæjy jæ normæ sæx-xæst kodta 1784 proc. Uyj uydj æp-pæty bærzonddær rekord zavody. Fæla bon cæuy æmæ farn jemæ xæssy. Næ bæstæ cættæ kænny jæ-xi nog ystyr ciny quyddægæ—æv-zærstytæm. Æmæ ta æmb. Kuzne-cov uycy kaddžyn bony nomy l dzyrd radta jæ fyccag rekord kæj fæbynæj kændzæn, uuy l. Kuyd zahta, aftæ ta æxxæst dær ærcyd.

Acy az 20 majy rajssomy smenæ-mæ æmbal Pjotr Fjodory fyrt Kuz-necov ærcyd radžy, uældaj qældzæg-dæræj. Tokaron cexy 'styr rajdzast zal "dæ rajssom xorz"—zahta æmb. Kuznecovæn, salam yn radta uyj dær

æmæ, fyccag smenæjy kusdžyty khux-tæ qældzægæj rajsgæjæ, bacyd, 10 azy kæuy l kusy, uycy tokaron sta-nokmæ.

Sivtyhta stanok fæltærd staxano-von æmæ rajdydta tox kænyn nog uælaxizdzinady l.

Fynddæs æmæ dyuuisædz azdžyd æmbal Kuznecov jæ aly cærdæg fæ-zyld æmæ fevnældæj dær erys kæ-ny cærdæg stanokimæ, iunæg zyld dær æj nal uadzy dzæhæly. Æfsæj-nadžy æxsnyftæ 'zdyxsgæ xauync zæxmæ. Saxat æxxæst næma racyd, aftæ æmb. Kuznecov sæxxæst kod-ta avd saxaty kuysty ærtæ normæ-jy. Zavody razamyndæj, texniktæj iu khord aræx ærbauajync jæ cur-mæ, dyson dzyrd kuyd radta, uymæ gæsgæ. Dis kænync jæ æntystyl, æmæ syn u æssygon.

Avd saxaty kuy racydis, uæd gu-dok bædzžyn qælæsæj nyuuasydæ jæ qælæsý dzag. Smenæ fæci jæ kuyst. Æmb. Kuznecov bauyrædta jæ stanok, uyj aræzt fæcis vagony sæmæn æmæ jæ calynmæ æværdta, uædmæ jem jæxædæg kæj saxuyr kodta, uycy tokartæj ærbauad iu khord. Fæstædær fæfyldær ysty no-džydær. Zavody kusdžytæ iuuyldær biræ uarzync Pjotr Fjodory fyrt æmæ zydtoj segas dær, abon ta uyj nogrekordyl kæj tox kændzæn, uyj. Uynync cas bakuysta, uyj æmæ jyn isync jæ khux. Qældzægæj syn aræ-kænny uyj dær.

Ualynmæ smenæjy texnik bany-madta æmæ zahta, æmb. Kuznecov 21 normæjy čysyl quag kæj bakuysta, uyj. Oma uyj sæxxæst kodta jæ bony kuyst 2081 procentæj. Uymæj fæuælxiz jæ fyccag rekordyl æmæ radta æppætæj bærzonddær rekord ægas zavody.

„Nyrtækkæ mæ card u mænæn

amonddžyn næ bæstæjy fælløjgæn-  
lžytimæ iumæ.—zæhy Pjotr Fjodo-  
ry fyrť—mæ fyrť u inžener, am-  
kraxmalon zavody, Mæ binontæ cæ-  
rync xorz, qæzdyg æmæ qældzæ-  
gæj. Mæ ævzondžy ræstædžy mæ  
uycy biræ tuxitæ kuy næ badomdta-  
kkokoj, uæd axæm rekordtæj dyuuæ-  
dær rattin iu bon. Ystæj ma jæ nyr  
dær fæbynæj kændzynæn!.

Jæ iuzærdion æmæ jæ qazuaton  
kuysty tyxxæj vagættæ-calçæggænæn  
zavody æppæt kUSDžyty kollektiv  
æmæ inžener-texnikon kUSDžytæ æm-

qælæsæj baxastoj zavody xuyzdær  
staxanovon, zæronđ kusæg æmbal  
Pjotr Fjodory fyrť Kuznecovy kan-  
didaturæ USFSR-ly Sæjrag Sovety  
deputattæm.

Goræty æppæt kUSDžytæ, fælløj-  
gændžytæ ittæg æxsyzgondzinadimæ  
sæmbældysty uycy fændonyl. Æmæ  
næ respublikæjy kommunistty æmæ  
ænæpartion bolševikty fidar stali-  
non blok kændzæn uuył qælæs næ  
Sæjrag Sovetmæ ævzærstyty bon—  
26 iuny.

*Xozity Jakov:*

## Staliny zaræg

Čyzzægaj, læppujæ zæhul, mæ xurtæ; Nyr iumæ kusæm ændon riu  
„Æixærd dzyllætæn sæ xudgæ xur bæxtyl  
dæ!“--- Æxsæv nyn ivys ærttivgæ, bonæj,  
Næ buc Stalin, næ uarzon fydæn Dæuyl kuy zaræm, zæronðæj, nogæj  
Max či rævdauy næ mady xuyzæn. Æxsæv næm sudzync ræsuhd  
Syhzærin xurau, ræsuhd kuy cyræhtæ.  
Zæxy khorijæn jæ kond kuy 'rtlivys, Fyr cinæj xudync Kavkazy xæxtæ.  
Max biræ uarzæm dæ buc fyst  
Dy nyl kuy tauys dæ zærin tyntæ, Næ uarzon fætæg, næ ciny suadon.  
Dy nyn kuy surys næ riuy zyntæ... Dæ zondðzyn quydy næ særmæ  
Dæ cinæj ræzy Soveton bæstæ. rajstam.  
Chæx arvyl qazync ændon Cægaty poljus dæ nyfsæj bajstam,  
cærgæstæ. Ænumæ cæra zæxxon ysthaly.  
Dæ cinæj ræzync kolxozon qæutæ, Syhzærin xurau, tæmæn či kaly.  
Kombajyn dasy syræ, zad mænæutæ. Salam ærvitæm næ uarzon fydæn.  
Æguyst læg nal is Soveton zæxxyl, Max či rævdauy næ mady xuyzæn.

## Bolševik



Naræg komy dony bylæj xærdmæ fæcyd iu cyrh khuylodym. Uycy khuylodymy tihyl, zærvatyččyty axsdonau, banyxæst Khusdžyty qæu. Uym Dodto (David) khædzæxy bakhaxta lægæt, razyrdygæj jyn dojnag durtæj khul samadta, uæle jæ æmvætænæg khæjtæ æmæ sydžytæj bambærzta æmæ dzy ærcardi. Acy ran biræ azty dærhy ærvystoj se 'xxormag æxsævtæ Dodtojy binontæ, bon izærmæ ta-iu khnjæztæ-Maçabeltæn küystoj, aftæmæj. Acy lægæty fæsduarlystænyl rajguyrd 1900-æm azy Dodtojy-fyrt Georgi dær.

Dæs azdzydæj Georgi rajdydta æxxuyrsty cæuyn xoryl, fyldær ta guybyny xardzyl. Biræ fydæbættæ, luxitæ æmæ qizæmærttæ bavzærstoj mæguyr binontæ uycy khædzæxyl, æmæ ma, ævæccægæn, nodžy fyldær bivzærstaikkoy, fælæ nynnæryd cytdžyn Oktjabry revoljuci æmæ uyj uæzzau dzæbugæj lystæg pyræ nyk-kodta xæxxon fælløjgændžytyl æværd qadamanty. Æppæt æfxærd adæmtæ dær systadysty sæ tugchirty nyxmæ...

1920-æm azy Guyrdzystony menševiktæ æmæ fæsaræjnag kapitalistytæ qavydydysty Xussar Irystony soveton xi-cauady ærygon xurxyl nyxxæcynmæ.

Uycy az ævzong Georgi je'fsymærtimæ bacyd syræ partizanty otrjadmæ. Fyccag bontæj fæstænæ tyng bauaržta sæ komandiry — bakujag küsædžy.

Otrjady uyd ædæppætæj fondz æmæ 'ssædz lædžy. Uydonmæ xæcængaržæj uyd ærmæst dæriu uyrysag topp æmæ iu qrimag. Æppæty kæstær dzy uyd Georgi. Aly cumajæn dær uyd razzag...

Otrjad arasti kommæ. Georgi je 'mbalimæ rajsta xæs komandiræj:— Razæj cæuyn æmæ ævippajdy, ænægæraxæj, yznadžy razzag ærvystyty 'rcaxsyn. Georgi zahta: „Qusyn, æmbal komandir, pulemjot, kænæ mælæt“. Komandir æj barast kodta: „mælæt næ, fælæ bajsut pulemjot, axæm u, xæs: uyj æxsysgondær qæuy“.

Ærtæ khohodžidžyn æmbaly, fæjnærdæm kæsgæjæ, quyzync naræg æmæ pyxsdžyn komy. Pyxsy syzmæld feqsgæjæ, xæmpæly ærnyluylodysty æmæ sæxiuyl zalmy syftæ æræmbæržtoj. Tihæj ærbajquyst guyrdžigau:

— Razmæ!—æmæ fondz nymætyñ šineldžyny æd toppytæ quyzgæ-quyzgæ tihæj ærbaxyztysty.

— Fondz toppy ual is,—zælgæ,

bacin kodta Georgi æmæ cæxgær fæzlydsty nymætyn sineldžynty fæstæ... Sineldžyntæ ærxmæ nyxxæcæ'sty, aftæ komæj syquyst komandiry qælæs:— „Okruzit"! Nymætæj sineldžyntæ cæxgær fæzlydsty lidzynmæ, fælæ ævippajdy:— „Stoj! Ruki vverx! „Vzjat",—zæhgæ, komandiry qær ærbajquyst. Uajtahd sæ otrjad afistæg kodta. Komandir Georgijj ærxsk ærxosta, jæ khux yn rajsta æmæ zahta: „Buznyg de'sguyxtdzina-dæj"...

Cærgæsau naræg komy særtj jæxi ærbauahta acy bæsty kæjnæma fedtoj, axæm ælhyst. Komandir pulemjoty fæstæ dury auuonæj uycy iu qær fækodta: „Æræmbæxsut! Otrjad ærnyhuyl. Xædtæxæg uældæty zyldi, kasti khædzæxy chassytæm, fæxstæm, iu khaxy fændægtæm.

Georgi bambærsta uyj yznadžy xos jettæmæ pajda kæj næ ratdzæn æmæ jæm toppy byrynkh fædardta: ævippajdy gæraxæj innætæ fædzix ysty. Ænaxuyr marhy žhælantæ khædzæxy færstyl kommæ chæx art uadzgæ nyttyldysty.

Georgi æmæ je'mbælttæ sæ midbylty baxudtysty.

— Yznag ærbaxæstæg ænækæron ystyr tyximæ, — fequsyn kodtoj uycy ræstædzj razvedkæjy či uyd, uydon.

Uyj xæd fæstæ naræg komy æmvætænægæj ærbazyndysty žnadžy æfsædtæ.

— Uæ bynættæm! Æxsut! — prikaz radta komandir. Æxst saræx. Yznag byrsy razmæ, cyma, gæræxtæ qusgæ dær næ kænync, uyjau, lægærdync æmæ lægærdync, pyxs, xuyr æmæ khædzæxy fæstejy uadzgæjæ. Otrjadjy pulemjoty khærkhær ædærsgæ'ssyd. Saldættæ pyxsmæ æryzhældysty. Fælæ uæddær næj, yznag ræxys ærbaværy otrjadyl,

minuty'rdæg ma æmæ se'ppæt dær axst uydžysty. Æxsæz sædæjy ta dzy innæuylytj quzony færcy baiu. huydtoj.

— Batareja, v ataku! — zæhgæ, komandir jæ qælæsdy dzag nyqqær kodta. Georgi khædzæxy bærzondær tihyl dinamity fitetlyl zying aværdta. Sekundty fæstæ khædzæxy gybar-gyburæj kom arvau nynnæryd. Kædzæxy sau fæzdædzj pillon durty xær-xær æmæ dony cællaqqæj kom axgædtæ. Yznægtæ fæpyrx ysty æmæ fæstæmæ lidzynyl fæsty, kærædzijy særtysquigæjæ. Æxsæz sædæ 'fsædtony midægæj azzadysty. Uycy ræstædzj galiuy'rdygæj, komy, fædisy cæudžytau, racæjbyrstoj ænæplan, xæccæ adæm. Sæ razzægtj qær quysti:

— Cævut sæ, cævut sæ uycy...

Komandir je'mbælttimæ æd pulemjot bazyld sagæjtta, qamata æmæ æxsargærdtimæ adæmy uylæn kæmæ byrsta, uycy æfsadmæ æmæ syl dury fæstejæ skomandæ kodta!

— Složit oružie! — Uydon kærædzimæ bakastysty æmæ guyrdziagau dzyrdtoj:

— Cy qæuy uyryssægtj, cæhdgæ næ kænync, zæhgæ. Georgi guyrdziagau raivdta komandiry prikaz.

— Batareja, prigatovitsja!

Uacary baxaudžytæ sæ khuxtæ 'sdardtoj, gærtæ æræværdtoj ænqæl uævgæjæ, zæhgæ ma dzy batareja dær is.

Urs komandirtæ sæxi bakaldtoj ivyld donmæ, fælæ dzy biræ næ xæccæ kodta donmæ, — ærxaudtoj.iii.

\* \* \*

Xussar lrystony qæuta sau fænyk festadysty menševikty æmæ interventty bombætæj æmæ sarmadzantj næmguytæj. Xædzærtty xuyly ba-

syhdysty biræ zæronð adæmtæ, ryncyntæ, syvællættæ æmæ uængquægtæ, lidzyn jæ bon kæmæn næ uydi, uydon dær.

Georgij lægæt dær pyrx æmæ syhd ærcyd yznadzy khuxæj. Cysyl fydbontæ næ arvysta Georgi jæ binontæ æmæ ægas Xussar lrystony fællogændzytimæ ucy fydvændag xæxtyl bynton aftidæj 1920 azy Cægat lrystonmæ ralidzgæjæ.

Georgi. jæ cardyl næ auærdgæjæ, tox bajdydta lidzæg adæmy æfxærdzytimæ, æxxormagdzinadimæ.

Alagiry ærcærgæjæ ta, Georgi rajsta æxxuyrsty lædzæg æmæ aftæmæj irvæzyn kodta 14 uydgøjmadzy—sæ binonty.

Soveton xicauad radtaæxx æmæ æxxuys ralidzæg adæmæn æmæ Georgi uydonimæ ærcardi nryr Nogiry qæuy, revoljucijy fæstæ çi syræzt, uym. Georgi uydis qæu ærfidargændzytæj iu, 1923 azy Nogiry fæskomcædisy organizacigænæg, aktivon æxsæny kusæg.

\* \*

1927 azy Georgi rajdydta kusyn zavod „Kavcincy“. Fyccag fondzazony ærsidt æmæ jæ qazuatondzinad ærbynduron kodtoj uym. Fælloj uarzynzinad, kuystyl ænuvyddzinad æmæ æxsæny quyddagyl luzærdiondzinad uælæmæ xastoj, kad kodtoj Georgijæn ... Cydysty aztæ. Kuysta Georgi ...

Staxanovon yzmæld jæ nyx kæmæn sasta, jæ zærdæjy sudzgæ næmyg kæmæn uahta, ucy znægtæ cængætæj cændtæ amadtoj Georgijy kraz.

Iu ænæxuyssæg æxsævy fæstæ, fajsomæj, Georgi æppætæj razdær bacyd zavodmæ. Ærlæuuyd jæ kaskadyl æmæ jæ 'sgary, xorz doxyr

ryncyny kuyd fæsgary, attæ. Georgi felvasy iu katod æmæ cink jæ uælæ asyhd, dykkag—æmæ jyl fæxæcyd tænæg char cink, ærtykkag—æmæ cink stihyn næ komy, cyppæræm æmæ jyl cink byntondær næ fæxæcyd.

— Mænæ'styr mardy'rcyd,—zæhgæ, tyng tyxsgæjæ bacyd cexy uædy xicaumæ. „Xicau“ baxudt fælmængomau æmæ zahta:

— Jæ quyddag aftæ u, mæ bon dyn nicy u.

— Au, kuyd aftæ u,—zæhgæ, rafyxt Georgijy mast nodzy tyngdær, fezdæxti fæstæmæ æmæ ta uædy direktormæ bacyd.

Direktor Georgimæ ærfyg ælxynchæj ærbakast æinæ 'sdzyrdta:

— Kuystæj cæmænacydtæ kuyst afon? Cæmæn xalys fælloj disciplinæ?—Georgi tahd-tahdæj radzyrdta, cexy ædzællagdzinædy tyxxæj cinçy sædægaj tonnæty dzæhæl sæfty tyxxæj. Direktor cæxgær alyg kodta Georgijy:

— Nyrtækkæ mæ ne'vdæly, ændær xatt fendzystem...

Sær bankhuysta Georgi, æmæ nyffysta jæ bloknoty: „tahd ravzarinag quyddag.“ jæxædæg sau ærfguity sælxynch kodta, stavd, dom-baj muskultæ ærbambyrd kodta æmæ racyd, texminimumy çinyg rajsta æmæ jæ kaskady særyl ærbadt. Çinydzy bakæsy, ystæj ta katodtyl jæ khux rauadzy, çinydzy fyst quyddadzy midæg kuyd rauadzyn qæuy, uyj ævzærgæjæ...

Iu bon cexy 'hdau fæxældta æppæty kærojng kaskad, Georgi, je 'kkojæ kæmæn nal zyzt, uyj. Acy ran katodta sæ færstyl yslastoj cæxærtæ kalgæ cinkæj, zavody kæj næma zydtoj, axæm bærzond pro-

cent æmæ xærzqæd cink. Zavody aly ran fædisy xuyzæn yssi.

Cexy uædy xicau adæiny fyd-ynægty amyndæj bacaxajda staxanovon yzmæld bakhuylympy kænynyl, Georgij fyccag æntystdzinad ærmyngæ kænynyl...

"Tahd ravzarinag quyddag" ævzærst ærcyd. Ežovy ærmkhuxtæ zavodæj rasyhdæg kodtoj yznægty bandæjy, kontrevoljucion-trockiston-buxarinon æmæ buržuzon-nacionalisty 'znaggady šajkæjy.

Cexy nog xicau inžener æmæ Georgi tahd bambærstoj kærædzi. Rabæræg is cink xorz æmæ biræ ævzaryny susægdzinad dær. Uyj ta uyd ærmæstdær iu: zærdiagæj kusyn, kaskady cy katodtæ—cink æmbyrdgændžytæ, anodtæ—cink æmbyrd kænynæn æxxuysgændžytæ is æmæ elektron tyx cy ærxuytyl cæuy, uydon syhdæg dar, elektron tyx ferxæcyn ma uadz, ystæj cink tahd æmæ jæ tækkæ afonyl ystih, æmæ uæd ysguytdzinad uydžæn dæ khuxy...

Cink ystihyny procent bonæj bonmæ uælæmæ gæpp kodta.

— „Fæstagma procent æxsaj astæj ysxyt æstaj cypparamæ. Čysyl fæstædær—91 procentmæ. Iu kaskadyl razdæry fondz lædžy bæsty nyr læuuy dyuua æmæ syn kuyst—fag dær næ kæny. Iu kaskady dyuuy fondz vannæjy bæsty nyr aræzt cæuy dyuuy æxsæz. He, uyj dyn Georgijy 'sguytdzinad elektroliton cexy,—zæhgæ, zæhy Georgijy axuyrgæninag, cexy nry xuyzdær staxanovontæj Xozejy-fyrt. Uyj ta amony uyj, æmæ Iu læg ærtæ normæjy baxxæst kænny, jæ mæjy myzd ta dæs æmæ 'ssædzæj, cypparyssædz tumanmæ 'sxizy,—zahta'darddær æmbal Xozejy fyrt.

— Staxanovonty 'zinæld nyn næ

čæstyta rajgom kodta. Georgijy kuyst max saræzta texnikæjy nog ysguytdzinædtæim æmæ cæuæm Amerikæjæ xuyzdær aræxstdzinædtæim,—zæhgæ, zahta cexy nry xicau, inžener.

Gaglojy-fyrt, kuyd fidar bolševik, 1933 azy partijy uynaffæmæ gæsgæ ærvyst ærcyd Kubany trockisttæ-buxarinontæ cy kontrevoljucion sabotæž saræztoj, uyj pyrx kænynmæ, kolxozty organizacion kuyst ysfidar kænynmæ. Uym ehau stanicæjy partkomy sekretaræj kusgæjæ dær Georgi jæxi ravdysta Leniny-Staliny partijy xaxxyt ænuvyd toxgænægæj. Uyj fæstæ ta Georgi kusynmæ bacyd jæ fyccag bynatmæ—„Elektrocinkmæ“.

Fælløjy qæbatyr, Gaglojty Georgi zavody cexy cink ystihægæj kond ærcyd Cægatlystony respublikæjy Sæjrag Tærxondony særdary bynatmæ.

— „Trockiston-buxarinon bandittæ, buržuzon-nacionalisttæ, adæmy 'znægtæ, tærxondony sæ tugæjdzag chammar khuxtæm ærbassivgæjæ, čysyl 'znaggad næ rakodtoj adæmæn,—zæhy Georgi.—Yznægtæ-iu, se'mxuyzon banditty, adæmy card xaldžyty rast kodtoj, rast adæmy ta—zyllyn. Nyr uycy 'znægtæ sæxuydtæg æværd ærcydysty soveton adæmy rast tærxondony raz æmæ... Sæ særæj dzuapp dæitync æmæ dætl-dzisty sæ aly fydrakænddzinædty tyxxæj“.

\* \* \*

Bærægbon. Nogiry qæuy fælløjgændžytæ æræmbyrd ysty ualdžygon chæx næuuy. Nyxas kodtoj Sæjrag; Sovettæm kandidættæ ravzaryny, cytdžyn Stalinon Konstitucij syn cy bartæ radta, uydony bynduryl. Nyxasy bar rajsta qæuy æppæly

zæronddær kolkozon Nanity Abram,—  
85 azdzyd. Uyj jæ nyxasy zahta:

— „Max abon acy æmbyrды næ Sæjrag Sovetmæ kandidataej quamæ ravzaræm axæm adæjmadžy æmæ kæcy sæxxæst kændzæn næ kaddžyn fyđ Staliny fædzæxst „deputat quamæ ua adæmæn læggadgænæg“. Adæmæn æcæg læggadqom ta u ærmæst dær uyj, æmæ Leniny-Staliny partijy quyddagyl, adæmy quyddagyl ænæ fætasgæjæ ænuvyd tox či kæný partiontæj æmæ ænæpartiontæj. He, axæm ta u næ cæstyty raz či rajguyrd æmæ toxy či 'sqomyl, uyj—Gaglojty Davidy fyrđ Georgi. Æz fændon xæssyn, cæmæj Gaglojy-fyrđ kandidataej xast ærcæua USFSR-y Sæjrag Sovetmæ. Uymæn max dættæm ne'uuænkdzinad æmæ

mæn nyfs is, kuyd æj sæxxæst kændzæn kadimæ!..“

Gaglojy-fyrđ registracigond ærcyd deputatmæ kandidataej USFSR-y Sæjrag Sovetmæ Alagiry ævzaræn okrudžy æmæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatmæ Ordžonikidzejy goræty Severo-Stepnoj ævzaræn okrudžy.

— Æz rajguyrdtæn mæguyr xæxon xædzary,— zahta Georgi je'vzardžytimæ sæmbælgæjæ.— Ysqomyl mæ kodta næ uarzon kommuniston parti.

Dzyrd uyn dættyn, kuyd darddær dær uydzynæn partijy æmæ adæmy quyddagyl ænuvyd, ænæbæfællajæ toxgænæg, kuyd darddær dær ænæryncøjæ pyræ kændzynæn adæmy 'znægty.

*Dzadtiaty T.*

Isakov A.

## Dyuuyn æxsæzæm ijun

Uydzysty mænæutæ æfsirqus,  
Æftaudzæn xlepa dær æfsir,—  
Uæd adæm racæudzæn æmxuyzon  
Ævzærstytæm; kændzæni cin.

Cæudzysty urnætæm qældzægæj  
Staxanovontæ zavodtæj,  
Cæmæj uym Stalinæn sæ qælæs  
Dættoj xælar æmæ ræstæj.

Cæudzæni alçi buc, uængrogæj:  
Fyd, fyrt, čygz, mad—ræuuon  
ængas,—  
Cæmæj sæ uarzon kolhozonty  
Xuyzdærtyl radtoj—ra qælæs.

Uydzæni bon uæd cinæj je'dzag,  
Qældzægdær innæ ird bontæj,  
Æmæ tæxdzysty konverdytæ  
Bælættau urnætæm rævdzæj.

*Ratælmac æj kodta Niger.*

---

A. Isakov.

## Stalinon blok

Uadz dzurænt myn,  
næ dæ dy partij,  
Sædæ farstajæn  
iu dzuapp dættin:  
Cættæ kænyn  
cæuynmæ partimæ,  
Kuyd Soveton bæsty  
graždanin.  
Æz kuy fæzynddæn  
čysylæj cardy,—  
Mæn uædæj nymæ  
qaqqænys dy,  
'Znadžy sættgæjæ,  
Leniny parti,  
Tasdzinad sættgæjæ  
xæsty:

\* \* \*

Æmæ nyr fæcæuyn  
partimæ,  
Uarzon fydy,  
xædzarmæjau rast,  
Uymæn æmæ  
uærzyn partij,  
kænyn partij  
mæ cardy uarzt.  
Partij adæm  
Staliny cot ysty.  
Ænæpartiontæ—  
se'fsymærtæ.  
Leniny axuyryl

kond ysty  
Max quydytæ 'mæ  
ne'styr fændtæ.  
Æmæ 'isædton  
æhdau æmæ uagyl,  
Se'vzong riutæ  
razmæ xæssync,—  
Æmæ 'næpartiontæ  
partij fændagyl  
Kommunizmæ  
ærtyty byrsync.  
Cæmæj zauuat  
fæuoj xæstyta,  
Æmæ nyrtxutæg ua  
fašizm bynton,—  
Tækkæ abon dær  
ystæm næ bæstæjyl,  
Næ amonddžyn cardyl  
toxmaæ iftong.

\* \* \*

Uadz dzurænt myn,  
næ dæ dy partij,  
Sædæ farstajæn  
iu dzuapp dættin:  
Cættæ kænyn  
cæuynmæ  
partimæ,  
Kuyd Soveton bæsty.  
graždanin.

*Grišy tælmac*

## Sautæty Veræ

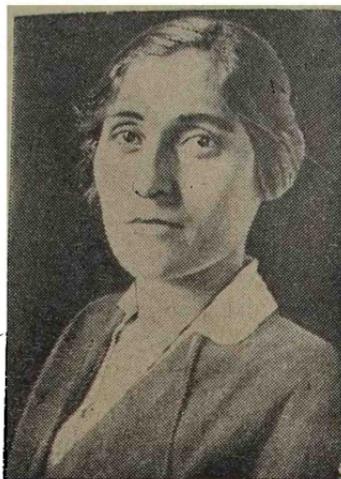
Xæxxon iufærsyg thæpænsær xædzar ysafitid. Ænæbafsis mælæt axasta mady, fydy æmæ 'fsymærty. Baris bazzadi iunægæj. Xædzarvændadzy mulkæj ma bazzadi nvmæt. Innæ mulk acydi qalonæn. Bazzadi ma jæm nodzy sahæs.

— Cy çyndæua?—sahæs kodta uyj ærdæg kald pecy raz dżixæj læugæjæ.

— Baris jæxi ærбатыхта jæ ny-mæty æmæ, jæ rajguyræn bæstæjæn xærzbon zæhgæjæ, aræsti æxxormag æmæ mastæjdzag zæxxæj. Uyj acydi dard Iranmæ (Persmæ) amond agur; kuyst æmæ kærzdyn agur. Kuyst yssardta. Uæzzau, adæjmadzy fæstag tyxtæ çi chiry, axæm kuyst. Fælæ dzy uæddær xærinag æmæ... amond fag næ razyndi. Xærinagæj bafædynæn quydi qæzdyg xædzary rajguyryn. Mæguyr lædzy xædzary çï rajguyrdi, uyj ta kædæmdæridær kuy fæcydaid, uæddær uydaid ædzux kuystvællad æmæ æxxormæg. Axæm u kapitalizmy zakhon.

— Mælæt, — rajguyræn bæstæj ægomyg xæxytæstæu mælæt yssaryn xuyzdær u, ænæzongæ zæxxyl amælynæj, — quydy kodta Baris Iranæj æstæmæ Zaqamæ 'zdæxgæjæ.

Fællad æmæ rynçynæj bæcydi Zaqajy thæpænsær xædzærty æxsænæ. Jæ xædzar bajjæfta... rastdær zæhgæjæ jæ xædzary nal bajjæfta eppyndær. Jæ bynaty ma uydi du-



ry çændtæ, ævzaly æmæ xæmpælgærdæg.

Us rakuyrdta Baris æmæ jæ ærxasta jæ xæstædzyty xædzarmæ. Us rakuyrdta, fælæ jyn uyj ne 'rbaxasta jemæ amond. Baris dær jæ nog usæn ne 'rxasta Iranæj amond.

Ræzydi binonty nymæc. Sæ fyr-tæ ærtæ baisty. Uydøn uydysty myk-kadzy nyfs, binonty særyldzurdzytæ. Cypæræm syvællon razyndi çygz. Xæxxon lægæn çydzdy rajguyrdæj qygdær nicy uydi. Barisæn innæ lægty xuyzæn qyg næ fæci Venæræjy rajguyrd. Næ fælæ ma jyl su-sægæj cin dær kodta, ærgomæj cin kænyn yl kæd adæmæj æfsærmy kodta, uæddær.

Mad cin kænyn dær næ uændydi. Sylgojmagæn næ uydi cin kænyny bar.

Cardy uæz bonæj-bon tyngdær sasta Barisy tyxtæ. Uyj rajdydta ænafony zæronð kænyn. Æmæ kuyd læmæh kodta, aftæ tyngdær uærzta

ænaqom sabijj. Ænæqæn bontæ iu  
æj jæ curæj næ auahta.

\* \* \*

Revoljucijj ulæntæ baxæcca 'sty  
xæxtæm.

— Paddzaxy fæsyrdtoj!—Pyrx kæ-  
nut ældærtty!—quysydi aly 'rdygæj.

Ysulæfyd çysyl Baris, fælæ jyn jæ  
riuy dzag ysulæfyny ræstæg nal fæ-  
ci. Tif æj axasta ajnæg durty byn-  
mæ 1922 azy. Jemæ jyn axasta by-  
dyrmæ alidzyny tyxxæj jæm cy quy-  
dytæ sævzærði, uydon dær.

Astazdzyd Veræjy jæximæ rakod-  
ta jæ mady 'fismær Khostajy qæu-  
mæ. Æfismærtæn æxxuys kodta  
Soveton xicauad æmæ dardtoj bi-  
nonty. Kuy fæqomyltæ ysty, uæd  
sæ alçi dær Soveton xicauady æx-  
xuysæj yssardta jæ bynat æmæfæl-  
toj kænyny fadat.

Veræ tyrnydta axuyrmæ. Uymæn  
æmæ jæ nog bæstæjy midæg nal  
quydis sabi uævgæjæ kærdzyny khæ-  
bær yssarynmæ tyrnyn.

1926 azy baxxæst ragæj kæmæ  
bælliyd, uycy quydy. Radtoj jæ skho-  
lamæ. Uyj uycy iu cydæj bacydi  
dykkag khlasmae. (Skholajy razmæ  
jæxi qæppærisæj saxúyr kæsyn æmæ  
fyssyn). 1929 azy Veræ fæci kast raj-  
dian skhola æmæ nyllæuuydi kuys-  
ty uædy Oblæxxæstkomy. Afædzy  
fæstæ Veræ nyllæuuydis uym fæs-  
komcædisy. Uyj uydi ragæj cy 'styr  
quyddægtæm bælliydi, uydonæj dyk-  
kag. Sæxxæst ysty dyuuæ quydyjy  
dær.

— Tyng bælliydi Veræ darddær  
axuyr kænynmæ.

Soveton-Bazaradon cædisy orga-  
nizaci jæ arvysta Cæg. Kav. Ped.  
Instituty rabfakmæ. Veræ uym dær  
ta anyhuuydi æxsæny kuysty. Fæs-

komcædisonty æxsæn æm uyd ystyr  
æuuænk. Sævzærstoj jæ cexy çyry  
(aftæ xuydtoj skholaty iu kursy khord  
gruppæjy fæskomsædison organiza-  
ci) sekretaræj. Fæskomcædisy orga-  
nizacijy aly uælaxizdzinady dær  
kodta uyj ystyr cin.

Tæfsæg badomdta Veræjy. Dox-  
tyrtæ jyn aivyn kodtoj jæ bæsty-  
qæd. Veræ fæcydi Mæskuymæ æmæ  
uym axuyr kodta darddær.

Biræ fæltærdzinad æmæ zonynd-  
zinad yn radta Mæskuy. Biræ syh-  
zærin chærttæ rajgomi Soveton car-  
dy çinygæj Veræjy raz.

Ordzonikidzejy gorætmae syzdæx-  
gæjæ, Veræ bacydis Cægat Irystony  
Pedagogon Instituty rabfakmæ. Uaj-  
tahd æj ravzærstoj gruppæjy staros-  
tæjæ, rabfaçy khuly gazety redakto-  
ræj, fæskomcædisy komitety uæng  
æmæ pedagogon sovety uæng. Fæs-  
tædær ta jæ ravzærstoj fæskomcæ-  
disy komitety sekretaræj.

Aftæ cydi card æmæ dzy æxsysti  
**Sautæty Veræ**, abony ænæpartion  
bolševik, rajguyræn bæstæjy patriot.

1937 azy Veræ kast fæci rabfaçy,  
æmæ nyllæuuydi Cægat Irystony  
Pedagogon Instituty istorion fakul-  
tety.

Xæxxon mæguyr sylgojmag çi  
uydi, uymæn uycy fadat radta So-  
veton xicauad.

Veræ nyrtækkæ u Instituty fæs-  
komcædison organizacijy dykkag se-  
kretar. Uyrdæm ævzærst ærcydi su-  
sæg qælæskængæjæ.

Instituty æppæt kollektiv dær zo-  
ny Veræjy xædæfsarm, kuystuarzag  
socializmy aræztady ænuvyd toxgæ-  
nægæj.

Ænusty dærhy fyðælytkkon æh-  
dauy byn yssæst çi uydi, uycy tyr-  
nyndzinædtæ didinæg kalægau ra-  
kodtoj æmæ, særibardzinady æmæ

amondy sidt kængæjæ, ruxs kænync Sautæty Veræjy darddæry fændag. Uycy fændag, toxy æmæ uælaxiz-dzinædy fændag, xæssy Veræjæn amond æmæ cin.

Cardæn jæ fyldær nyrma is razæj! Æmæ uycy cardy bonty æx-syzgon u adæjmagæn cy adæmy cinæj cærys, dæ card dær kæj tyx-xæj rattdzynæ, uydon dyl ystyr æu-uænk darync, uyj zonym.

Tyxdžyn u Veræ. Fælæ næ bauy-rædtæ acy xatt jæxi... Ciny cæssyg-tæ ærbambyrd ysty cæsty xauty ræbyntæm, æmæ cadæggaj lædær-syn bajdydtoj jæ rustyl. Æmæ kuyn-næ!—Æppæt Instituty æmæ rabfačy

studenttæ sæ iumæjag æmbyrdy Irys-tony ASSR-jy Sæjrag Sovetmæ de-putamæ ravzaryny tyxxæj kandida-tæj ysnysan kodtoj Sautæty Veræjy. Uyj zydtæ je'mgærttæ jæ kæj uarztoj, uyj, fælæ... uyjas biræ—ænqæl næ uydis.

Jæ mad cahajrag kæmæn uyd, uycy sylgojmag—Sautæty Veræ Cæg. Irystony Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj registracigond ærcyd Molo-tovy 18-æm ævzaræn okrudžy.

*Qamberdiaty Qamberd.*

*Iron ævzagmaæ jæ ratælmac kodta Qamberdiaty Qasbolat.*

## Zærdiag nyxas

Æmbal,  
    Ævzaræg,  
    Cu ægas!  
Dæuimæ mæn fændy,  
Kæryn zærdiagæj nyxas,  
Ævzærstyty fædyl:  
Æmzærdæ,  
    lu zond,  
    lu fændon  
Nyr u uældaj zynarh,  
Cæmæj  
    Sovetmæ  
    'Vzarænbon  
Næ qælæs rattæm max,—  
Nyfsdzynæj,  
    lumæ,  
    Axæmyl,  
Kæcy jyn u akkag,  
Næ bæstæjyl,  
    Næ adæmyl  
Kæj arm xæccæni fag.  
Kæj fændy  
    Fidar,  
    Maximæ  
Kommunæmæ cæuyn,  
Uæloxizæj,  
    Uæloxizmæ  
Næ dzyllæjy kæryn.  
Jæ kuysty  
    Ci u  
    Razzægtæj,

Staxanovon,—geroj,  
Næ bydyrtæj,  
    Næ zavodtæj  
Kæmæn quysy jæ koj.  
Næ bæstæjæn  
    Jæ aræntyl  
Kæj cæst fælgæsý dard,  
Uældæf  
    Æmæ  
    Cægatbæsty  
Kæmæn u cin jæ zard.  
Cyt dzyn Sovetmæ  
    'Vzærstæj nyn  
Kæmæn uydzæn jæ bon,  
Næ fætægtau  
    Æxxæstkæryn  
Jæ adæmy fændon,  
Næ fætægtau  
Kæddæriddær  
Kæmæj næ uydzæn rox,  
Særibaryl  
    Kæmdæriddær,  
Ænauærdonæj,—tox.  
Næ fætægtau  
    Kæj cæst uydzæn  
Næ card  
    Sædæ æztæm,  
He uydonæn  
    Næ qælæstæ,  
    Æmxuyzonæj  
    Dættæm!

## Ciny zaræg

### I

Oj, uælæ nyn arvył  
Dyuuæ xury 'stuly,  
Ej, ej, sæ ruxsæj næ xæxtæ,  
Nalquytau, ærttivync.  
Oj, uyj Stalin Molotovmæ  
Aftæ kuy dzury:  
Ej, ej, iron adæm næm  
Kurdiat ærvitync.

### II

Oj, biræ nyn cærat,  
Næ uarzon fætægtæ,  
Ej, ej, nyjjaræg madau,  
Max či buc kæny.  
Oj, symax nyn yskodtat  
Ruxsmæ fændægtæ,  
Ej, ej, uæ cæstængasæj  
Næ zærdæ ruxs kæny.

### III

Oj, kæd radży lryston  
Jæ tudży mæcydi,  
Ej, ej, jæ sidzærti kuydæj  
Xæxtæ ryztysty,  
Oj, uæd næm abon mænæ  
Amond kuy 'rcydi,—  
Ej, ej, Kavkazy xæxtæj  
Næ zaræg kuy quysy.

### IV

Oj, bærkaddžyn bydyrtæj  
Næ zærdæ kuy rajy,  
Ej, ej, næ ciny qæzdyg card,—  
Fændyrty cæhdinag.  
Oj, næ chitidžyn xæxtæj  
Sænt-urs cink kuy uajy,  
Ej, ej, uælarmæ kuy fæcyd  
Beslany kombinat.

### V

Oj, uydon nyn, Stalin,  
Dæ læværttæ kuy 'sty.  
Ej, ej, næ parti dæ zondæj  
Kuy nikuy rædiyj.  
Oj, næ biræ bartæ  
Dæ khuxæj fyst ysty,  
Ej, ej, dæ syhzærin činyg.  
Dæ Konstitucijy.

### VI

Oj, max dyn dæ xærtæ  
Næ zærdyl kuy daræm,  
Ej, ej, alkæd kuy bællæm  
Dæ cæsgomy fendinæ.  
Oj, æmxuyzonæj dæ  
lumæ kuy 'vzaræm,  
Ej, ej, næ uynaffædonmæ,  
Næ xistær sovetmæ.

## VII

Oj, max demæ ævzæræm,  
 Dæ toxy æmbæltty,  
 Ej, ej, næ uarzon Molotov,  
 Næ, xicauady sær,—  
 Oj, næ adæmy 'znægty  
 Dæuimæ či sætty,  
 Ej, ej, dæuimæ či 'sqomyl  
 Næ toxy zynty dær.

## VIII

Oj, uyj arvyl næ xurtæ  
 Kaigæ kuy kænync,  
 Ej, ej, næ næxtæ sæ særtæ  
 Bærzonddær kuy darync.  
 Oj, Stalin 'mæ Molotov,—  
 Razy,—kuy zæhync;  
 Ej, ej, lrystony dzyllæ  
 Fyr cinæj kuy zarync.

## Bocity Konstantin

Bocity Konstantin rajguyrdi 1910 azy, Tiby qæuy, mæguyr zæxkusæg Bocity Kuzmajy xædzary. Jæ fyd Kuzmajæn uyd biræ syvællættæ—10 udgojmadzy. Mæguyr zæxkusæg lægmæ uycy ælhyst ræstædzy zæxx uyd bynton çysyl. Æmæ uycy çysyl zæxx dær uyd xoxy chuppytyl. Næ uydis zæxx Kuzmamæ dær. Cy army thæpæny jas gæppæl æm uyd, uyj dær uyd syhdæg dur. Nicy dzy zadis, quydis æm fadzys ærhomæj xæssyn. Cas næ kald Kuzmajy xid, cas fyldær tuxitæ næ kodta, uæddær dzy xor fag næ zad.

Dæs binojnadzy æxxormagæj amælynny bæsty Kuzma xædzar-xædzar kulaktæm kuysta æxxuyrstyty. Kuzmajy xædzary fydæj fyrtmæ aræxdær quydis iu nyxas—„æxxuyrst“. Fælæ uæddær xid æmæ cæsty sygimæ cy khæbær kuysta, uyj fag næ uyd binontæn.

Cydysty bontæ, cydysty aztæ. Uæræxdær næ kodta mæguyr Kuzmajy xuyngænd, dzagdær næ kodtoj xoræj uymæn jæ xordontæ. Card uydis fyccagau talyng, mæguyr, ænæzærdæruks. Kærædzijy ivtoj zymægon darh æmæ æxxormagæj bontæ. Biræ syvællættæ 'sxæssyn, uydonæn daræs yssaryn næ uyd zæronnd Kuzmajy bon æmæ jæ fyrt Konstantin



12 azdzydæj zilyng rajdydta æxxuyrs-tyty, fijauæj æmæ qomgæsæj.

Zyn fadaty uyd xoxag, mæguyr zæxkusædzy card. Uæræsejy xædxæcæg paddzax, fælløjgænædzy tugæjjæ nyxtæ jedzag kæmæn uydysty, uyj, bajsta adæmy zæxx. Mæguyr læg, ystæj uymæn jæ fyrtta cardæj nicy uydtoj, dzynazgæjæ ærvystoj sæ bontæ. Axæm talyng uydysty Konstantiny bontæ dær. Bæhnæg, æxxormagæj, bæhævvadæj, jæ khæxty tug kalgæ, uyj æxsævæj-bonæj xadtis fosity fædyl. Æxsæv in xædzarmæ ærcæugæjæ, futæ kodta jæ ræsyd khæxtæn, sæ tug iu syn æxsadta idxzyn dony. Næ zyda çysylæj Konstantin mad, fydy rævdyl. Xorz zyda chæxsnag uisy qælæs. Ænæg 'vhau kaldysty fælurs rustyl yslavdæ ærtæxtæj cæsty sygtæ. He, axæm tug xitæ uyngæjæ, Konstantinæn jæ afædzysty kuystæn fystoj... 2 dalysy. Konstantinæn jæ bon næ uyd

skholamæ acæuyn. Uyj tyxxæj ja-xædæg aftæ zæhy:

— "Skholajy axuyr kæny n mæn tyng fændyd, fælæ myn uymæn fadæt næ uyd. Quydy ma kæny n, radzy iu xatt fos nyuuahton æmæ su-sægæj skholamæ acydtæn. Izæræj skholajæ kuy æræzdæxtdæn, uæd myn lædzægæj fyd nad fækodtoj. Mæ bylty tug akald æmæ ta skhola nyuuahton".

Adæjmadzy æcæg card Konstantin fedta ærmæstdær Oktjabry revoljucijy fæstæ, kommuniston parti æmæ soveton xicauady ruadzjy. Kusyn rajdydta Khostajqæuy Karl Mark-syn nomy l kolxozy. 1930' azy, kuyd xuyzdær kolxozon, aftæ jæ kolxoz rarvysta Beslæn mæ—xærinadzjy promišlennosty giganty aræzladmæ. Am kusyn rajdydta plotnikæj. Jæ xorz æmæ ænuvyd kuysty færcy Konstantinæn læværd ærcydydyst khord xatty premitæ. Fælæ uyj tyrnydta næ Cædisy styr zavodty kusyn mæ æmæ acyd Kalininy goræty vagættæ-cal-cæggænæn zavodmæ. Am dær æv-zær næ bakuysta Konstantin.

Vagættæ-cal-cæggænæn zavodæj Konstantin acyd cytdzyn dombaj Syr x Æfsady rænqytæm. Am dær uyd disciplinædzy n æfsædton. Ystyr dissadzj ræzt yskodta uym æmæ kæddærid-dær, aly quyddadzj dær syr xæf-sædtontæn dær uyd fæzminag. Uyj jæ zynarh fydybæstæ qaqqæny nyl ænuvyd axuyr kæj kodta, uyj tyx-xæj biræ xættjy rajsta arfætæ pol-çy komandiræj, khord xatty rajsta premitæ dær.

Bocity Konstantin Sadony æræt-khaxæntæm acyd 1935 azy. Fyccag kuysta Kirovy nomy l sæxtæjy fæskomcædison brigady otkatçikæj. Uyj je madau bauarza sæxtæjy kuyst æmæ jæ zærdiagæj fændyd suævyn

dæsny kusæg. Ænuvydæj axuyr kæ-nyn rajdydta kuysty texnika. Biræ zyndzinædta aiuvars kodta Konstan-tin, cæmæj uycy quyddag jæ khuxy baftydaid, uyj tyxxæj.

Konstantin rajdydta kusyn brau-zilægæj, ystæj fæskomcædison briga-dy brigadiræj Uycy az Aleksej Sta-xanov radta dissadzj rekord, kæcy ænusmæ bazzajdzæni SSR Cædisy socialiston aræztady istorijy. Uycy quyddag bazmælyn kodta næ bæstæ-jy midæg æppæt kuystuættj dær. Fæstejy næ bazzad acy 'zimældy Bo-city Konstantin dær. Uyj læmbynæ-gæj saxuyr kodta uycy dissadzj re-kord æmæ 'stænd kodta Sadony fyc-cæg staxanovon suævyn.

8-æm aprely Konstantin nyxxyz-tis jæ zabojmæ kusyn mæ. Kusæg tyx, fællojad rast sæværdta æmæ uycy smenæjy radta staxanovon fyc-cæg rekord—jæ normæ sæxxæst kod-ta 400 procentæj. Bocijy-fyrt xorz zy dta, staxanovon kuysty færcy kæj baftdzæn jæ khuxy nodzy ehau dær æntystdzinædta, uyj æmæ jæ razmæ xæsæn sæværdta, Sadony çï næma uyd, axæm rekordtæ rattyn. 10 aprely sæxxæst kodta jæ normæ 530 procentæj. Nodzy ehau dær rekord radta ÆLFKC-jy X-æm sjezdy baj-gomy bon—normæ sæxxæst kodta 909 procentæj. Uycy mæj fæskom-cædison brigad 13 kusgæ bonmæ jæ mæjy plan sæxxæst kodta æm-huydæj razdær æmæ uældajdzjntæj. Bocity Konstantiny brigad mæj khax-ta 50—60 metry æmæ uymæj fæst-ey nyuuahta amerikag rekordtæ. Konstantiny ruadzj ænæqæn brigad dær yssis staxanovon brigad, bolševikon æhdauæj zæron d normætæ çï nyffalgæron kodta, axæm.

1938 azy Bocity Konstantin, kuyd xuyzdær staxanovon, aftæ æværd

ærcyd xoxy kuystgænæg masteræg.  
Acy kuysty dær ta ævdisy xorz æmæ  
ehau æntystdzinædtæ. Uyj xorz zo-  
ny staxanovon yzmældy axadyndzi-  
nad æmæ uymæ gæsgæ dættý bol-  
ševikon razamynd staxanovon yz-  
mældæn. Uyj syræzyn æmæ 'sqomyl  
kodta biræ nog staxanovontæ, kuys-  
ty dissadzý æntystdzinædtæ či æv-  
disy, axæmtæ.

Bocity Konstantiny 'sqomyl kod-  
ta fæskomcædis. Uyj fæskomcædisy  
rænqytæm bacyd 1923 azy. U fæs-  
komcædisy rajkomy æmæ fæskom-  
cædisy obkomy plenumty uæng. Ba-  
cyd ÆK(b)P-ly rænqytæm.

Bocity Konstantin Kuzmajy fyrty  
u ænækæron ænuvyd fællojgændzy-  
tyl, næ dissadzý fydybæstæjyl. U næ  
bæstæjy akkag fyrty, Leniny-Staliny  
partijy quyddagyl iuzærdion æmæ  
ænækæron ænuvyd.

Acy az Nuzaly ævzaræn okrudzy  
æppæt fællojgændzytæ sæ ævzærsty-  
ty ahommæjy æmbyrdty Bocity Kon-  
stantin Kuzmajy fyrty kandidaturæ  
baxastoj Cægat Irystony ASSR-ly  
Sæjrag Sovety deputatmæ kandida-  
tæg.

*Byrnacty Andrej*

(„Ræstdzinad“. № 124, 1938 azy).

## Xæxxon Cærgæs

Xæxtæm bakast ruks tyn xuræj,  
Kæmttæ baxudtysty; kæs,  
Ualæ 'staxtis nomdzyd Guræj  
Saqq xæxxon Cærgæs.

Æmæ ruks tæmæntæ kaly,  
U jæ razvændag jæ bar,  
Dardyl bazyrtæj ævnaly,  
Is æm biræ 'xsar.

Cæstyrtæj cæxærtæ xauy,  
Razmæ je'vnæld, rævdz jæ kast.  
Uyj næ zæxxyl amond tauy,  
Ne'znagæn ta—mast.

Dune ruks fidæn cy xony,  
Je'skændæn cy is færæz,  
Uydon seppæt jemæ xony  
Saqq xæxxon Cærgæs.

Uycy'xsardžyn saqq Cærgæsý  
Bazyrtæ kuy 'zmælync, uæd

Amond a'bæstæm fækæsy,  
'Znagmæ ta—mælæt.

Rast, syhdæg—jæ biræ fændtæ  
Æmæ arvnærdau—jæ dzyrd,  
Kusæg adæjmadžy sænttæ  
Uymæ 'sty æmbyrd.

Æmæ bæstæ rajync abon,  
Fidæn qældzægægj kæsý:  
Uycy gurag Cærgæs amond  
Dzýllætæn xæssý.

Xur næm arvæj xudgæ 'rkæsy,  
Cin ta zærdætæm nykkast.  
Max kænæm næ saqq Cærgæsý  
Uarzon fydy uarzt.

Jemæ cardy cinad fedtam,  
Quysý amondžyn qælæs:  
Iš næxi Sæjrag Sovetty  
Saqq xæxxon Cærgæs.

## Stalinæn

Dæ cinæj saqq zærdæ kuy qazy  
Mæ riuy qældzægæj mænæn.  
Dæ cytyl, o, næ xur, næ uarzon,  
Nyzzaryn bafændydi mæn.

Kæj bon u, kæj nyxæstæ 'ssaryn  
Næ xur, Stalin, o, dæu fag,  
Cæmæj ysua mæ bon nyzzaryn  
Dæuyl ævzong qælæsy dzag!

Kuy 'rkæsy xurzærin rævdaugæ,  
Kuy ravdisy jæ cæsgom zæxx  
Æmæ syræ zældag tyntæ taugæ,  
Kuy'rzily chæx arvyl uæræx,

Kuy 'rkæsy uyj fæstæ ævzist mæj,  
Næ dissag, ruxs fæztæm bynmæ,—

Fækæsys mæm tyxdžyndær uymæ  
Næ ciny 'sthaly, dy mænma!

Næ amond dæ, næ nyfs, næ cin dæ  
Dæu færcy xudy, zary dug:  
Æmæ næ khabæzty æxsidgæ  
Fyr cinæj ivyly næ tug...

Nyr razmæ nog cardy guylfænty  
Dæ adæm riuy 'mbærc byrsync,—  
Næ særibar uæræx dzyllætæ  
Dæuyl sæ zardžytæ kænync.

Ærttivy dug, tæmæntæ kaly...  
Max cintæj addžyn xaj fæcis.  
Dæuæj rævdyd,—næ xudgæ'sthaly,—  
Soveton adæmty Cædis.

## Fyccag qælæs

Fyccag qælæs kændzynæn æz  
Næ dzyllæjy zynarh qæbulyl,  
Kæj fællojæ kolxozon fæz  
Jæ zad xortæj fæjlaugæ xudy.

Kæj kaddzyn nom næ toxy fyst  
Syrx damhatæj ræsuhd ærcydis.  
Kæj uælaxiz çau ænty.t  
Zæxx, uældæfy uyny næ Cædis.

Kæj amondæj ysxastam ræz,  
Kæmæj uynæm rævdyd, næ fag cin.  
Fyccag qælæs kændzynæn æz  
Næ cardy xur, dæuy, Stalin!

---

## Dzitojty Raisæ

Khuyndæg æmæ talyng ævhæddonæj syxægty us rauad æmæ kærty læuuæg lægtam sabyrgej radzyrdta:

— Çygz...

Toppy cæfau fæci uycy iunæg cybyr dzyrdæj nog rajguyrgæ çydzdy fyd Aguybe, fælæ uæddær jæxi bauryrdta, fe'fsærmy j'alfamblaj læudzytæj:—„Uyj dyn cyppar çydzdy. Iunæg læppu dær næj... Cæmæj sæ dardæuydzæn? Mæxædag dær særæn kuy næual dæn“,—sahæs kodta jæxi nymæry.

Jæ cury cy lægtæ læuuydis, uydonaæj jyn çidærtæ nyfsytæ æværdtojt:—Xuycau dyn qyg ma zæhæd, Aguybe, mast kænyn næ qæuy, mæguyr læg fydæbonæn u, istæmæjty sæ dardzynæ. Mastæjnicyual rauajdzæn. Færazyn qæuy. Bærgæ, læppu kuy uydaid,—fælæ xuycau aftæ næ zahta.

— Nicy kænny, Aguybe, æppyn „næ“ jy bæsty çygz—xuyzdær!—ydzzyrdta qazægau iu xudænbyl læglæppu,—he'mæst qygag u, dyson dyn dæ araç kæj anchyxtam æmæ næ kuyvdtytæ kæj nicy radavtoj, uyj.

— Dy ta ma lægæn jæ mastyl nodzy cæxx fezærys, — dzyrdta Aguybe.

Xåbar raxæssæg us sægæjdzag xædzary duar bajgom kodta æmæ ta baxzyt ævhæddonmæ. Duary bajgomimæ midægæj rajquyst ævhædy



badæg mady ærdiag je'namondzi nadyl. Kærty lægtæ rajxældyst æmæ karbitkætimaæ acydysty šaxtima

Uyj uydis 1910 azy, Sadony ær zætkhaxænty kusæg, šaxtjor Dzitojty Aguybejy mæguyr, ævadat xædzary Raisæ kuy rajguyrdydis, uæd.

Cydysty bontæ, mæjtæ, afædzta Uycy çygzæn ærtæ azy fæstæ je mady, cyppar azy fæstæ ta jæ fyd, axaxx kodta cardæj mæguyrdzinat æmæ jæ xotimæ bazzadis khæjyl.

Bæhnæg æmæ'xgormagdzinad sæ xi barævdz kodtoj sidzær çydzdytly mællæg buærtty sæ nyxtæ nyssa dzynmæ, fælæ nynnæryd Ystyr Ok-tjabry revoljuci: uyj nylæuuydit bæhnæg, æxormag æmæ ævadat dzinady xurxyl, ræbynyl syn axauyn kodta sæ nyxtæ æmæ nog nyv yskodta fidæny xabærttæn.

\* \* \*

Xædzary zyldtyty qom kuy fæcl uædzæj 1928 azmæ Raisæ jæ xotimæ

nomyl kodta syxægty, ærvadæltý æmæ zongæty fæsdærtly cumagænænæj. Jæ cardy axæin uaværtæj kuy 'sfælmæcyd ævzong çygz, uæd bacyd Sadony aptekæmæ ælsnæjægæj. Uisoj æmæ chylynimæ ærvysta jæ bontæ afædzy dærhý. Fæla uængfidar, card æmæ kuystuarzag çyvgæn jæ zærdæ chæx kænyñ bajdydta kærtýtæ æmæ khuymta mæryznæj. Nyllæuuydi Sadony auyhd fændagyl, nælgojmægty æmxuzyon, vagættæ tulægæj. Bacyd fæskomcæ-dismæ.

Ærzætæj dzag vagættæ jæ razæj kuyd uæzzaugaj tyldysty, aftæ jæ rustyl tyldysty uæzzau, çhizi æmæ qarm xidy ærtæxtæ.

Iu axæin bon, jæ rady kuyst fæuævgæjæ, ænæ'xsad æmæ kusændæræsy midæg Raisæmæ fæsidtysty Sadony klubmæ caværdær mæskuyjag uazdzytæ—khamis.

— Artistytæ agurync!— dzyrdtoj je'mbælttæ Raisæjæn.

— Dæxi nyxs, xudinag u, xæj rædzy xuyzænæj sëm dæxi kuyd bavdisdzynæ?— dzyrdtoj jæm aly 'rdygæj. Æmæ ta ucy bon Raisæ fequysta iu nog dzyrd „artist“, kæd ucy dzyrd cy nysan kodta, uyj ne 'mbærsta, uæddær.

Ucy bon mæskuyjag uazdzytæ 'sbælvyrð kodtoj, çhizi, byzhuyrtæ daræs xæssæg, ænæ'xsad æmæ dærzæg khuxdzyñ vagættæ tulædzy zærdæjy nyvgænædzy ystyr zyng kæj ærttyvta, uyj.

Cysyl fæstædær kluby raz avtomobil nyuuasydis æmæ Raisæjy rasta Ordzonikidzejy gorætæmæ.

Dykkag bon æj Iron ysuinag teatry fæsvædimæ poezd afardæg kodta Mæskuymæ, uyrssagau dyuuæ dzyrdy kærdziuyi 'babættyn æmæ jæ nom nyffysyn næ zydtæ, aftæmæj.

\* \* \*

Ævædza, adæjmadzy zærdæjy axuyr-mæ, ræzynmæ æmæ cardy ad bambarynmæ fændondzinad æmæ nyfs kuy uoj, uæd Mæskuyjy uydonæn biræ fadættæ is; teatr, kino, muzejtæ, arxitekturon cyrtytæ, muzikæ—kulturæ. Syræzynyl uym cy adæjmag færxajy, uyj jæ tahd ræzt jæxædæg dær istug næ bambary, calynmæ Mæskuyjæ fæippærd væjy, uædmæ, aftæ fæzyny ucy kulturæjy centr adæjmadzy zond æmæ zærdæjy uagyl.

Carduarzag fæsvædimæ Raisæ anyhuylð Mæskuyjy. Dærzæg khux-tæ, ænæ'xsæst buararæzt læhz æmæ ræsuhd fælmæn tasyñ 'bajdydtoj, plastikæjy, ritmikæjy 'zmældtyty. Ævzag ærsastiæmæ jyl fidauyn bajdydtoj uyrssag dzyrdtæ, kæd ma nyxasy midæg dzyrdty fylðær sæxi bynættæm næ xaudtoj, uæddær. Khuxty 'sfidydtoj ručkæ, kharandaš (ævzagmæ aræx kæsgæjæ), tetrad, çinyg.

Zærdæjy midæg cy nyvgænædzy zyng uydis, ættæmæ ænæ ruxsgængæ, uuyl teatrtæ, kinotæ, aivadon ystyr kusdzytæ æmæ çinguytæ fætægen bakaldtoj, spičkæ jæm ysdardtoj æmæ 'ssyhdi! Ucy zyngæj ruxs kodtoj, kand Raisæjæn jæxi zærdæ næ, fæla je'mbæltty, jæ axuyrgænædzyty zærdætæ dær. Æmæ ucy ruxsmæ cyppar æzmæ fæcis axuyr dær teatralon skhola.

Bynton ænaxuyrgondæj teatry aivady kuystyl nyllægæjæ, Raisæjy æppæty razæj dær quydis dzæbæx bazonyn iron æmæ uyrssag ævzagtyl dzuryñ, kæsyn æmæ iyssyn. Æmæ sæ bazydta xærz cybyr ræstægma. Æxsævæj-bonæj kastis politikon, aivadon æmæ teatralon literaturæ:

gazettæ, Staliny činyg, Stanislavskij, Ostrovskij, Čexovy, Gorkij, Puškiny, Uyimæ kodta biræ æxsæ-nadon kuystytæ fæskomcædisy æmæ profcædisy xaxxyl. Iunæg xatt dær Raisæ nikuy nyuuahta jæ axuyr, jæ kuyst ænæ xorz sæxxæstgængæjæ. Rajsta caldær xatty 'sguyxty premitæ.

Cytdžyn Oktjabry revoljuci næ uævgæjæ, razdæry xæxxon talyng, ævadat æmæ yssæst fællojgænæg sylgojmadžy card jæ aly qizæmardzi-nædtimæ ænqælmæ kæmæ kæstis, uycy čygz, Sove'on xicauady uavæ-ty, racydis æmæ 'rlæuuydis amondžyn cardy uæræx fændagyl. Æmæ cardmæ bacyd.

\*  
\*\*

Dzitojy Raisæ u dzæbæx aktrisæ, — aftæ dzy dzurync ærtæ azy kuysty dærhy iron teatry kUSDžytæ, teatr-mæ kæsdžytæ. Uydon jyl æuuændync æmæ syn se'uuænk nikuy fæ-sajdta.

Æmæ kuyd ræzy, kuyd fylðæ axuyr kæny æmæ kusy, cardy kuyr arfdær cæuy, aftæ jyn fylðær arh kad æmæ xuyzdær bynat dættyn je'mgusdžytæ dær.

Nyr Raisæ, kand jæ teatralon ys-fældystadon kuystæj uældaj, nysan-gond ærcyd paddxaxadon ystyr bæ-ron bynatmæ—Cæg. Ir. ASSR-y Sæj-rag Sovety deputatmæ kandidatæj

Raisæ je'vzardžyty æmbyrdy zah-ta:—„Džyrd uyn dættyn, æmbælttæ kuyd meppæt tyxtæ dær sarazdžy-næn uymæ, cæmæj kadimæ æxxæst-kænon partijy æmæ xicauady uy-naffætæ. Æz džyrd dættyn, kuyd ænuvyd uydžynæn æppæt fælloj-gændžytyl dær. Æz tox kændžynæn uuy, cæmæj Leniny kaddžyn fæ-dzæxstyttæ æxxæstgond cæuoj ka-dimæ“.

Kæd cybyr æmæ gycçyl nyxæstæ fæzæhy Raisæ, uæddær bælvyrð-væjy, jæ kuyst æmæ jæ fidæn ys-tyr kæj ysty, uyj.

## Næ fyccag qælæs

Fælyst mæ bæstæ  
Ægæron cintæj,  
Næ rajdzast bontæ  
Ærttivync mintæj.

Ærttivgæ cardy,—  
Kæs-ma,—uængrogæj,  
Kuy cæuync adæm,  
Zæron-dæj, nogæj!

Dombaj qarujæ  
Sæ tug æxsidy,—  
Kæny sæ razmæ,  
Bærzændtæm sidy.

Sæjrag Sovetmæ  
Æmbæltty 'vzarync,  
Sæ bardžyn qælæs  
Xuyzdærtæn rattync.

Næ fyccag qælæs—  
Dæuæn, Stalin,  
Kæj ruxs tæmæntæn  
Kæron dær nali!—

Kæj zond, kæj kojæ  
Tærsync yznægtæ,  
Kæj færcy 'fxærdæj  
Xyzt u mæ bæstæ.

Kæj færcy ruxs xur  
Kæsdzæni darddær,  
Kæj amynd toxæn  
Dættæm næ card dær.

Fælyst mæ bæstæ  
Ægæron cintæj,  
Næ rajdzast bontæ  
Ærttivync mintæj.



**QULATY DŽETÆHÆZY FYRT  
QUYBADÝ—**

Cæg. Ir. ASSR-jy Æxxæstgænæg  
Komitety særdary xæstæ æxxæst-  
gænæg, SSR Cædisy Sæjrag Sovety  
deputat,—Cægat Irystony ASSR-jy  
Sæjrag Sovety deputatmæ kandi-  
datæj registracigond ærcydis Khos-  
tajy qæuy ævzaræn okrudžy № 76.

**EPXITY ASLÆMBEDŽY FYRT  
TÆTÆRI—**

Poet, Cægat Irystony ASSR-jy Sove-  
ton Fysdžyty Cædisy særdar, Cægat  
Irystony ASSR-jy Sæjrag Sovety  
deputatmæ kandidatæj registraci-  
gond ærcyd gor. Ordžonikidzejy  
Turgenevy ævzaræn okrudžy № 25.



## Mæ respublikæ

Mæ bæstæ fydæfxærd uydīs!  
Zyn, tuxi ædzuxdær ævzærsta.  
Jæ arf, uyn-gæg kæmttæg cydis  
Ænuð qærzyn, sahæs ærmæstdær.

Nyr azzadis uycy dug dard,  
Mæ bæstæm zærin xur nykkasti.  
Mæ uarzon Ir rajqal. Jæ card  
Uælaxiz fændagyl færaſti.

Nyr akæs mæ bæstætæm, fen,  
Kuyd xudy, kuyd rajy, kuyd ræzy;  
Zærin xurau, kaly cyren,  
Jæ cindzinad, furdau, ænqævzy.

Særystyræg, xudgæ, dæ cæst  
Mæ xurængas bæstæjyl axæss.  
Næ nög card, næ amonddzyn ræzt  
Jæ qæbuly cæsgæmdtyl bakæs.

Ænuson Terk—uyj dær jæ mast,  
Jæ sahæstæ dardmæ fælasta...  
Nyr abon næ cinady qazt  
Næ xæxtæg, næ kæmttæg ærxasta.

Terk uajy xærz qældzægæg rog,  
Nyryl æmæ fidænyl zargæ,  
Kolxozon bydyrty ævzong  
Fæsilvædy cinæg rævdaugæ,

Ægæron jæ fæjnæ fars kæs:  
Bærkaddzyn xuyngændtæ æxſidync,

Jæ nartxor, jæ mænæuty fæz  
Syzhærn fæjlauæntæ ſisync.

Sæ særmæ, chæx arvyl bærzond,  
Ændon riu cærgæstæ kuy qazync,  
Uæræx arvy furdy bæston  
Sæ fændægtæ alyrdæm uafync.

Kæd iskuy fydyznag ævast  
Nybbysynmæ qava mæ bæstæm—  
Jæ zæxxxyl pyrægond æmæ ſast  
Ærcæudzæn syræ bazyr cærgæstæg.

Zæh, či radta uyjas qaru,  
Cin, farn æmæ amond mæ bæstæn?  
Uyj—Lenin—Oktjabry xur,  
Uyj uarzon fyd—Stalin ærmæstdær.

Kuy uaid mæ quydyty faq  
Dæ akkag ræsuhd dzyrdtæ, Stalin,  
Dunetyl mæ qælæsy dzag  
Uæd abon dæ namysyl zarin!

Respublikæ—kaddzyndær nom—  
Dy radta jæ rajguyræn lræn,  
Dæ ruxsæg jyl je'xsæv ysbon,  
Jæ namys, jæ kad ysty biræ.

Dy, Stalin, næ cin dæ, næ xur,  
Dæ ruxsæg mæ bæstæ ærttivy,  
Dæ aræzt—næ cardy byndur—  
Max alkæd uælaxiztæm ivy.

## Stalinmæ

Ændær u nyr næ bonty uag!..  
Max uylæfæm næ riuty dzag..  
Dy 'skodtaj nyn uæræx fændag  
Ræsuhd cardmæ, fætæg Stalin.

Dy fesæftaj næ sau tuxæn—  
Dy dæ fælløjgænæg lægæn  
Ræsuhd, syræ ualdzædzy tæmæn,  
O, xurty xur, fætæg Stalin!

Genialon quydytæj nærtan  
Nyffystaj a bæstæn zakhon  
Zyng damhætæj,—istorion,  
Dy, uarzon læg, fætæg Stalin.

Næ dyrhdættæ kænync zæuzæu,  
Næ xuynty 'sfæjlydta mænæu,  
Čyndzdzon čyrgau, nyxxutt chæx næuu,  
Dæ færcy, o, fætæg Stalin!

Næ fællojy is mahz, bærkad,  
Dættu nyn card ægæron kad,  
Uæræx Čædis nyn mad u, mad,  
Dæ namysæn, fætæg Stalin.

Sædæ ævdaj miluan lægæj  
Ehau, syræ bæstæjy færnæj  
Nyr zaræm, arvnærdau, qæræj,  
Dæ cyt, dæ nom, fætæg Stalin!

Dæ færcy bazydtam næ xæs,  
Dæ cinæj xudync: chiti, fæz,  
Æmæ næ Sovetmæ qælæs  
Kænæm fyccag dæuyl, Stalin!

## Mæ fyccag qælæs

Syxxæst æstdæs azy  
Abon mænyl,  
Rattdzynæn, bazon,  
Mæ qælæs, kæuyl?

Dunejy adæmæn  
Ci u fætæg,  
Uuyl uydzynæn  
Mæ qælæs dættæg.

Uuyl dættzynæn  
Mæ qælæs, uyj zon,  
Ci 'skodta maxæn  
Næ cardæn zakhon.

Stalin—næ zynarh,  
Næ fætæg, næ fyd,  
Uuyl dættzynæn  
Mæ qælæs, bælvyrđ.

Uyj radta maxæn  
Æppætæg næ bar.  
Rattæm næ qælæstæ  
Uuyl ængar.

Stalin—næ uarzon fyd,  
Stalin—næ card,  
Stalin—næ xudgæ xur,  
Stalin—næ kad!

## Ciny zaræg kæn!

Rajdzast riuæj  
O, buc zærdæ,  
Ciny zaræg kæn,  
Cin kuy kæny  
Uarzon bæstæ,  
Uyj buc fyrttæj dæn!  
Afæjlydta  
Ciny uylæn,  
Barævdydta dæu,  
Arfdær kæny,  
Anyhuyld dzy  
Goræt æmæ qæu.  
Racæuy næm  
'Styr ciny bon—  
Sovettæ 'vzaræn,  
Xorz cættæ jæm

Dy, mæ bæston,  
Afojnadyl kæn!  
Ruxs zærdæty  
Staliny nom  
Arf æværd uydzæn,  
Aftæmæj  
Soveton adæm  
Urnatæm cæudzæn,  
'Styr Cædisæn  
luændæsæj,  
Jæ dombaj fyrttæ,  
lu binontau,  
Ravzardzysty  
Sæjrag Sovettæ,  
Stalinon blok  
Maxæj kond u—

Kaddzyn u næ xæs:  
Cingængæjæ  
Bolševiktyl  
Rattdzystæm qælæs.

---

## Atybi

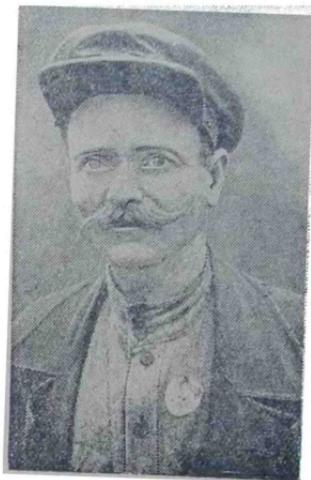
Okrudžy ævzardžyta æmxuozonæj kandidat balæværdtoj iu adæjmadžy. Æmxuozonæj jæ sakkæg kodtoj æmæ dzy kuyrdtoj, cæmæj jæ razydzinad radta uydony nomæj Cægat Irystony Avtonomon Soveton Socialiston Respublikæjy Sæjrag Sovetmæ ravzaryny tyxxæj sæ okrudžy qælæsmæ æværd ærcæuynyl.

Uycy adæjmag ævippajdy adæmy cur kuy festadi, uæd sahæsy bacyd, adæmy farstæn cy dzuapp radta, uyj tyxxæj. Adæmy farn biræ u, æmæ jæm bajqusyn qæuy, fælæ adæmy æuuænk dær aftæ biræ u æmæ jæ, cymæ, bafærazdzynæn baxxæst kænyn, ævi næ?

Uuy l uydys jæ sahæs kandidatæn adæmy cur.

... Goræty xæd-kæron, rast xury-skææny komkommæ, sugtæ æmæ focy bazary tækkæ cur, jæ çysyl ahuysty badtis fyssæn stholy cur nyllæggomau burzaçhe læg, uydænis, ævæccægæn, æmbis asy, æmæ, damhætæ karædziuyl bættgæjæ, æncad, quydygængæ fysta gæxxæltyl khædz-mædzy rænqytæ:

„Æz ystyr buznyg dæn sy-  
maxæj, axæm æuuænk mæm kæj darut, uyj tyxxæj. Æz dæn çysyl adæjmag, fælæ dzyrd dættyn, uycy æuuænk kæj æxxæst kændzynæn æmæ mæm cy qaru is, uyj amæj



fæstæmæ dær fælløjgænæg adæmy cardy æmæ amondy tyxxæj kæj xardz kændzynæn... Razy dæn, cæmæj myl qælæs kænæt Puškiny ævzaræn okrudžy. Kortopty Atybi“.

\* \* \*

Atybi æcæg u çysyl adæjmag... asæj, xærz çysyl. Æniu cæmæj yscadaid dyndžyr dær, jæxi zahdau, næ dær mady æxsyr æmæ mady qæbys zony, næ dær, læppujau, qazgæ æmæ xudgæ bontæ iskuy fedta jæ læppujy bonty...

1899 azy Qæsdžemy qæuy iu mæguyr mæqælon læg—Kortopty Aktemyræn rajguyrdis læppu. Sæværdtoj jyl nom—Atybi. Fyd ma, mæguyr, fedta ærmæst nog guyrd syvællon jæ xædzary, ystæj, cyma, rast jæ læppujy rajguyrdmæ uydys je'mhuyd, uyjau ærbamardis. Fydy mardyl dymæ næjy kuy racydi,

uæd amardi syvællonæn jæ mad dær. Dyuuaæ mæjdzdyd Atybi azzadi zybyty iunægæj xædzary xicauæj, iunæg uaty khuym jettæmæ kæm nicy uydi, uycy xædzary xicauæj.

Syvællony axasta jæ mady xo, ændær yn niçiuval uydi.

„Mady xoæ mady ad cæuy“— fæzæhync iron adæmmæ. Fælæ dzi-dzimondag æmæ mady qarm qæbys uarzag syvællonæn jæ mady xoæ cy mady ad racydaid, uyj kæmæn-dæriddær zyn bambaran næu.

Cydæriddær uydi, uæddær uycy us Atybijy 'sqomyl kodta, jæ bon cy uydi, uymæj, dyuuaædæs azdzdyd ong.

Uæd læppujæn razyndi mykkag, fydy'fymærtæ.

— Næ læppu cæmæn quamæ cæ-ra kæjdær fæsduary? Kæd jæ mady xo u, uæddær ændær mykkagæj u, æmæ næ læppu quamæ næximæ ua,—zahta jæ fydy 'fymær.

Cysyl Atybijæn cy jæ bon uydis, kommæ bakæsnyæj darddær, æmæ racydis.

Uædæj fæstæmæ rajdydtoj Atybi-jyl ivhuyjyn nodzy ænkharddær bontæ: iuæj jæxi æmbaryn bajdydta, innæmæj nyr baxaudta æcægæjdær kæjdær fæsduarmæ. Qæuon xædzary biræ kuyst æmæ biræ 'zmæld is, fæuæn syn nikuy is. Fælæ calynmæ uydon fæuydaikkoj, uædmæ Atybi-jæn ærbadæn næ uydis. „Dæ xardzy fag uæddær kus“, zæhgæ, aftæ cydis quyddag. Fælæ xardzæn jæ as cæj bærc uydis, uyj bærcæg næ uydi.

— Mæ fydy æfymæry us mæ ægæsæj dær jæ nyxtæ nyssahta: jæxi syvællættæ kæj rakodtaikkoj, uyj dær mæn axxos kodta, kæninagæj kæj næ bakodtaikkoj, uyj dær aftæ.—Mysy nyr jæ sabion cardyl quydy kængæjæ Atybi.

Ærmæst ærtæ azy bafæræzta Atybi axæm cardæj.

Fynddæs azy jyl kuy racydi, uæ nyuuahta „jæ mykkag“ æmæ acyd jæ fydy 'fymæry xædzaræj. „Cy fændy tyxst æmæ uyrjdæj kuy cæron, uæddær mæ bar mæxi uyrjdzæn,“—quydy kodta læppu.

Æmæ rajdydta „xædbaræj“ kusym isdugmæ qæzdguyty xædzærtty æx xuyrstæj, ystæj ta Nazrany stancæjy, ræzgæ læppujæn jæ as æmæ jæ guiry kondyl byntondær çi fæzyndæ axæm kuyst kæny:n: sæumæ rajsomæ izærmæ ækkojæ xasta nartxory goldzytæ adæmy uærdættæj khupecty ambartæm, ambartæj ta—vagættæm. Fystoj jyn gollagæn kapekk æmæ iu aftæmæj bon bakuysta æxsæsuarijy, dyuuaæ abazijy. Zyn kuyst uydi, uældajdær fynddæs azdzdyd ræzgæ læppujæn. Fælæ uæddær uydi xædbar uymæj, æmæ-iu cy bakuystæ ta, uyj uydi jæxi, ystæj æppyndær kuy næ kuystaid, uæddær æm niçiu nicy bar dardta. Æmæjæm uyj tyx-xæj xuyzdær kastis uycy uæzzau kuyst, kæjdær fæsduary cærynæj. Fælæ læppujæn ta pajda xasta axæm kuyst ændær yzdygæj, jæxædæg dær æj kuyd ne'imbærsta uycy zaman, aftæmæj.

Nazrany ækkojæ xæssæg kuy uydi, uæd Atybi æmbældi alyxuyzon adæmimæ: cæcæjnægtyl, irættyl, kæsgættyl, uyrjyssægtyl, tætæjrægtyl. Uydonomæ kand kusgæ næ, fælæ cærgæ dær kodtoj iumæ. Ahuystæ iu baxxuyrstoj ærtæ-cyppar læppujæ iumæ, mæj ærtæsomæj, æmæ-iu dzy cardysty (cæj card: æxsæv dzy-iu batyldysty jæ fæjnæ khuymy, bor ta—kusgæ), æmæ he uycy ahuysty xuysgæjæ æmæ stancæjy uæzzau goldzytæ ækkojæ xæsgæjæ, læppujy zærdæjy fidar bynat yskodta æmbaly

lārzonzinad, cardy uæz æmxuyzon  
kæj ælqyvta, uycy æmbæltty bauar-  
ta æfsymæry xuyzæn. Ciu æfsymær?  
Atybijæn næ uydi madæj rajguyrge  
æfsymær, fælæ jyn uydi, „tugxæstæg“  
kæj xonync, axæm „æfsymærtæ:“  
ærvadæltæ, xæstædzytæ. Fælæ uy-  
donæj alci jæxicæn cardi æmæ xord-  
ta, či dzy kuyd xuyzdær cardis, aftæ  
Atybijy khaddær zydtæ, kænæ ta jæ  
æppyndær zongæ dær næ kodta.  
„Cy u cymæ æcægðzinad: či u  
adaejmagæn xion, či jyn u æcægæl-  
on?“

Uycy quydytæ uajtahd' agajyn baj-  
dydtoj læppujy zærdæ. Æmæ uæd  
kæsyrn bajdydtæ jæ alfamblajy card-  
mæ lystægðær.

Iu xatt ystyr xyl rauadis Karbula-  
ky stanicæjy qazaqægty æmæ Plja-  
ty qæuy mæqælættý æxsæn. Xyl  
acydis toppæj xæstmæ, ærcydis dzy  
tudzy kældtytæ. Æmæ cæuyt? Qa-  
zaqy zæxmæ mæqælon rodtæ kæj  
bairvæztysty, uyj fædyl...

Biræ fedta axæm xyltæ Atybi jæ  
læppujy bonty uyrys æmæ mæqæ-  
ly æxsæn, mæqæl æmæ iry æxsæn.  
Cæuyt uæd? Mæqælon læg qaza-  
qag qæuy zæxxyl kærdæg rakarsta,  
kænæ qazaqag fæcæjcydi mæqæ-  
lon qæuy zæxxyl. Æmæ-iu uyj adyl  
dyuuæ kuy fæxyl ysty, qazaqag  
æmæ mæqælon, uæd uydony sæ-  
ryl læburdtoj innætæ, innæty fæs-  
tæ—sæ qæutæ, ystæj uæd dyuuæ  
adæmy...

— Cas uydis fyccag zamany axæm  
ænæhdau quyddægtæ, çasl? —  
dzury Atybi. Æmæ æræmysydi iu  
axæm xabar:—Iu xatt, çysyl mauyd-  
tæn æz, uæd kæmdær fændagyl fæ-  
xyl ysty irættæ æmæ mæqælættæ  
æmæ dzy næ qæuæj fæmardis iu  
læppu—Andiatæj. Uycy xabar næ  
qæumæ kuy bajquystis, uæd raxæ-

læf kodtoj ægas qæuy fæsvæd æmæ  
nybbyrsto, Kuyryppy dony bylyl  
cy iron natærtæ uydis, uydonmæ  
æmæ syn sæ fos iuuylær ratardtoj.  
Quyddag fæcæj cydis dyuuæ adæ-  
my æxsæn tugkalæn xæstmæ, fælæ  
næ qæuy rast adæm æræmyrdysty  
æmæ zahtoj: „Cy kodtoj acy adæm,  
cæmæn syn ratardtat sæ fos? Æmæ  
syn dykkag bon sæ fos fæstæmæ  
radtoj...“

— Adæm, kuyrmædzy kæsægau,  
bærgæ æmbærsto, rast cy u, uyj,  
fælæ syn iu mollotæ ta aftæ dzyrd-  
toj: „çyryston lædzy či amara, uy-  
mæn mærdty uydzæni dzænæty by-  
nat“.

Fælæ molloty nyxæstæ æppyndær  
næ baqardtoj Atybimæ, uymæn æmæ  
uyj næ zydtæ, cæmæn quamæ amard-  
taid, iu uaty xælaræj kæimæ cardi,  
uycy uyrssadzy kænæ kæsgony,  
kæd uyj dær Atybijy xuyzæn mæ-  
qælon qæzdyg lædzy ambarmæ je  
'kkojy nartxory goldzytæ xasta ka-  
pečtytýl, uæd? Cæmæn, cy jyn kod-  
ta iron, cy jyn kodta uyrssag, tæ-  
tæjrag, kæd Atybijy xuyzæn uyj  
dær ærmæst jæ gyybyny æmæ je-  
'rahy katajæ cæry?

Uycy færstæn dzuapp rattyn næ  
bafæræzta Atybi Nazrany ækkojæ  
xæssægæj kuggæjæ æmæ acydi dzu-  
app aguræg darddær.

\* \* \*

1917 azy, paddzaxy kuy rappær-  
toj, uycy az rast susæny mæjty Ca-  
riciny Syrç gvardijy bærxiæ nyllæu-  
uydi æstdæsazdzyd mæqælon læp-  
pu—Kortojty Aktemyry fyrt Atybi.

Atybi fequysta uycy zamany biræ  
nog nyxæstæ, revoljuci, særiбар, adæm-  
ty æfsymærdzinad, socializm... Jæ  
zærdæmæ tyng arf xyztysty uycy  
nog nyxæstæ, kæd sæ æmbargæ næ

kodta seppæty, uæddær, æmæ kæ-  
cæj quysydysty, uyrðæm jæxi xæs-  
tægðær balasta; nyllæuudi Syrç gvar-  
dijj adæmty æfsymærdzinad sarazy-  
næn jæ bon isty baxxuys kænyn  
kæm bauydaid, uycy ran.

Uycy zamanty mæqælon læppu  
jæ cæstytaej tyngdær kæsyn bajdyd-  
ta æmæ, fællojgændzyty æfsymær-  
dzinad rajguyryn çi næ uahra, revo-  
ljucijy art axuyssyn kænynyl çi kuys-  
ta, uydony jæ cæstyty xærvy by-  
næj kuy rairtæsta, uæd ærbabasta  
jæ qatara nodzy ængomdær, ærxæ-  
cydi fidardær jæ kardy særyl.

Afædzy ærdægma næ syrçvardi-  
on yssis syrçæfsædton, æmæ kuys-  
ta, lugajnaç slesar Klim Vorošilov  
komandir kæmæn uydis, uycy 10-æm  
armijy, 32 divizijy 283 polçhy  
bæxdzyn razvedkæjy rænqag æfsæd-  
tonæj.

Xæst rajtyngi, aqazzag tyxdzyn,  
klasson xæst. Uædmæ Atybi tyng  
xorç bambærsta, kæj fars xæcy, cæ-  
uyyl xæcy æmæ kæj nyxma xæcy,  
uydættæ.

— Çi sæ fænymajdzæn seppæ-  
ty,—dzury nyn Atybi jæ xædzary  
badgæjæ, jæ gyccyl læppu jæ qæ-  
bysy qyllippyta kæny, aftæmæj:—  
aly bon dær xæst æmæ byrst, xæ-  
cydystæm æmæ pyrç kodtam uyrys-  
sag inælærty urs æfsædty, nemy-  
çag, anglisag, turkag æfsædty, pyrç  
kodtam tjurkag musavatisfty, dahis-  
tajnaç kontrrevoljucioner Nažmudin  
Gocinskiy bandæjy...

Cyppar azy dærhy Atybi jæ as-  
tæuæj næ rajxældta jæ kard, næ sis-  
ta jæ bæxy sarh, fedta biræ xæsty-  
ta æmæ yngæg bontæ. Fælæ dzy  
uæddær uydon seppæty æxsæn næ  
rox kæny iu bon—24 sentjabr, 1919  
azy. Uycy bon cy xæst uydi Syrç  
Æfsædta æmæ Denikiny bandæjy

æxsæn, uyj koj kuy fækæny Atybi  
uæd jæ cæsgom uældaj rajdzastdær,  
væjy: jæ tugdadzinty tug ysqazy  
ærfguytæ sæxiuyyl uældær ysxæcyne  
æmæ cæstytaej xudyn bajdajy.

— Xabar aftæ uydi,—dzury Aty-  
bi:—Ursytæ ma fæstag bonty Cari-  
ciny kuy uydysty, uæd næ polkh  
dzyrd rajsta, cæmæj bacaxstaikkam  
ursyty fidar Kotlobany stançæ—Ca-  
riciny cur. Stançæjy ælte dyuuæ xu-  
tory uajtahd bajstam. Uycy xutortæ  
max byrstam Kotlobanmæ, uydon  
ta—maxmæ. Aftæ fæxæcydystæm  
caldær bony: Ualynmæ næ farsma  
cy polkh uydi maxontæj, uyj, ystæj  
max polkhæj iu bataljon axsty fes-  
ty ursytæm. Max bataljon æmæ bæx-  
dzyr razvedkæ, ystæj næ polçhy ko-  
mandir—azzadystæm ursyty çhyl-  
dymmæ. Næxiontimæ nyn nal uydi  
bastdzinad. Fælæ næ tærsynyl næ  
axuyr kodta næ qæbatyr komandir  
Vorošilov, æmæ næ fætarstystæm.  
Rast æmbisbon uydis, yznægty kuy  
nyccavtam, uæd. Uymæj—æmbis  
æxsæv 12 saxaty ong xæst cydis  
pulemjottæj, toppytæj, kardæj—kæm  
cæmæj aræxsaj, uymæj. Næ nyxmæ  
uydysty 1-ag æmæ 2-ag kubajnaç  
urs polçhytæ æmæ mæqælon urs  
bataljon. Ne'znægtæ uydysty maxæj  
fyldær, innæmæj ta sæ xæston fa-  
dættæ dær—xuyzdær. Max ta khad-  
dær æmæ næxiontæj ta irtæst, æx-  
xuys ærbacæuæn næm næ uydi. Fælæ  
ursyty khuxmæ ægasæj baxauy-  
ny bæsty bacydystæm mælæty xæs-  
ty. Uycy lægæj lægmæ xæst fæcis  
ærmæst uæd, æmæ cahdy kuy festy  
dyuuæ kubajnaç polçhy. Çi ma dzy  
azzadi ægasæj, uydonæj iutæ lidzæ:  
akodtoj, innæty uacary rakodtam.  
Uæd ysuæhd ysty næxi polkh æmæ  
bataljon dær. Mæqælon bataljonæj  
ærmæst caldær aficery æmæ æfsæd-

tony ærcaxsyn næ khuxy baftyd, innætæ iu farsy'rdygæj azzadysty æmæ alyhdysty fæstæmæ... Syrxæf-sædtony daræsy' midæg mæqælon aficertæm mæqælonau kuy'sdzyrd-ton æmæ syn „zærdiag arfæ" kuy rakodton, uæd dðixæj azzadysty.

— Uycy æxsæv Kotlobany stan-cæ bazzadi max khuxy æmæ syr-xytæn feuæhd sæ fændag Caricin-mæ. Ærtykkag bon Syrx Æfsædtæ Caricin bajstoj,—fævæjij jæ nyxas Atybi.

Uycy nyxasy fæstæ bakastæn Atybijj papkæjy gæxxættyty æxsæn binonyg xuydæj iu dokument:

„... Respublikæjy Revoljucion æf-sædton Sovet bauynaffæ kodta, Ku-sæg-Zæxxusdzyty Syrx Æfsady xæ-cæg læg, 283 polçhy bæxdzyn raz-vedkæjæ—Kortojty Aktemyry fyrt Atybijæn rattyn Syrx Tyrysajy Or-den, ægas dunejy socialiston revol-jucijy simvol, socialiston fydybæst-æjy znægty nyxmæ xæsty qæbatyr-dzinad kæj ravdysta Gračevsky æmæ Vorlamovy xutory cur 1919 azy 24 sentjabry, uyj tyxxæj“.

Æmæ uædæj nyræmæ Atybijj ri-uyj dzæbæx ærttivy qæbatyrdzinady nysan—Syrx Tyrysajy Orden.

\* \* \*

Atybijj kuyst Syrx Æfsady ræn-gyty fyccag xatt fæcis 1921 azy, Dahistany, Nažmudin Gocinskijy bandæ kuy nyppyrx kodtoj, uæd.

Fælæ Atybijæn jæ tox næma fæ-cis, uymæn æmæ proletariaty dikta-turæ, Atybi kæj særyl fæxæcydis kardælvæstæj cyppar azy dærhy, uyj ædas næma yssis aly 'znægtæj.

Atybi jæ rajguyræn Mæqælma kuy rcydis, uæd dzy ærijæfta, agü-ræg kæmæ acydis, uycy æcægdzi-nad—Soveton xicæudzinad, Nazrany

stançæjy ækkojæ kæmæn xasta, uy-cy kulaktæ uym nal uydysty, sæ ambaryta ta uydis soveton paddzaxa-dy xor. Uæd uyrusy, mæqæly æmæ irætty æxsæn tugkalæn xyltæ nal cydis, iumæ fidar kodtoj soveton æfsymærdzinad. Fælæ uycy æfsy-mærdzinad fæstæmæ fexalynmæ çi læburdta, uydonimæ xæcynmæ ta nogæj rabasta Atybi jæ gærztæ: rajdydta kusæg zæxxusdzyty milicæ-jy kusyn.

1924 az ta Atybi uydis fæstæmæ Syrx Æfsady rænqyty Dzæudzyqæuy. Æmæ jæm aftæmæj ærxaudta kad-dzyn quyddadzy xæs dær: 1925 azy uydi mæqæly nacion vzvod arazæg khamisy uæg. Uyj uydis fyccag byndur mæqæly adæmy Syrx æf-sædton xaj arazynæn.

Atybijj gæxxættyty bæzdzyn pap-kæ kuy rafældaxaj, uæd dzy fendzyr-næ xicæn gæxxætty syftyl qæбатыr æmæ fællojuarzag lædzy fændag.

Uycy gæxxættytæ ævdisæn ysty, Atybi aly kuysty dær jæxi ænuvyd kusægæj kæj ævdysta, uymæn. Xæs-ty frontæj æncondær næu fællojy front dær, Atybi kæm kusy, uycy rætty: kollektivizaci kæny, æmæ kulakty likvidaci kæny, xædza-radon kuystyty, profcædison kuysty, rajony kommunalon xædzarady særh-læuuægæj...

Atybi axuyrgond næu. Ærmæst 1925 azy, Syrx Æfsady uævgæjæ bazydta kæsyn æmæ fyssyn. 1930 azy acaxuyr kodta iu afædz Qæu-on-xædzaradon praktikon Akademijy æmæ çinygæj cy bazydta, uyj uym. Fælæ cy praktikon skholajy bakastis partion, soveton æmæ aly æxsæny kuystyty, uydon Atybijj 'skodtoj fidar bolševik. 1926 azy Atybi bacydis kommuniston partijj rænqytæm æmæ uædæj nyræmæ jæxi

ævdisy fidar toxgænægæj Leniny-  
Staliny partijj politikæjyl. Atybi bi-  
ræ baxxuys kodta partorganizacijæn  
aly 'znægty nyxmæ toxgængæjæ jæ  
ærvylbony kuysty midæg æmæ par-  
tijj rænqytæ syhdæg kænæg khamis-  
ty, kontrolon khamisty uæng uæv-  
gæjæ. Dyuudæs azy dærhy partijj  
is æmæ jæm jæ partijæ uajdzæf ni-  
kuy ærbaxaud.

Fælæ jæ papkæjy cy gæxxættytæ  
is, uydonæj nodzy xuyzdær ævdisæn  
is Atybijj lædzyqædæn: adæm, jæ  
kuyst. Kæimæ kusy, kæj æxsæn cæ-  
ry, uycy adæm zonync Atybijj æmæ  
jyn arh kænync, baxastoj jæ kandi-  
dataj Cægat lrystony Avtonomon  
Soveton Socialiston Respublikæjy  
Sæjrag Sovety deputatmæ kandida-  
tæj.

Avd mæjy jettæmæ næma kusy Aty-  
bi zavod „Steklotaræ“-jy transporty  
xicauej. Fælæ xædzardzin lædzy  
ærmdzæf bæræg u am dær jæ kuys-  
ty: ivtong jæ kusængarz, nard jæ  
bæxtæ.

Mænæ nyllæg æmæ bæzærxyg,  
burzæche læg, jæ riuy l Syræ Tyrysa-  
jy Orden—zily æmæ uyny jæ bæx-  
ty, se'fsnajd, sæ zyld. Nard bæx, jæ  
cybyr quyn syzhærinæu ærttivy, je

'rahy l kæræj-kæronmæ ajk atuidzæn  
axæm bæxy ærsærfy jæ khuxæ  
Atybi. Bæx jæ khædzil æncadgæ  
ysfæjlauy, byndz surægau, æmæ læg  
mæ fæstæmæ rakæsy, æmbargæ kas

— Atybi Aktemirovič, nyr mæ  
kuystæn xuyzdær arh cæuyinæ is  
Axæm bæxtæ kæmæn is acy goræ  
ty? Aftæmæj zavody staxanovonty  
kuy fænymajync, uæd dzy max k  
næ væjyy,—zahta bæxtæm zilæg  
bærzondgomau burxil læg, jæ sim  
særtyl xæcgæjæ.

— Uymæj rast zæhys. Æcægdzina  
u, alkæjy dær jæ kuystmæ gæsgæ  
kæj nymajyn qæuy, uyj. Uædæ æ  
cæuy l bycæu kodton nyry ong næ  
zavody xicæuttimæ! Fælæ nyr ax  
cæn uycy quyddag. Nyr transport  
xajad raxicæn kodtam, æmæ ne'xsæ  
či kuyd kusa, uyj xuyzdær bæræg  
uydzæni.

Atybi jæ kuyst uarzy, uarzy jæ  
'mkuystgænæg adæmy, æmæ jæ uy  
don dær uarzync. Atybijj se'xsænæ  
kandidat uymæn radtoj axæm bæron  
ranmæ æmæ jæ zonync, fællojgæn  
dzyty æuuænk kæj nikuyj fesafdzæn  
fællojgændzyty amondyl kæj to  
kændzæn, amæj razmæ kuyd to  
kodta, aftæ amæj fæstæmæ dær.

*Bædoaty Q.*

## Dyuuæ zærdæjy\*)

XXIV.

Mæjruks æxsæv—  
Tæmæn kalgæ,  
Ysqulættæ  
Ærdzy guybyn...  
Dzæbæx æxsæv,  
Fælmæn zargæ,  
Væjy læppu  
Bælæsty byn.

Maxarbeg ta,  
Særguybyræj,  
Tyrhyl bady,  
Ænædzurgæ,  
Ysfælmæcyd  
Jæ quydytæj,—  
Mæsty kænny  
Mæjy xudtmæ.

Uaix fæuaj  
Çydzdy nalat,  
Zardæ xalæn—  
Dæ sont mitæ,  
Fæmæng kænys  
Lædzy fadat,  
Nyuuadzys æj  
Jæ sær zilgæ.

XXV.

Buxaramæ?  
Bærgæ fæcyd;

Buxar xud dzy  
Ærbaxasta,  
Fælæ uyj dær  
Næ fæbæzzyd:  
Farizæt æj  
Næ bauarza.

Kæsgæ dær æm  
Næ fækodta  
Ænærvæs çygz  
Buxar xudmæ.  
Jæ zærdæ jyn  
Nycçælq kodta  
Uycy sont mi  
Maxarbegæn.  
Cy ma kænna,  
Kuyd ma cæra,  
Kuy zily sær  
Jæ sahæstæj?—  
Bælgæ-bællyn  
Kuyd amæla,—  
Kuyd fæcux ua  
Farizætæj?  
Çygz raskhæfyn  
Nyry zaman  
Fæsivædæn  
Næu kady nom  
(Maxarbegæn  
Ændær madzal  
Yssaryn næu  
Nyrma jæ bon).

\*) Dardær. Uydæn ma.

Fællad læppu  
 Ævzong æzty  
 Tyzmæg væjly,  
 Xæcag kalmau,  
 Cæxær væjly  
 Jæ khabæzty,  
 Jæ qaru ta—  
 Cyren artau.  
 Kolxozon card  
 Fæuælxiz,  
 Qæu rakaldta  
 Syr x didinæg,  
 Zærondy bæx  
 Nyffælladis,  
 Kæny kataj  
 Jæxi nymær.

XXVI.

— O, næ læppu,  
 Kuyd ælhyst dæ!  
 Kæmæg fædæ?  
 Kæg tug dæm is?!  
 Kuynæ qusys  
 Lædzy dzyrdmæ.  
 Dæ mityl dis  
 Kuynnæ kænys!  
 Næma fedton  
 Dæu xuyzæn guyrd...  
 Ænæsærfat,  
 Ænamond læg.  
 Næ dæm qary  
 Æmgary dzyrd,  
 Syxy xælddæ—  
 Dæ amonæg!  
 Dæ cæst æxæss  
 Dæ caqqæntyl,  
 Kæg dzy uynys  
 Dæ fændagyl?  
 Kæcy cæuy  
 Dæ khaxdzæftyl?  
 Kæcy dzury  
 Dæu ævzagyl?!  
 Fæsivædæn  
 Sæ fadættæ  
 Nyry dudzy—

Ænækæron.  
 Ræzync cinæj  
 Sæ madæltæ...  
 Fælæ æz ta  
 Cæmæ bællón?!  
 Kænync axuyr,  
 Kænync fælloj,  
 Tyrnyndzinad —  
 Lædzy xærzqæd...  
 Uæ babyn uaj,  
 Uæ bajsæfaj,  
 Kæmæg fædæ,  
 Kæg tug dæm i!  
 Zæron d Baba  
 Cy bakæna,  
 Zærdæ rissy  
 Maxarbegyl,  
 Ænæzæhgæ  
 Uæzzau niz u  
 Nyjjarægæn  
 Qæbuly zyn.  
 Æruahta sær  
 Maxar riuy!—  
 Uyd cavddurau  
 Uycy saxat.  
 Zærdæ niuy  
 Bynton susæg  
 Ystyr uajdzæf—  
 Fydy baxatt.

XXVII

Maxar systad  
 Sæumæ radzy,  
 Ysrævdz kodta  
 Jæ daud cævæg,  
 Ysrævdz kodta  
 Qæsdarædzy,  
 Uyndzy xysta  
 Uærdon cæuæg.  
 Rarast ysty  
 Kolxozontæ  
 Ærtæ cædæg  
 Sæ xosgærstma.  
 Sæuon tyntæ,  
 Sæuæxsidtau,

- Fæsyrx ysty  
Xæxyt særmæ.  
Ænædzurgæ,  
Ænæxudgæ  
Ysbadt Maxar  
Sæ uærdony;  
Jæ qarm riuy  
Jæ mast sudzgæ  
Jæ saqq zærdæ  
Fæcæj tony...

XXVIII

Maxar jæ uis  
Xæssy cærdæg  
Innætīmæ,  
Ænællægæ.  
Ælvyd zæxyt—  
Bærzond kærdæg  
Ærfældæxy  
Zæu-zægægægæ.  
Bon izærmæ  
Fækarsta xos,  
lu dzyrd dzyxæg  
Næ syquysti.  
Sæ xizæntæg  
Yzdæxync fos.  
Ærnyguylæn  
Yssænt syrxi,  
Ærbazdæxti  
Maxar qæumæ,—  
Æxsævættæ  
Næ nyllæuuyd...  
Næ fælæuuyd  
Æxsæværmæ,  
Jæ nymætyl  
Nyffældæxti.  
Yszillægi  
Ænuvyd mad:  
Jæ iunæg fyr  
Æxxormag u;  
Cæsgomy xuyz  
Mærdon ænkhard,—  
Fyrty mitæg  
Jæ bon nal u.  
Kæny kataj

Fyrty uælqus,  
Næ jæ uændy  
Syqal kæny;  
Jæ iu khuxy—  
Qærxyppy khus,  
Dykkadzy ta—  
Fælvyx kærdzyn.

XXIX

Fyccag fynæg  
Maxar rajqal,—  
Næ bafynæg  
Uædæg bonmæ,  
Zyda, cyma,  
Bælvyrð—j'adzal,  
Jæ sahæstyl  
Nyddælgommæ:  
Cynæ quydy  
Næ fæzyndi  
Uycy saxat  
Guyrðy særy,—  
Sæ sudzagæg  
Sær razyldi...  
Ænamond læg  
Cæmæn cæry?!  
Xuydtoj ma jæ  
Yssivynmæ,  
Ærxattysty  
Æmxuyzonæg.  
Maxar fæci  
Ælhitynmæ:  
„Uæ kolxozæg  
Ma bajrajut!..  
Jæ cæsty syg  
Ærkaldta mad:  
„Bynton fesæft  
Mæ tydæbon,  
Cæmæn u nyr  
Mænæn mæ card—  
Æz ma cardy  
Cænæ bællon?—  
Tænærdæ us  
Kuynnæ tyxsa,  
Kuynnæ kala  
Jæ cæsty syg?—

Qæbulý buc  
Færævdýdta—  
Nyr kuy sæfy  
Jæ uarzon fyrt.

XXX

Næ bakasti  
Fydy kommæ,  
Næ jæm razynd  
Lædzy qaru,  
Uæddær cæuy  
Xæris khoxmæ  
Jæ khamtyl ma  
Ænuvyd u.  
Qæubæstæjy  
Uængmærdtimæ  
Maxar jæ bon  
Ysiu kodta.  
Cæry ædzux  
Uydonimæ,  
Qæu sæ xæssync  
Æmbisonðæn.  
Ædzux xuyssync  
Xæris, khoxy,  
Kærdæg baruad  
Sæ færsty byn.  
Xædzary kuyst  
Fæci roxy,  
Sæ khamty uynd—  
Sæ xury tyn.  
— „Æryppar tuz“,  
„Mænma æxsin“—  
“He, aftæmæj  
Bon acæuy.  
Tymbyl badtæj  
Nyxxuyssy sin,  
Nyndzyg væjjync  
Dyuuæ khaxy.  
Kæynnc uydon  
Xuysnægdzinad,  
Næ uadzync marh  
Sæ syxægtæm.  
Bærkad sæm u  
Fysy dzidza,—

Ædzux kæynnc  
Yskuy xæræn.  
Uydi aftæ  
Maxary card:  
Kuy ralyhdi  
Uygærdænæj—  
Kolkoz yn uyd  
Bynton ænad,  
Ælhysta jæ  
Ævzær dzyxæj

XXXI

Dzæbæx xabar  
Æxszogon u,  
Lædzy zærdæ  
Uæd bazmæly,  
Uældajdær ta  
Ævzong læppu  
Xabar mondag—  
Fæcæj mæly.  
Maxarbedzy  
Dyuuæ 'rdxordy  
Ærcydysty  
Buxarajæ.  
Ysyrgom sæ  
Næma uændy,  
Æmbæxst ysty  
Sæ sarajy.  
Ærdxærdtæ ta  
Symbældysty,  
Kæron nal uyd  
Sæ nyxasæn.  
Buxardzautæ  
Ysfænd kodtoj  
Xicauady  
Nyxmæ xæcyn.  
Maxarbegæn  
Zærdæ 'værdtoj:  
— „Farizætma  
He nyr fækæs“—  
Maxarbegæn  
Cæxgær zahtoj:  
„Ærmæst dzæbæx  
Næ kommæ kæsl!“—

## XXXII

Cærync lyhdæj  
 Mæjdar qædy  
 Sæ nyxasy, l,  
 Cæuynyr mæj.  
 Maxarbeg syn  
 Cynæ kæn, y,  
 Fælæ uæddær  
 Farizæt næj.  
 Maxar mæsty  
 Bærgæ kæn, y  
 Jæ xælærtty  
 Mængard mitæm,  
 Jækhuxvydta  
 Bærgæ xæry—  
 (Ægær zyn u  
 Fællad riuæn),  
 Jæ sær razyld  
 Maxarbegæn,  
 Fætæn ærdzæn  
 Yskuynægi  
 Jæ'næbælgæ  
 Syrdu cardæj.  
 Jæ saqq zærdæ  
 Ysuyngægi.  
 Mænæ læuuy  
 Bælasy cur,  
 Jæ xuyz mary  
 Tærihædæj,  
 Næj, nikuycæj  
 Æxxuysy mur—  
 Syrdu xuyzæn—  
 Xærziuægæj.  
 Nyværdta gildz  
 Dambacaj.  
 Ærkast susæg  
 Jæ qamamæ:  
 — „Fællad zærdæ  
 Kæd bancaid,  
 Kædmæ kæson  
 Mæ adzalmæ“.  
 Cæsty sydzy  
 Ystavd ærtax,  
 Ærxaud quyzgæ  
 Quyndzyn rusyl.

Cyma syquyst  
 Fyccag gærax—  
 Fæxæcydi  
 Dyuuaæ qusyl!  
 Særy fæzynd  
 Ændær quydy,  
 Æryværdta  
 Jæ dambaca.  
 Ci jæ zony  
 Cæmæ tyrny—  
 Qama farsyl  
 Ærbabasta.  
 Qædæj rarast  
 Mæsty xuyzæj.  
 Næma uydtæ  
 Jæ khax fændag.  
 Kuy 'rcyd qæumæ  
 Mæj uæd rakast,  
 Zæxxyl uafy  
 Fælmæn zældag.  
 Fæjnæg brujyl  
 Nyxxytz kartmæ,  
 Kærddzæmæj last—  
 Jæ cyrh qama...  
 Læuuy Maxar  
 Syntædzy cur,  
 Kæsy jæm mæj  
 Ænkhard xuyzæj.  
 Qæbær zærdæ  
 Bynton nyddur...  
 Fyduag guyrdmæ  
 Tærihæd næj.

## XXXIII

Farizæt u  
 Nyr tarf fynæj,  
 Maxar yn kast  
 Jæ ulæftmæ.  
 Qæccul raxaud  
 Jæ nærst riuæj,—  
 Mæjy tyntæm  
 Zynd qulættæ.  
 Nyqqavydi  
 Zærdæsærmæ...  
 Fæchynd kodta

Jæ cæstyæ  
 Ændon qama,  
 Zyrzyrgængæ,  
 Ærxæstægi  
 Çydzdy riumæ,  
 Ævzist rony  
 Uazal ævzag  
 Ærxaud razdær  
 Ævzong riuył;  
 Yskasti tarst  
 Jæ cæsty dzag—  
 Kæny distæ  
 Çygz jæxiuył.  
 — Mæ khona bajxæld!  
 Mæ khona bajxæld!..  
 Cy dyn kodton,  
 Cæuył mæ marys?—  
 Maxar azzad  
 Uæd uadzygau,  
 Ærxaud qama  
 Fæjnæg pholyl.  
 Nyggast bynmæ,  
 Yznæt syrdau,  
 Ærmast kodta  
 Jæ fydnomył.  
 — Xuycauy 'lhyst  
 Dy ta kuy dæ,  
 Bauændydtæ  
 Sylgojmægmæ!  
 Razyndi dæm  
 Lædzy qaru!  
 — Xudinag dyn!  
 Xudinag dyn!  
 Kæj dær zondæj  
 Dæ saqq læppu?!  
 Maxar sista  
 Jæ qamajy,  
 Nyththysta jæ  
 Jæ kærdzæmy,  
 Ænædzurgæ,  
 Mæstæj sudzgæ  
 Syndæg racyd  
 Jæ fæd-jæ fæd.

XXXIV

Uyd bonyrdæm.

Fæfælurs arv.  
 Symbæld Maxar  
 Jæ æmbæłttył.  
 Xæryn kænync  
 Maxaræn ard--  
 Kæj u razy  
 Sæ fændættyl:  
 — „Kolxozonty  
 Bæxy ræhau  
 Xæstæg xizync  
 „Læbyrd fæzmæ“.  
 — He, Maxarbeg,  
 Næ saqq becau!—  
 Fækäl ta sæ  
 Uycy fæzæj...  
 „Farizætył  
 — Cæmæn tyxsys.  
 Nyrma ræstæg  
 Qæbysy dzag—  
 — Næ saqq Maxar,  
 Cæmæj tærsys,—  
 Dæ nom uydzæn  
 Næmtty fyccag!..  
 Maxar læuuyd  
 Ænædzurgæ,  
 Fæchæx ysty  
 Cæsty byntæ,  
 Jæ saqq zærdæ,  
 Mæstæj dudgæ,  
 Fætahd kodta  
 Jæ quydytył,  
 Zyr-zyrgængæ  
 Maxary khux  
 Dzyppæj sista  
 Yzgæ nagan.  
 Nyxxuyrsta syn  
 Uæzzau yzdy  
 Sæ fæsontył  
 Dyuua lægæn.  
 Ærxaud Maxar  
 Jæxædæg dær,  
 Nyddælgomæ  
 Dyuua 'rdxordyl.  
 Dyuua 'rdxordy  
 Tudzy sær-sær  
 Byryn kodta

Cæsty dony...  
— Cy bakænon...  
Cy madzal syn...  
Næj basusæg...  
Æz... nal tærsyn.  
Uældaj nal u  
Mæ sau udæn...  
Æz sæ qæumæ  
Nyllasdzynæn!..

XXXV

Kuynæ uydæn  
Ænæ qarū,  
Kuy uarzon æz  
Fælloj kænyn,  
Dzæhæl badt uæd  
Cy akkag u,—  
Mæxicæn dzy  
Cy nom kænyn?—  
Kolxozon kuyst  
Fætæn bydyr  
Maxarbedžy  
Ærbandævta;  
Fællojy bon  
Jæ kuysty myzd...  
Ysguyxynmæ;  
Ystyr fadat.  
Babajæn dær  
Æxszygon uyd,—  
Jæ fyr̄t kusyn  
Kæj rajdydta.  
(Jæ sont mitæj  
Ysfælmæcyd,  
Ysxudgæ jæ  
Næma fedta)  
Fyccag bonty  
Ænaxuyræj  
Maxarbeg ma  
Ænkhard uydi.  
Næma u cux  
Jæ sahæsæj  
Jæ dzyxy dzag  
Næma sxudti,  
Fæsivædy  
Chæxsnag qælæs—

Kæj zærdæmæ  
Næ bacæudzæn,—  
Kuynæ læuuy  
Xæxxon cærgæs  
Sæ bavnældmæ,  
Sæ bazardmæ.  
Maxarbedžy  
Fællojy dug  
Cærdæg ajsta  
Jæ qælæsy.  
Ystyxt uængty  
Jæ nalat tug,  
Ændavy nyf̄s  
Jæ kæstæry.  
Jæ rævdz guton  
Xuymgænenty  
Gektargaj zæxx  
Ysfæjlydta.  
Jæ koj ajquyst  
Sæ qæubæsty—  
Næ dzy uydi  
Ændær dzyrdtag.  
Cyppar bæxy  
Nartxoræj xast, —  
Ysqardta xid  
Sæ narst sintæj,  
Æfsæn guton  
Sæ fæstæ bast  
Læxury zæxx  
Dæsætintæj.  
Maxarbegmæ  
Ystavd byd exs,  
Jæ hæxtæm dzy  
Fæævzidy,  
Fæcagajy  
Zyhar syr̄x efs,—  
Mæsty xuyzæj,  
Khædzil tilgæ.  
Xuymgænenty  
Maxarbegæn  
Cymydis uyd  
Jæ kady nom.  
Yskodta nom  
Sæ kolxozæn,  
Uyd arfæ gond—  
Sæ rajonæj.

## XXXVI

Fædarhi bon.  
 Ændavy xur.  
 Chæx adardta  
 Fætæn bydyr.  
 Chyfdzast rættæn  
 Sæ don fæsur,  
 Ærynkhardi  
 Xælynbydyr.  
 Kolxozontæ  
 Ænuvydæj  
 Cættæ kænync  
 Xuym ruvynmæ.  
 Sæ khæpity  
 Xælddzag xæssync  
 Sæ kuyrdadzæ  
 Æmphuzynmæ.  
 Zærdæ ruxs u:  
 Kolxozon kuyst  
 U iumæjag,  
 Fælloj—addzyn.  
 Dæxi cæstæj  
 Uynys æntyst,  
 Dæ bæstæjy  
 Dæ nom — kaddzyn.  
 Fætæn xuyml  
 Nyrrænq ysty.  
 Færsæj færstæm  
 Brigadægaj,  
 Fætæn khæpi  
 Ændon cængty  
 Kærdæg dasy  
 Jæ byndzaræj.  
 Næ xæcy cæst  
 Farizætyl:  
 Jæ fezmæld u  
 Æxsidavau,  
 Zyng æftauy  
 Fæsivædyl  
 Jæ razængard,—  
 Fycgæ nyfsæj.  
 Fætæn xuynty  
 Fæcæj cæuync  
 Cærdæg ruvgæ,  
 Qæræj zargæ.

Kæj zærdæ sæm  
 Fælæudzæni  
 Ænæ xudgæ,  
 Ænæ rajgæ?  
 Yssyd dzævgar  
 Uælarvyl xur,  
 Cæxær tyntæ  
 Ystærync zæxx.  
 Fæcæjfydy  
 Fyr tævdæj dur,  
 Sæhy cæstau  
 Arv u sænt chæx,  
 Fælmæn dymgæ  
 Syfsyfgængæ,  
 Nartxærtty 'xsæn  
 Ærbaquyzy.  
 Læppyn kærdæg,  
 Ærtæx xærgæ—  
 Jæ syxadzy  
 Cong bauzy.  
 Ærkasti xur  
 Bæz chitimæ  
 U axodæn  
 Xærdy razmæ...  
 Kolxozontæ  
 Khæpitimæ  
 Ærcydysty  
 Sæ bynatmæ.  
 Xærændony  
 Fætæn fyngtyl  
 Cættæ uydi  
 Sæ axodæn:  
 Qæzyn khusty  
 Æxsyry fyx—  
 Jæ carv kæly  
 Sæ kasdonæn.  
 Æxsyr, mijag,  
 Kæd næ uarzs,  
 Uæd dæ bar is  
 Chæx misynæj.  
 Khuymæl, mijag,  
 Kæd fænuazys?—  
 Æppæt dær næm  
 Is, iu dzyrdæj,  
 Dæ zærdæ kæd  
 Æxsyr zæhy?

Mænæ khusty  
Uæd dæ cury,  
Kæd dæ, mijag,  
Zaryn fændy?—  
Uæd ma bafærs  
Uymæj xury!  
Kæj cas quydis,  
Uyj baxordta,  
Fyngæj cæuync  
Byltæ særgæ.  
Fændyr uæxsgyl  
Ærbaværdta,  
Sau mil narst čygz  
Midbyl xudgæ.  
Uældæf xæssy  
Qældzæg nyxas,—  
Zærdæbynæj  
Nyxudtimæ  
Ærdzy xæry  
Sæ cæstængas.  
Kæynnc erys  
Zyng xurimæ,  
Fændyrimæ  
Ysiu qælæs...  
Cyrd fæsivæd  
Kuyrnæ qyrnoj?  
Ryvd ual festy  
Nyr æxsærdæs.

Bærkaddžyn u  
Fændon fælloj.  
Čygz ajvazy  
Tændžyn fændyr,  
Cæst næ xæcy  
Cyrd ænguyldžtyl.  
Nyqqus væjy  
Fætæn bydyr...  
Uynær qazy'  
Bærkad xuyntył;  
„Kolxozmæ, kolxozmæ—  
Čyždžytæ,  
Kolxozmæ, kolxozmæ—  
Læpputæ,  
Či næ racæua xudinag,  
Či næ racæua kæuinag...  
Kolxozmæ, kolxozmæ—  
Čyždžytæ,  
Kolxozmæ, kolxozmæ—  
Læpputæ“...  
Sæ khæpita  
Yscyrh kodtoj,  
Gærzyxsæntæ  
Ærdasynmæ.  
Fændyry cahd  
Fæuyrædtoj,  
Fæcæuync ta  
Xuyrnæ ruvynmæ...

## DADOJ NEZ

Radzurd

Adæjmag dujneji roxsmæ xumæ-tægi næ rajguruj: æ razmæ ustur ixæstæ fællæuj. Æ cardi radæ ræst-dzijnadæ, lægdzinadi kustæj ka kud rarveta, uomæ gæsgæ jin fæj-jarh kænuncæ æxsænadi dzillæ.

Xumati Dado dær dujneji roxsmæ ku fæzzindtæj, uæd jibæl innæ adæ-mæj mingijdær ixæstæ cæmæn ad-tajdæ? Fal uæddær cærdtitæ alkæd æmxuzæn næ rauajuncæ. Dado æ qalgomau fidæn jeunæg læquæn ad-tæj. lmonau æma boc cardæj ustur adtæj bitdzeui zærdæ. Kuvdmæ, xist-mæ Dadoj madæ æma fidæ sæ fur-ti ænæ næuæg qæppæl nekæd ra-uaxtoncæ. Æ dzæbæx daræs, æ næ-uæg aræstæj ærtæsida innæ suvællæntti æxsæn.

Uædi ræstægi suvællon - Dado æn-xæst næma lædærdtæj: cæmæn xæ-tuncæ innæ suvællænttæ uazali, xo-ri ænxuzon bahænbad, igon bazgu-tæj? Xattæj-xatt sin tærehæd dær fækkænida. Fal æj fæstagma æ nij-jergutæ isaxur kodtoncæ: „jeci læ-huz sau khax suvællæntti xætdzæ ma hazisæ, dæ sær dær sæmæ ma xæssæ, dæ fur ustujradæj“, zæhgæ.

Æppun fæstæg æ nijjergutæbæl isaxur æj Dado æma jeu mægurdær suvællænttæn „sau khaxæj“ fedis kodta. Uoj tuxxæj mingij nædditæ

næ fæcæj jengærtti khoxæj.

Je rægi adtæj. Sabiji bontæj neci bål jes... Dado æxuædæg ustur læj iscæj. Xædzari xecau bunat æraxæ-ta. Æ zæronð nijjerguti mi'gijgæ ironx kænui; æxuædæg xædzari xes-tær æj æma æxecæn unaffæ færazu; Axid idzului æ uarzon uosæ Efen æma æ duuæ sabij—kizgæ æma bit dzeubæl...

— Madæ æma fidæ dær xuarz ku næ'ncæ?—Jeu læg kud uarza æ nij-jerguti, uotæ sæ æz dær uarzon æma sin, uosæj, dæxe zærdæ næ xodgæj, sæ mærdæn læhuz æhdai næ ravardton... Ku ma nin cardaj-oncæ, uæd bærgæ. Kosgæ xuarz kod-toncæ. Jeske qjamætæj nekæd is-paj da kodtoncæ, fal uæddær næ sabij-tæ dzæbæxæj ke bajzadæncæ, je sæ ironx kænuni bærcæbæl daruj... O, lægæn æ sabijtæ, æ bijnojnagæj xæstægdær æ zærdæmæ neci fæuuj... Dæ fudgolæn min aci sabijtæj jes-kæbæl jesti ærcudæj... fæltau mæ-xuædæg sæ razæj fæuun.

Æci dzurdti fæste Dado nijnæf-tæj, æ qæbesmæ isista æ mingij sau-kizgi æma jin fælmæn batæ, qur-i-tæ kodta. Sæ bitdzu ba uæd dzæv-garæ adtæj, ærdægdzævtæj dzorun-ævzursta, æ fidi farsta: „zæronð næ-na æma babaj kirti cæmæn isivard-

loncæ, kumæ sæ fæxxastoncæ adæm,  
fæstæmæ kæd ærbazdæxdænzæn-  
cæ? zæhgæ.

Fal suvælloni farstæn dzuapp dæ-  
tæg na'dtæj. Dadoj saeri beræ hu-  
dita æzmældæj. Efenæ ba xædzari  
zælentæmæ bavnaidta. Qæbar arazi  
ædtæj æ lægi fælmæn dzurdta æma  
warzondzjnadæj silgojmag.

Dado festadæj, suvællon kizgi xus-  
sæni ærivaridta æma ændæmæ, qæ-  
bar sahæsgin lægau racudæj. Ustur  
uællindzi bilæbæl islæudtæj æma be-  
ræ fækkastæj æ hæubæstæmæ. Jæu-  
næg ægustæj læuuæg adæjmagi dær  
næ æxæstoncæ Dadoj cæstitæ.

Xuænxag cæræg hæuæn fezzæg  
sæ særhi læudtæj, uolæfun si fæn-  
donæj neke uahta: ka iguæstæ co-  
idæ kodta, kæmæn æ sau-dori hæ-  
r ihustæj. Xonsar xumtæj xumgærd-  
guti ævnaldi xætdzæ ræsuhd fertte-  
yoncæ xori cæstæmæ æxsirfi uæl-  
gostæ. Sauængæ ma zærændtæj dær  
badunmæ neke'ev jaldæj: ka sagænd-  
tæ cættæ kodta uotarmæ cæunmæ,  
ka sataldta bidta, ka paxsaj khæ-  
bæltæbæl kusta...

„Bor qædærdti æxsænæj kæcæjdæv  
jeu uærdzdæ ævælmæcgæ —  
„huæd—bælæq, mist mæ mærtutæj“  
uasta.

Beræ fækkastæj æ alfanbulajmæ  
Dado. Uoj'dzag adæmi æzmældmæ.  
Dadoj særmæ ci hudita ærucudæj,  
kaj zonuuj? „Mæn fidæ dær sumaxæj  
cauddær næ fækkusta, uæddær ra-  
mardæj“—adtæj æ jeu hudi.

Æma, æcæg, Dadoj fidæ magosa-  
ti xætdzæ nimad nekæd adtæj. Auæ-  
sæn kusti boni æj badgæj nekæd  
neke fæuidtæjdæ. Muldzugau ærxajd-  
æma æ bijnonti ægudzægmæ ne-  
kæd æruahta. O, nur jeskæcæj ku  
kæksidæ Dadoj fidæ, uæd æ bijnon-  
ti badunmæ mæstæj fæththæpp ui-

dæ, uajtahd ranxæst kænidæ æ xæ-  
dzari cihæuægti...

Dadoj cæstitæbæl, sæ xædzari kus-  
tægtæ ædtægveste rauadæncæ, zær-  
dæ baristæj uoni uæzæj, uæddær æ  
zærdi uægæj beræ neci æjvta „Be-  
ræ ka fækkusta, je dær ramardæj,  
mingij ka fækusta, je dær“. Næuæ-  
gæj hudi kodta Dado. Næuægæj kas-  
tæj adæmi kusti ævnaldmæ. Mingij  
dær næ kodta uærcc „huæd-bælæq“.

— Ajt, nur dæubæl læxxuæst uo,  
uærdzdæ, uæd beræ bærgæ næ bal  
„huæd-bælæq“ kænisæ,—mæstgunæj  
isdzurdta hærgomau æxecæn Dado.  
Dzævgaræ ræstæg ma uærdzdizaru-  
nmæ æ tog feradæj. Fal uærdzdæ æ  
zarunæj uæddær næ fælmæstæj, nigki  
ma in æmbælttæ dær fæcæj innæ  
cheutæj. Kærædzej chuxæj istoncæ  
sæ zar æma idardmæ ihustæj sæ  
zællang hææs.

Dado jeci ænkhardæj fæstæmæ  
bazdæxtæj sæ xædzaræmæ. „Kusti-  
tæ læuuncæ, fal sin ci kænon? duuæ  
mardi mi ke racudæj jeu anzbæl,  
uoj næ zonunca adæn?“

Næuægæj babæj hasta Dado æ su-  
vællænti xætdzæ. Æfsinæ ba ævæ-  
lmæcgæj kodta xædzari zelæn...

## II

Cættitæ uajtahddær fæuuncæ, æf-  
taugæ sæbæl ku neci kænaj, uæd.  
Dadojæn æ madæ æma æ fidæ  
1923-ag anzi ramardæncæ. Ficcag  
anz necæmæj batuxstæncæ bijnon-  
tæ. Sæxemæ dær adtæj cættæ mulk,  
uædta sæmæ hæubæstæ dær, kud  
zijangin xædzaræmæ, se'ngæs dard-  
toncæ.

„Cærun dær, xuærun dær, æhdau  
dædtun dær zonun hæuj“—uotæ, cid  
hudi kodta Dado beræ xatt æxecæn,  
æma jeu sæ xattæj-xatt hærej dær zæ-  
hidæ: „cij fænduj dzoræntæ adæm,

inagosa mæ xonæntæ, uæddær æz mæxe zundæj kosun".

Ænæzund læg na'dtæj Dado, hæubæstæ dær jin arh kodtoncæ. Qæbær arazi adtæj æ cardæj, xuærdæ, mijnasæ, xundæj nekæd cox kodta. Kud fæstæmæ æ uældzar chargin kærçæn æ dustæ cængtæbæl medæmæ dær næ bal kodta. Usqitæbæl æj uæhdæj ærgældzidæ, nixæsmæ sændtadæj racæuidæ. Hæungti ku racæjçæuidæ Dado, uæd æj idardæj dær adæn fæsmærdtoncæ æ kærçi dustæj. Afted dustæ sæxe fæjnerdæmæ-ragældzæ-bagældzæ bajdajioncæ. Ænæmængæ Dadoj kærçi dustæ dzoron ku zudtajoncæ, uæd sæ tærehæd bahardtajoncæ sæ xecaubæl, fal ægomug dzaumai bon ci'j?

Cærun æma xuærun beræ uarçta Dado. Hæubæsti ci jes, æxe xædzari berekettæj gebox adtæj æ zærdæ. Efena ba'j uotæ beræ uarçta, æma jin, ænhældæn, "dæ cæstæ sau" zæhgæ, nekæd necæbæl zahtajdæ...

Cæj bærcæ ma fæccardajdæ Dado, jeci tins æma paraxadti cardæj, ka'j zinuj? Fal læg ku cæra, uæd æ cardæ kunæg jestitæ næ rauajuj. Zæronnd Basa jeu kuvdi medægæ bafxuærdta Dadoj. Kæd zæronnd læg æ fur xuæzzærdæj færrædudæj jeci dzurd, æppun æ zærdi næ adtæj Dadoj bafxuærun, uæddær æj Xumajfurt æxemæ bankhardta. Fingi særhi zahd-qauha isista. Festadæj æma ledzunbæl iscæj?

— Uoj ba min ci xonuj Xiriti Basa?—jeskæd imæ Xumatæj koræg jeske bacudæj, mæ mærdtæ sæ mærdti æxsæn ænhædau, ægadæ dær jestæmæj æncæ... Uoj ba min ci xonuj?

Hær isista Dado. Fingæj fæggæpplasta æma ændæmæ ævzaruj.

Adæmi fuldær qauhaj bacudæncæ Lixstæ kænuncæ Dadojæn... Uældæ qæbær ærinkhardæj zæronnd Basa cæstitæbæl hunthuz ærgutæ dælæmæ æruæzæ kodtoncæ. Niuazæn æ khonzir-zir kodta.

— Nimmin xatir kænæ, fæsevæncæ mæn tuxxæj næ cijni ærbadti læg khundzjinadæ ke rauadæj, uoj, som kænun, æz jeske bafxuæruni tuxxæ næ zahton jeci dzurdtæ...

Niuæsti ræstægi ma uotæ xuærdæ kæmi fehosuncæ adæm sæ kærçærdæj dzurdtæmæ.

Berætæ si zahd cæj fædbæl rauadæj, uoj dær næ zudtoncæ, uæddær qauha cauddær næ kodta... Dadojæneci amal isserdtoncæ bauoramunmæ æma fættærgajæj sæ xædzæramæ. Ubj ralihi fæste jeu mingij ku racudæj, uæd kuvdi badguti uag æxtæbæl iscæj næuægæj. Mijnasæ æma cijnædzijnadi paraxadtæj adæmæj feronxæj Dadoj ralihd. Zæronnd Basa dær xestæren badtæj æma næuægæj næuægma gagidauæ kodtoncæ.

### III

Æ sabijæj ardæmæ jeci æxsævi xuæzæn mæstæj nekæd bazmaldæj Dado særi mahz. Xeuaronnd zærdæ sogæ æxsilkhitæ kodta med zærdi fælmanitæ. Kuvdæj ku ratærgaj æj, uæd tuzmærgæj æxsusta sæ xædzæramæ: "Fæstæmæ min kuvdmæ nizdæxæn næ bal jes",—kæd uotæ hudi kodta Dado, uæddær æj qæbær fændadtæj: kuvdi adæmæj-æ fæste jeske ku racæuidæ, ku si rakoridæ æma fæstæmæ ku fæxxonidæ. Ajdah fændgæ'j næ kodta, fal ænhæl dæ qæbær kastæj jeci huddagmæ. Kuvæj hæuama rauadzoncæ kuvdæj tærgajæj?—Uæxæn huditæj Dadoj hos tæbæl khaxhær rauadæj: "iscæuncæ, ænhældæn, mæ fæste"—æma æ

ēud fættaxddier kodta. Fal æ fæste heke zindtæj. Dadojæj uotæ je kuvdæj ku racudæj, uæd uomi uoj kojæj uældaj necibal adtæj. Hæumama zæ-rændtæ mæ fæste jeske isærvetloncæ ænæ uotæ adæmæn dær sæ xuærdæ sæ farsbæl næ bacæfisdzanæj... Dado rædujgæ kodta uaxæn huditæj. Adæm mijnasæj sæxe æfsastoncæ, beræ taustæ, kuvddtæltæ si cudæj, fal sëmæ Dadoj koj necudæj.

Sæ xædzari razmæ ku isqærdtæj Dado, uæd sosægkæj fæstæmæ rakastæj, æzmælæg si nekæcæj zindtæj. Æ med bunat ærlæudtæj mæstgunæj næ tærgaj læg. Æ kærce, æ zujmon mestæltæ, æ buxar xodi khæbæli xuzæn zindtæj zujmon mæjroxsi. Zænxi car ænxuzonæj æmbarst adtæj uors metin hæddzolæj. Mæjæ, mæstæj marægau, ihældzægæj xudtæj arvi astæuæj Dadoj cæstitæmæ.

Læudtæj sæxæj Dado æ med bunat „zæronð Basa mænæj cæmæj lægdær æj? Æ suvællæntiæ ærzt-lædær æncæ, ævi æ mærdtæn xuæz-dær æhdau ravardta“—bunt kodta æxe nimær.

Aci rauæn Dadoj cæstitæbæl nigki xuæzdær rauadæncæ æ dessag nælsæhæ Bockij, æ zæronð hog æma æ nærtøn boha. Æ boha æm-besondi nard æma ræsuhd adtæj. Dado ibæl nomæn isivardta „Darh-khox“. Ædzox dær imæ jeci nomæj hær kænida. Cuma Dadoj boha jeci saxat æ xecavi huditæ bazudta,—uotæ je skhætæj mægurgomau bauasta.

—Ænæ bajragæ fæuuo, kæd ci afoni uasis,—isdzurdta fur mæstæj Dado. Zærdæ bunton isænkhard æj æfses ku uajdæ, uæd aci afoni uotæ bærgæ næ uasidæ... xuasi chopp næ bal jes, ajdah hæmpæj ba thæpp kud næ raxauj. Ci sin kænøn? Jetæ dær mænæn jesti ku

isçhapp kænioncæ“.—Jeci huditæj fuldær kodta Dadoj zærdi mast. Æ sædzaramæj medæmæ bacæumæ æ khax næ xasta. Fændadtæj æj, nurlækkæ kuvdi adæm uoj tuxxæj citæ dzoruncæ, uoni zonun... Cæmæn næ isærvistoncæ æ fæste xonæg? „Læg tuxsun ku bajdajuj, uæd jimæ je'ngæs neke bal fæddaruj“—dzurd-ta æxecæn Dado.

Ænhældæn aci æxsævi xuzæn listæg nekæd ærkastæj æ xædzari ci-hæuægæmæ. Qæbær æj fændadtæj alcæmæj dær ænxæst un, fal ænxæst necæmæj adtæj. Ræstægæmæ æ zærdæ qæbær isqurmæj. Ægas hæu dær cuma uoj nimæ issæncæ, uotæ imæ kastæj jeci saxat.—Baræ sæ jes, ke si ci fænduj, uoj kænæd, æz ba uonæmæ hæuægæj ci fesafon“, uotæ zæhgæj, dujnebæl næuægæj æ cæstæ raxasta Dado.

Mæjæ æ ficcag bunatæj dzævgæ-ræ isuæljæuæj, sthalutæ nigki qæ-bærdær xudtæncæ. Uzal dær caud-dær næ kodta.

Dadoj jeci uazalæj medæmæ æ khax næ xasta. Fændadtæj æj, kuvd-dzauti raxæleu baxezun,—cuma citæ dzordzænæncæ aci ijkæmi huddagi tux-xæj? Hæuama si jeskæmæ sosægkæj bajhoson,—zæhgæ.

Jeu afoni raxæleu æncæ kuvd-dzautæ. Khuærdgæjdtæj xælæf kod-toncæ sæ xædzærtæmæ. Kastæj Dado sosægkæj kuvddzautæmæ. Listæg sin ihusta sæ dzubanditæmæ. Dadoj koj si nekæmi adtæj. Des æma mæstgun æmxuzonæj kodta, æ koj ke nekæmi adtæj, uoj tuxxæj. Æ koj jin ku kodtajoncæ, uæddær ænæ mængæ mæstgun kodtæjdæ. Dessag æj, æcæg, adæjmagi kond... Fæstægdær ma Dadoj ræsti isçudæn-cæ sæxe Gadzo æma sæ sinxon Aximæt.

— Dæ xuærzænæxæj, Gadzo, aci izæri xilæ cæj fædbæl racudæj? Æz in neci balædærdtæn?

Gadzo Axmæti farstæn dzuapp radtuni razæj æ fij ærsærvta. Niuæst-gungomauæj ihældzægæj zahta:

— Maha, ci adtæj, xilægæj si bærgæ neci adtæj, fal max Dado bindzinæj dær tahddær iscæfsuj...

— Ma, uæddær, huddag cæj fædbæl rauadæj?

— Necæbæl, bustægi necæbæl.

— Gær, kud necæbæl?

— Necæbæl, xucauistæn... bustægi necæbæl... Huddag znaçit—uotæ adtæj: xestærtæ rakuvtoncæ, Dadomæ sinon ku ærqærdtæj, uæd babæj xestærti kuvditæbæl æxecæj æftudta æma dzurdta: „cærun, xuærun æma æhdau dættun dær zonun hæuj zæhgæ, æma ima Basa tedxoldta: „æhdau dættun, xuærun æma cærun zonuni ræzmæ læg hæuama kosun zona.“ „Max Dado bindzinæj uældaj næj. Spiçkæ ibæl badaræ æma is-gupp kænuj. Znaçit, xard imæ fækkæstæj Basaj æfxuærd: magosaj tuxæj æj æxemæ bankhardta, he uomæj uældaj si neci adtæj xili medægæ.

— Æ uæ mard fesæfa he,—xodægæj nijxaldæj Xæmæt—æz ba sæ jestæbæl fæxxilæ ænhældton, zæhgæ æ xædzaræmæ bazdaxtæj. Kærædzemæn, „xuærz æxsævæ“ zæhgæj, duuæ dær fæjjauon æncæ Dadoj cæstಿತæj.

— Bonvuddær Gadzojæj dær ma læhuz dær istæn?!—Baduh-duh kodta æxecæn Dado. Bustægi imæ fæsmon ærcudæj: cæmæn fæbbadtæj nurmæ uazali ændegæj. Hæla cæmæn æj? Bacudæj æ xædzaræmæ. Kuvdzautæj nekæcæj bal neke æstuf cudæj. Hæubæstæ ænxuzonæj æncad funæj kodta.

Uældær ma'j ku zahtan: Xuma Dadoj uosæ Efenaj bærcæ, ævæcægæn, æ lægi neke uarçta. Uotasæj, ænæ fæstæmæ fækkæsgæ topi chuxmæ bacudajdæ. Æ lægæ xuzæn zinarih imæ dujnebæl neci kodtæj. Æxsævæ bon næ zahta kosunmæ. Æxe artæn dardta, cæmæj timæ sæj cardajdæ Dado; cæmæj uomæ dzæbæx adtajdæ.

Kusta zærdibunæj Efena, cæj bærcæ jin næ bantæsidæ, uoj bærcæ uodæj xaudtæj æma fudxuz kodta. Uæddær kustbæl nekæd badændta Dadoj. Jeskæmi, cid, silgojmægæ æxsæn ku baftuidæ, uæddær æ læg israst kænunbæl ærxajttæ: „kustita dund ku fæuoncæ, fal æxuædæ dzæbæx ku uajdæ, æ duuæ bon æppun dær æxebæl næ'j, mæ uodæ azælæntæ jin cægæ kænunca.“

Adæmæj cid beretæmæ hardtoncæ Efenaj dzubanditæ æma jin tærehæ kodtoncæ.

Dado jeci xilæj fæstæmæ bæragæ adæmtæj uældaj neke bal xætdæ dzurdta. Æxe ændær xuzi ævdesun bajdædta. Fal kosgæ ba uæddær uældaj fuldær næ kodta.

Zumægi karzi fonsi xuallagæj sæ xædzaræ buntan isidauuæj. Næ bal adtæj sæ xuastoni xuasi chopp. Ci bakænoncæ, uobæl ænxuzonæj hud kodtoncæ Efena æma Dado. Hæubæsti sæ nifs nekæmæ bal xæsttoncæ koræg bacæunmæ... Sæ fonsi mortæn sæ gubun næ bal æfsastæj. Sæ qal boha qillistæj næ bal kaffa. Uæddær ku ismæstgun uida, uæd iskhæti fedærdtæ æ særbæl raxæsidæ. Adæmi xuastæ æxsævæ bonmæ babun kænida, kud fæstæmæ ba jin bijontæ sæ xædzaræmæ ærtæruni amal næ bal irdtoncæ. Hæu

bæl æ ahud beræhau xadtæj Dadoj boha, zæronð hogi dær ma æ fæd-bæl fæxxonidæ. Marunæj sæbæl neke æursta, fal æj cæfma ne'jal-toncæ.

Jeu æxsævæ Dadoj hæubæl met ihæfilæj fæuuardta æma zænxi car wæragi særmæ bambarzta. Jeu afoni Dado æxe hudi ændæmæ rakastæj. Fæstæmæ ku ærbazdaxtæj, uæd zah-ta Efenajæn: „Ænæbajragi boha ba-bæj fedærdti særhi raxitæj, hogi dær æ xætdzæ fællasta æma jeske xuastæ bun kændzænænæ. Cæuæn, isserun sæ hæuj“.

Zijnadæj sæxe ischapp kodtoncæ. Sæ suvællænti xussæni dzæbæx-dær bambarsloncæ æma gæv-gævæj facudænæ. Sæ xædzaræj ænxæst næma raxitænæ læg æma uosæ, uotæ sæ hostæbæl xuæstændtæj ke dær ælhetunhær isihustæj:

— „Uæ xuæzdæri mardæn sæ ba-xuæretæ! Ba mæ bun kodtoncæ“...

— „Næ xuæzdæræn fæqqau fæu-uæd dæ uod,“ æxecæn isdziurda Efena æma idarddær ihustoncæ Ax-mæti ælhetunmæ.

— Gæbær beræhi amadtag uin fæuunocæ ænæ bæzgæ adæn! Ba mæ bun kodtoncæ,—ælhista Axmæt. Bo-ha æma zæronð hog ba se'khæti is-médæg æncæ, cuma neci rakodton-cæ, uoj xuzæn. Sæ xecæuttæ dær Axmætæ sæxe næ bavdiston-cæ. Sosægkæj fæstæmæ ærbazdax-tænæ. Jeci fædbæl rævæjnæj fedar isbastoncæ sæ bohaj cægindzæmæ. Uædta sæ har xussæntæmæ bacu-dænæ, jeumæ ærxustænæ. Uazalæj bacæugæj, qæbær æxcæuæn adtæj bæuærti tævdæ sæ kærædzemæn.

— Huddag xuarz næ cæuj,—zæh-gæ: zah-ta—Dado. Hæui næ xuasi æmal kænun. Kæd ma dæ cægatmæ jesti jes, uæd sæ babæræg kænun hæuj.

Efenaj cægat uællag komi cardæn-cæ, beræ cæujnag adtæj uordæmæ. Xuarz uajdæ, ku sæmæ razinnidæ, uæd...

— Xuarz uajdæj jestiæ ku uaj-dæ, uæd bærgæ, fal jeci zahdæj neci pajda jes,—ænkhardæj nijnægægæj, isdziurda Dado æma innæ iarsbæl æxe baxadta.

— Næ læg, uæ næ læg,—basxus-ta Dadoj Efena, cuma jin jesti næ-uæg xabar zæhunmæ havta: „Ison nin Gadzotæ sægaltæ ku radtioncæ, uæd xuarz uajdæ. Fæccæuianæ xua-sæ lasunmæ mæ cægatmæ.. xuarz uajdæ“...

— Xuarz uajdæ, qæbær xuarz, je-sti ku bakænisa, uæd, ænæbarigo-mau dzuapp ravardta Dado. Æ quri xattæj bææræg adtæj, idarddær imæ dzubandi kænun ke næ hal cædæj, je Uajtahddær bafunæj æj. Efenaj særmæ ba xussæg nekæcæj cudæj. Ævælmæcgæ æzmaldænæ biltæ. Æ huditæ æxe med-nimær dzurdta: „gal-tæbæl kud fæxxuæst uæn... Kud xu-arz uajdæ, Gadzotæ nin sæ galtæ ku radtioncæ“.

Silgojmagi cæstlæbæl uadænæ komi fændægtæ, æ cægati hæu. xu-astænttæ, aci anzi mastmæ næuæg særdæ xuasæ kud beræ kærddzæ-nænæ.. „Ci xuarz uajdæ, næ læg ison galtæbæl ku fæxxuæstuajdæ“—zæhgæ, aci xatt hæræj isdziurda Efe-na æma æ lægi æ khoxæj bazmæ-lun kodta. Fal æj Dado j'eræmbuj-nauæj fæstæmæ mæstgun gomau æsxust ærbakodta. Jeci æxustæj bææræg adtæj lægi fændon: „xussun mæ ku niuudzisæ, uæd æcæg xuarz uajdæ“.

Zujimon æxsævæ æ kust kodta. Met ænæsahæsæj uors khoxmærzæn-tæj xaudtæj æma zænxi car æxsæg-kægæj æmbærzta. Dadoj xædzaræmæ

duari chæstæj burdæn-düingæ met  
fældzæhdæg xasta æma xurin fær-  
tæbæl chæx xalasæ ivardta hunaj  
xuzæn. Xædzari buni iskhæti jeske  
xuasæj æfsesej fændon sinær cahta  
Dadoj boha. Zæronð hog si coxgo-  
mau læudtæj æma, cid, æ cardæj  
bozzagi xuzæn fiji xunhitæj tul-  
fæ rauadzidæ... Sæ duuej cæstitæbæl  
dær uadæncæ jeske xuasdænttæ.

## V

Saudaræj—Dado ma æ xussæni  
xurruttæj xustæj, uæd—Efenaj galtæ  
cættæj læudtæncæ sæ conæhi xæt-  
dzæ. Efenaj xuzæn hæubæstæj sæu-  
mæ ragi ka festadæj, jetæ des kod-  
toncæ kumæ cæuj aci galtæbæl  
Dado?

Met æ uarunæj bancadæj. Uors  
mehæ bærzonddær isista æxe æma  
æ hæbesi batuxta tælijæj badgæj  
uazal zærdæ xuænxti. Gurata æma  
innæ xæuasondti cheutæ ba'zguli  
æncæ. Dadoj zæronð uors kujdær æ  
har bunatæj festadæj æma balcij  
cæunmæ æxe cættæ kodta. Efenæ-  
bæl uældaj cijnitæ fækodta æma co-  
næhi faldzosæj nekumæ bal cudæj.

— Næ læg, uæ næ læg, ne'hosis  
ævi! Ku festisæ, uæd xuarz uajdæ.  
Galtæ cættæ 'ncæ.—Babæræg hæuj  
mæ cægati hæu,—dzurdta saburgaj  
Dadoj uosi Efena.

Lægi zærdæ galti kojæj fesquid-  
tæj... Æxemæ ænxæst næma 'cu-  
dæj, xussæg æj uæhdæ næma uahd-  
ta, fal uæddær æ xussæni rabadtæj.

Efenamæ aci saxat æ læg uældaj  
ræsuhd fækkastæj. Sau bichotæ kud-  
dær sæxe isæzduhdditæ kodtoncæ;  
surx uadælttæ, mingij tumbul fiji  
xætdzæ ændær xuzi zindtæncæ  
„Enamond næ dæn, uæxæn læg  
kæmæn jes" dzurdta æxecæn Efena.  
Fur cijnæj æ zærdæ bazmældæj. Ra-

ba kærthættæ fættæj, fal æxe bæuo ææ uauof  
rædta. Duaræj læzzindtæj Gadzo  
æma bon xuarz—zahta Dadoj bij-  
nontæn.

Æ galtæ sin xuasæ lasunmæ ka  
balævar kodta, uomæj Gadzo æxua-  
dæg qæbær arazi adtæj æxecæj  
Xuarz kæmæn rakodta, jeci bijnoni  
xætdzæj qæbær fændadtæj jesti fæl-  
mæn dzubanditæ rakænun. Xattæj  
xatt xuarz ka rakæna, uomæn æxe  
cæn æxcæuændær fæuj, kæmæn æ  
rakæna, uomæj.

Uotæ adtæj Gadzoj hudtag dær.

— Galtæn necij, fal uæxuædta  
uæxebæl ærægi ma kæntæ! Bon qæ-  
bær cubur æj.

Jeci dzubanditæj Dadoj færstæ  
chæstæ kodtoncæ. Æxe mednimær  
mæstgun kodta, ævæccægæn, ma  
Gadzo idarddær jesti ku dzurdtdæ  
æ galti tuxxæj, uæd sæ Dado xæt-  
titæj æ turhæj ratardtdæ, fal Ga-  
dzo neci bal dzurdta.

Hudtag cudæj, rast Efenaj kud-  
dæriddær fændadtæj, uotæ. Læg  
æma uosæ æmxuzonæj sæxe chapp  
kodtoncæ balcij cæunmæ. Efenæ  
æjdtæj cættæ adtæj, æ suvællænt-  
tæ kæbældærti bafædzæxsta. Fal jiu  
ævast Dadoj dzuapp æ zærdæ nic  
cavta:

— Ma ci bal isdzoræ he nur, jeu-  
næg galtæbæl næ dzæbæx finddæ-  
semæj fæccæun hæuj, næ suvællænt-  
tæ æma næ xædzari ba ami dzæhæl  
niuuaazdzinan!...

Galti særbæl raxuæstæj Dado æma  
rarastæj mingij bostæ æma ævænt-  
dongomauæj ustur nadbæl æ  
kajjesti hæumæ. Hæuæj jeu mingij  
ku bajevhudæj, uæd galtæn sæxc  
rauahata, conæhbæl isbadtæj æma æ  
galti cud fættahddær kodta. Caldæn  
tehi auon næ fæcæj, uædmæ hæu-  
bæstæ sæmæt kast kodtoncæ Dadoj

fæste: kud resknuaæxtaj? — uobæl des kodtoncæ. Æ fæste bajevhudæj sæ zæronð kuj dær. Efenæ ba, ænkharðæj læugæj bajzadæj æ med bunat. Æ zærdæ ristæj æ lægi sahæsæj: „Næ færæzæj randæj ænæbari næ læg... Uotemæj ibæl fændagbæl gal-ti xætdzæ jesti ku ærcæua” — kodta æ hæstifæ sinxagtæn.

## VI.

Komi fændægtæ arf meti fæste rast conæhi akkag adtænæ, Dado æ fændon isbadtæj conæhbæl, khæxtæ harhomau batuxta xuasi medægæ. Bæræ uesæj ræstægmaæ ravzedidæ æ galtænæ, lih nædtæbæl cæunæj galtæ dær ne'fsastænæ. Zæronð kuj dær fæsnædtæ, fædæsmotgæj, æ sæ-ræj hazgæ cudæj.

Dadoj zærdæ kuddær bajhældzæg æj. Ragæj dær æ ræugutæ uæxæn kædzos komi uældæfæj nekæd bal uolæftænæ. Nur si sæ fændon ni-quærtænæ. Beræ bældzændtæ æmbaldæj Dadobæl: fæsmardæj, ævæs-mardæj — sæ jeuguron dær salan læværdta. Komi xurfi Iræfi don jexti, buni sur-suræj uadæj. Næzi, uædta innæ alli xuzon bælesti khabæztæ meti uæzæj sæ særtæ nillæg kuvton-cæ sæ kærædzemæn. Sæ bunmæ æzhældæj sæ thælit kirsæ.

Jeu mingij ræsuhd uors dælaqur sau cheu, Iræfi særti tæxgæj, efxasta Dadoj. Cheu ihældzægæj hazta exa rængæbæl. Kæmi doni xurfæmæ nil-læueridæ, kæmi fæstæmæ isgæpp kænida.

„Don dær ibæl kud næ xua-cuj, don” — hudi kodta Dado, cheu-mæ kæsgæj. Næ bældczon zærdæ, ishældzægæj, chuxi æftudæj alli xuzi zartæ æma sæ æxecæn gum-gu-mæj kodta Dado. Ræstægmaæ æxe-mæ dær fæmmæstgunæj: nuri uængæ

uæxæn dessagi balci ke nekæd bæ-kodta, uomæj. „Ædzox xædzari khu-mi badun lægi huddag næj”, lægi huddag”.

Fændag Dadomæ uotæ cubur fækkastæj, æma æ kajjesti hæumæ kud baqærdtæj, uoj æxuældæg dær xuarz næ bal ravzursta.

luazægæn salan kud næ zahtajon-cæ næ xonx bæsti kajjesti hæu? Ænæ uind, ænæ zund ægadæ læg na'dtæj Dado. Qæbær dessag xuarz æj isiuazæg kodtoncæ æ fusuntæ. Xuarz æj fæuidtoncæ sæ cijnæ, sæ namusæj. Zujmon bon iskæsæ æma nikkæsæj fæzzæhunæ. Uajtahddær rajzæruj. Kæd Dadoj qæbær fændad-tæj jeci æmbojni sæxemæ fæstæmæ nizdæxun, uæddær jin gænæn ne-'ssæj: fusuntæj næ rauhtoncæ: „æx-sævi din cæuæn næjjes, sæumæ ba dæ næxecæj jeske niqqærtun kæn-dzænæj”, zæhgæ.

Dukkgæ sæumæ dær ma xuarz fæccijnitæ kodtoncæ, fæsutæ se uazægbæl. Efenajæn cidær læværttæ iscættæ kodtoncæ. Æ xætdzæ jin læquænti baræuadzæ dær æmbalæn ravardtoncæ.

Siæxs, ustur arfitæ rakodta kajjesti hæuæn æma ranæxstæræj sæ xædzæ-ræmæ. Læquæn særbæl xuæstæj gal-tæbæl, Dado ba, nad læhuz kæmi uidæ, uomi læsægi farsbæl fæxxuæ-cidæ. Alli xuzi dzubanditæ kodton-cæ, uotemæj sæ nad cubur kodta.

Dadoj cæstitæbæl uadænæ: „kud niccæudzænæj sæ hæumæ, sæbjtæ, Efenæ æ razmæ kud rauajdzænænæ. Me næ uarzonæn ba sæ cæstitæ sodzdzænænæ, jetæ uotæ ænhæl æncæ æma ænæ uoni ænxusæj Dado æxecæn amælttæ ne'sserdzænæj”.

Kæd Dado uæxæn huditæ kodta, uæddær æj xussæg æncad næ bal uahæ: jeuemæj aci afoni xussun axur

adtæj, innemæj ba chæx araç æma sau bægæni dær tuxxæ kodtoncæ Dadoj særi mahzæn.

Jeci dzorgæ dzorgæj, æ cæstiteæ kærædzebæl fæxuæcioncæ. Lasægi raxauni sahæs imæ næ bal adtæj, fal æxecæn kommæ raxaunæj tarstæj. Xussæg cæstitej ratorun næ bal kumdtæ. Jeu cæstæ tuxxæj ku isigon kænida, uæd innæ ba ændaxddær læccæfsidæ.

„A din bællax, næxemæ ma ku fæçærtinæ ænæ fidbilizæj... Beræ næ bærgæ næ bal hæuj“.

„Ema, æcæg, hæu idard næ bal adtæj. Komi fændagmæ zinnun bajdædta dzæbæx. Nur særbæl xuæcæg læquæn dær neci lædærdtæj Dadoj mægurbonæn. Uoj særi dær cidær sahæstæ bacudæj æmo galti razæj ustur zærdæj ampez kodta. Dadojæn ba æ uærgutæ æ buni fættæcioncæ...“

Hæumæ buston ku fæxxæstæg æncæ, uæd iuazæg læquæn fæstæmæ jeu kast rakodta. Dadoj xabar galti fæste nekæmi bal adtæj. Bælcðzon æ cid baurædta. Agoruj æma læg fesævdæj. Læquæni zærdæ tæssæj kuddær fækhkæpp kodta æma ræstægæmæ sontau fæcæj. Ualinmæ hæuæj fædessænttæ—xaugæj ka fæuuidta, jetæ—rauadæncæ. Uajtahd arf komi xurfæj mærsitæbæl isxastoncæ Dadoj.

Hæubæstæ ævast bunton baxælqo-  
jæj. Dadoj xædzaræmæ æmburd kodtoncæ. Særi cari luxtæj togi kælnunæn bauoræmæntæ na'dtæj.

Efena nekæmæ bal ihosuj, æxe tonuj, æ harængæ iting kænuj. Uostitæj ibæl kadærtæ nixxuæstæj, uæddær jin amalæj-amal næ irdtoncæ.

-- Nekæd neci fæuuidæj, ævi jetæ ci miutæ æncæ, nur ma læg

ægas ku æj?—Adæmæj beretæ sæxe xadtoncæ Efenamæ. Uæddær in ba hosi amal na'dtæj. Harængitæ kæ nunmæ nijjagajdta: „uæ, xuarz adæm, make mæbæl baxodæt, ci min kæ nun kæntæ?—Mæ sabijti min xornæ ku niuuxata. Kæd æj næ fændadtæj, azinæ uordæmæ cæunmæ, uæd mæ bæl xucau æ bællax cæmæn nivvardta, kumæj ærviston. Læhuz fændægtæbæl ustur balci ku bakodta æma min necæj tuxxæj ku bajsavdæj“.

Efenaj harængæmæ kæmæjdærti cæsti sug ærcudæj.

— Neci jin adtæj! Fæjervæzdzæ-  
næj, uæ dzæhæl miutæ bauorametæ!—  
Fæzzust kodta Gadzo.

Kæunhæræj bancadæj xædzaræ. Uæzzau uolæftæj Dado. Æ hæläsæj idardmæ cudæj araçi taf.

— Lægæmæ kæcæj ci næ felvæsdzænæj?—Nadæn æ dærhcæ æma æ uærhcæ æmbes æncæ,—xumætægi næ fæzzæhunçæ. Ustur zin fændægtæbæl ærevastoncæ, æ tækkæ xædzari razi ba ibal bællax ærcudæj,— lædzægbæl æncojnæj ænkhardæj, dzurdta zæronð Basa.

Ægas æxsævæ dær Dadoj xædzaræ adæmæj ne'scoxæj. Fæstægæmæ sæjgi særhi xecænttæ ajdah sæxuædtæ bajzadæncæ, sæ xæfdzæ adtæj Gadzo dær. Sæjgæ qæbær tarfæj bafunæj æj æma araçi tæf hæläsæj ænæ skujgæ cudæj.

— Næ læg babæj si æxemæ Soslani cæsti sugæj dzæbæx ke fækka-  
stæj je bærgæg æj æ tæfæj... æ, kæd aci niuæstæj fajda næjjes, uæd ibal sau suhdæ iscæua, zæhgæ, isdzurdta Gadzo.

Jeci zahdmæ qæbær isristæj Efenaj zærdæ: „Læg mælgæ kænuj, atæ ba uæddær sæfxuæræn dzurd næ uædzunçæ“,—æxecæn baduh-duh kodta

Efena. Æxsæv badgutæj saǵæ ræstægma buntondær feronxæj, sæ ihældzæg tauæræqti tumuhi bacudænca.

Ærmæst Efenamæ næ cudæj xodun æma tauæræqtæma ihosun. Uomæj ne'ruagæs kodta, æ lægi ma eskæd dzæbæxæj fæuindzænæj, je, æma, cid, fæssauoni æ cæstisugtæ khoxmærzænæj rasærfidæ.

Æxsævæ cudæj bon ærdæmæ, luazæg læquæn, innæ adæntæ fæjnæ rauænemi bafunæjtæ æncæ. Efena æxuædæg jeunægæj æ lægi særhi ke bajzadæj, uomæj ustur arazi adtæj. Fælmænæj rævdudta æ varzon lægi... Æxsævæ cudæj æ cudæj... xat-tæj-xatt burdæni neun duari chæstæj qæbærdær ærbajhusidæ.

Qal adtænca aci æxsævæ Dadoj zæronð hog æma boha dær. Onæmæ Dadoj sæjgi sahæs necæmæj qærdtæj.

## VII

Ci læuuncæ bænttæ?—sæ jeu ænxæst næ ma fæjevhujuj, innæ ba uæd uoj bunati ravzuruj... jeci æxsævæj ræcudæj beræ ræstæg. Zumæg dær æma ualdzæg dær fæjevhudænca. Ralæudtæj 1928-ag anzi særdi mæjæ. Efena æ zærdæj ci xuarz kurdta,—je ibæl ærcudæj. Kæd kosunhon ne'ssæj uæddær jervæzgæ fækkodta Dado.

Silgojmag xædzari kusti dohi uædæj, æxe hardta, cæmæj bijnontæ stong æma ænæ uoj jesti hæuagæ ma bajjafonca. Caldær maji ændærhcæ uoj xædzaræ araquæj nekæd iscoxæj. Sæ næl sæhæ dær nivgarstonca. Mingij sæjgæ færsægi tæbæhta næ niuuzal kodta Dado, alli xuzi xuntæ æma kærkitæj farstonca hæubæsti xecænttæ Dadoj.

Sæjgæn xuærdæ læhuz næ tadæj,

fal kud fæstæmæ nærsunbæl fæcæj. Lægæn æ uærhcæj æ dærhcæj bæ-ræg neci bal adtæj. Ræsudæj Dadojæn æ zærdæ æxemæ qæbær dzur-dta, fal si resgæ uojjasæ ke neci kodta, uomæj æ zærdæ fedar adtæj. Æ xuærd, æ nixxust æma æ niuæsti alkæmi dær qæbær tergadijæj zildæj æxemæ.

Jeu bon jibæl sæ nixæsi æ ragon zongitæj jeu ændær hæukkgag fem-baldæj!

— Kud æj je, -Dado, isæfgæ ku kæniss, ku nirræsudtæ æma dæxe cæfbæl hud cæmæn næ kæniss? Ænæ-mængæ jin ænæ donnez un xuasæ næjjes. Isæfis! Tahddær dæxe fæu-inun kænæ doxturæn.

Luazæg læg ma nigki beræ cidærtæ dzurdta æma amudta Dadojæn! Saliguærdæni doxtur din ku neci bakæna, uæd isæfis!

Luazæg ku randæj uæddær ma nixasi Dadoj nezi tuxxæj beræ dzu-banditæ cudæj. Qæbær fættarstæj Dado æxuædæg dær æma æ ræsud-dzinadæ æ cæsti axidtæj... Ænkhærdæj ærbacudæj sæxemæ nixasæj æma Efenajæn zahta æ læhuz xabar. Kud næ ristajdæ silgojmægi zærdæ? Listægdær ærkastæj æ lægmæ æma æ cæstiitæ ræstægma igonæj bajzænca. Doni zildænca sæxe medægæ.

— Auæxæn ma si læg nirræsujuæ fæuindtæj? Gær, ædosæ dær ma uotæ ku na'dtæ.

— Aboni, ænæmængæ, mæ ræ-sud fæddær-fuldær æj, fal razdær dær qæbær bærag adtæj, - fedar zærdæj zahta Dado æ uosæn.—Saliguærdæni jeu doxturi xabar kænuncæ, uoj babærag kænun hæuj.

Læg æma uosæj alke dær hudi kodta færzænitæ: kutemæj fæccæuonca Saliguærdænna doxturmæ. Dado æxuædæg dær næ zudta æ nezi

xatt, cæmægj uotæ ræsudæg, des kodta uotæ nirræsuvgægj si resgæ kud neci kænuj: „Uæddær mæ baræg sæjgæ fæxxonuncæ, uadzæ æma bazononcæ mæ nezi xatt“.

Sæjgi Saliguærdænma lasun fændæ iskodtoncæ ænæ fæsteuatæg.

### VIII

Acı ustur balci'j Efenæ æ lægi jeunægægj næ bal rauhta. Bæxbæl æj isiværdta æma, xonxæg budurmæ idadzæg lasta. Beræ fæccudæncæ æma qæbær niffælladæncæ: Efenæ festægægj cæunægj, bæx ba uæzzau læg xæssunægj.

— Budurmæ ku nixxæccæ uajana, uæd næ bæxæn uærdun rakorianæ æma dujjemægj dær badgæ bacæ uianæ.

Komægj ku rajevhudæncæ, uæd khulduni nadbæl razdaxtæncæ. Ustur sau hædæ æ særdton daræsægj fælust adtæg, cheutæ si ræsuhd zartæ kodtoncæ. Nad qæbær ædzæuæg adtæg. Dadojen fencondærægj Jeu khuar xatti bæxægj dær raxiztæg, festægægj dær rauadæg, iuængtæ ræuæg kodtoncæ, jeu rauæn sæ uolæfd dær isuahtoncæ. Dado fæsauonmæ bacudægj: je'uængtæ æzmælun kænuj, æ qæsti car khoxægj ræuinuj, gæppitæ kænun, ævzaruj“. A din bællax—næuægægj hudi kodta Dado,—gæbætau alli ærdæmæ ku nirræsudtæn, uæd mi resgæ cæmænnæ jesti kænuj“.

Dado æppundær festægægj cæunægj næ bal æfsastæg. Caldæn buduri hæutæmæ næ fæxxæstæg æncæ, uædmæ Efenægj bæxægj ræxæzun næ bal rauhta... Uajtahd sæ sæ fændag sauhædæg chæx budurtæmæ raxasta. Dado æxuædæg isbadtæg bæxbæl, Efenæ ba æ farsmæ cudæg.

Saliguærdænæn idard kæmidær æ

sau ændarg zindtæg. Læg æma uosæn sæ dzubandi bahos æj, æncæ cudæncæ sæ fændagbæl. Dzævgaræ ku bacudæncæ, uæd sæ fæstegægj ærbajajfta jeu bričkæ. Brički badtæncæ duuæ læquæni æma kizgæ.

— Uæ fændag rast—bæxtæ bauu ramgægj—zahta læquæn—kæd Saliguærdænma cæuæg stut, uæd noma bričkægj sbadut.

— Uæ huddag rast,—zahta Dado—uordæmæ cæuæn, æcæg.

Læquæn fæccurdægj. Dado æma Efenægj brički isbadun kodta, sæ sæxi ba sin innæ bæxti raznæ fedæ babasta. Sæ cudæg næuægægj fæsxutoncæ qal bæxtæ. Sæ jeu si æ hostæ gæmæl kodta æma fællæboridæ æ dændagægj iuazæg lægi bæxmæ Sæppægj uadæncæ Saliguærdænma. Brički fæste rugæ, mehau, izadtæg, Xor ba arvi astæuægj ihældzægægj xudtæg ægas dujnemæ...

### IX

Doxturmæ sæjgitæ radugægj cudæncæ. Dadoj radæ qæbær fæstag adtæg æma uomæ ku ænhæl kastajdæ, uæd ibæl jeci bon ne'ruadajdæ.

— Æz xonxægj ærcudtæn, fæstæmæ mæ idardmæ cæun hæuj. Kæd ænhæzuj, uæd mæ ænæ kezujægj bauxtæ,—kurdta Dado, æ razæg ci adæm adtæg, uonægj. Fal jin dzuapp neke ravardta. Jeci saxat doxtur æxuædæg rakastæg æma zahta: „ædtæg qæutæg ma dzy kæd isçi is, uæd uydon racæuænt, innætæ fælæudzysty“.

Adæm kærædzemæ bakastæncæ. Dado dær huddag balædærdtæg. Festadæg æma doxturi kabinetmæ batomar kodta. Æ fædbæl bacudæg Efenæ dær, fal æj ficcag uatæg uodær næ bauaxtoncæ.

Dado æfsærmidzastæg æxe isbæh

næg kodta. Doxtur in æ gubuni hæz-  
dæmæ ku ærkastæj, uæd qæbær  
niddesæj.

— Cy dæ rissy, cy uazæg? Na  
zonys?—Uyj ta kuyd næ zonym u...  
Aftæ ma dzæbæx sulæf!.

— Bæræg næ zonym mænæ ræ-  
sud ke dæn, uomæj qæbær tærsun.  
Don nez min æj xudtoncæ æma min  
særmagond dæumæ bajamudtoncæ.  
Æma uoj tuxxæj sauængæ xonxi di-  
goræj racudtæn, — æfsærmidzastæj  
zahta Dado æma fæssurxæj. Doxtur  
læmbunægæj uidta æ sæjgi.

Dadoj ræsudtitæ bæl æ fælmæn  
kxoxtæ raxæssidæ æma æ sær nit-  
telidæ.

„Me'sævd ærcudæj, ævædzi, —xu-  
mætægi æ sær næ teluj“, —ænæ jesti  
dzorgæj tuxstæj Dado, —Efenæ dær  
ændegæj ænhæl kastæj.

—Uazæg, aipp ma uæd, fælæ xoxæj  
yærdæm dy cæmæn ærcydais, axæmæj  
dzy nicy is... Yskæ dæ dzaumættæ.

— Kud! Cæmæn kud?! Doxtur-  
mæ—tæstgomau zahta Dado doxtur-  
ræn, æxuædæg ba æ qæppæltæ kodta.

—Æz doxtyr bærgæ dæn, fælæ niz  
kæmæ næ ua, uydonmæ næ kæsyn!

Ualinmæ Efenæ dær sæ razmæ  
ærbacudæj.

— Cif æ nez, doxtur, xucaui tux-  
xæj. Ma næbæl æj banimæxsæ—  
Korægi hælæsæj zahta Efenæ.

Doxtur bakastæj silgojmægmæ æ  
xuzæj æj bazudta, sæjgæ ke adtæj, uoj.

— Dæ moj u acy læg, xorz us?!

— O, o, mæ xædzar!

— Uædæ jyn æz zahton, jæ niz  
cy u, uyj.

— Ci min zahtaj? Mænæn ku ne-  
ci zahtaj, — bostægænægau zahta  
Dado.

Doxtur ihældzægæj baxudtæj. Da-  
domæ xæstægdær bacudæj. Æ bæ-  
zæj bæl jin æ kxoxtæ ærifudta.

„Zahton dyn, zahton. Xuymætæ-  
dzy kæj ærcydtæ, uyj“.

— Kud xumætægi? Madta—mænæ  
ata cæmæj ræsujun? Æ qæsti car-  
bæl fæxxuæstæj Dado.

— Aci rauæn nigki qæbærdær haj-  
hældzægæj doxtur.

— Kæm is am ræsyd? Uyj dzidza u,  
dzidza, nard u, nard, uagæry dæ cæ-  
mæj xastoj, —ralqivtitæ kodta doxtur  
Dadoj fælmæn bærzæj. —Fælæ dzæ-  
hæly ne'rcydytut, mænæ sylgojmæg  
æcæg ryncyn u! Acu ual dy ættæ-  
mæ, max æj xuyzdær ienæm!.

Dado abanajæj racæuægau, fendæ-  
bilæj. Efenamæ ba læmbunægæj kas-  
tæncæ. Beræ alli xuzi xuastæ jin  
niffinstoncæ: adon kuy næ bakæ-  
naj, uæd dyn fæzyn uydzæn fæstæg-  
mæ, —zahtoncæ sylgojmægæn.

Qæbær ustur aritæ rakodta doxturæn  
Efenæ æma racudæj. Ændegæj  
æj xizta Dado dær. Jeu saxatti fæste  
sæ fændagbæl fæstæmæ rarast æn-  
cæ. Cudæncæ, ænæ jesti dzorgæj,  
dzævgaræ saxatti.

— Xucau-kud—uæxæn doxtur uo-  
dzænæj, uoj ku zudtajnæ, uæd uo-  
nænæmæ ba sankhex dær næ bakod-  
tajnæ... neci lædæruj—mæstgunæj  
dzurdta Dado. Fal aci xatt Efenæ æ  
xætdzæ næ arazi kodta:

— Madta'j æz færsæ dær ku næ  
kodton æma min mæ neztæ kiunugi  
finstau ku radzurdta.

Dado æfsærmidzast adtæj æ uosi  
cori dær æma qæbær ærinkhardæj.  
Efenaj cæstitæbæl ba uadancæ: æ  
læg uotæ cæmæj isnard adtæjdæ: alli  
boni kærkitæ, caldær bocikhaj araç,  
toqulij nard fidtæ æma nigki beræ  
cidærtæ, uotemæj jin haj-haj ænhiz-  
tæj isnard un. Fal sæbæl uæddær  
Efenæ fæsmon næ kodta. Ægajtima  
æ uarzon læg ænænez razindtæj!

He, uotemæj tunstænca sæ xædzaræmæ.

\* \* \*

Acî huddag arcudæj 1928-ag anzi. Ævæccægæn, mæ zærdi nekæd bal ærifitudajdæ, uojasæ dessag xabaræj dær si neci jes. Fal jeu bon ærægi gorætæj fæccæjcu dtæn Digori hæumæ... Hæui xurfi mašinæj ku raxiztæn, uæd uællag hæumæ uærdun ænhæl xuærændoni razi islæudtæn. Uællag hæui kirdzautæ Darhkhoxæj fæstæmæ æzdæxtænca. Jæu briçkæ mæ razmæ ku isqærdtæj, uæd æ xecau ærgæpp kodta æma mæmæ xodgæ ærbacudæj. Qæbær cijnitæ mæbæl fælkodta. Æz kuddær fefsærmî dæn, ke næ' j bazudton, uomæj.

— Ædta nur du mæn næ bal zonis?—Ustur dessag mæmæ kæsis...

— Dado?!—Fur cijnæj isxaudtæj mæ dzurd.

— Dado, xucauistæn, Dado—cæxæn læg iscæj i læhuz, kædæj dæ næ bal fæuuidton!

— „Hej, ænæ magariçæj æj briçki ma siværæ.“—xodgæj hæer kodtoncæ Dado mæ je' mbælttæ.

— Cæj, cæj isbadæn. Atæ næ kolxozî bæxtæ æncæ, nur jeu anz mæn bærnæxstî æncæ... Dæ zærdæmæ cæuncæ?

— Qæbær xuarz—zæhgæ, zahnton Dadojæn Mæ ragon zongæ, Dado mæ kæsgæj, mæ cæstîtæ ænæ xodgæ næ læudtænca. Uotæ xodgæ æma ihældzægæj nekæd fæuuidton aci lægi...

Bon sexuar afonæ adtæj æma xor

dzæbæx favta. Digori hæui xuæræn donæj cudæj fizonægi tullæ æm imæ adæjmag mondag kodta.

— Cæuæn næxe hæumæ, ænæ cæugæ din næjjes. Ne fsijnæn qæ bær æxcæuæn uo dzænæj dæ fæu uindæ.

— Kud æj, kud, Efena? Næma di ærzæron dæ?

— Ho, uomæ din zæron d. All bon dær kolxozon xumti æ bækhua æma dast ærkærduj, mæ xædzara min je daruj.

— Ma je ragi dær uotæ adtæj Ragæj dær din Efena dardta dæ xædzaræ,—girizæj fezdæx kodton Dadojæn.

— Ragi adtæj, fal nur jeuguron uotæ næbal, æj—A lægæn kolxozî cal boni jes, uoj dæ fæuuinun hæuj!..

Uoj fæste xuærændoni dzæbæx næxe fæuuidtan. Me'mbal Dado dzæbæx bajhældzæg æj æma næ fændagbæl rarastan. Beræ alli xuzæn xabærttæ fækkodtan kæædzemæn Dado min læmbunæg fædzurdta. kud ærlîhdænca xonxæj budurmæ, kud isaxurgændtîtæ æncæ æ sabijtæ, fal æ jeu xatti ræsud, æ doxturî xætdzæ ibæl ci cau ærcudæj, uoj koj ne'skodta.

Je ragi adtæj. Aboni Dado æddær læg issæj. Ragon Dado næ bal æj. Kæd ma aboni næ kolxoztî ragon Dadoj xuzændtæ jes, uæd jetæ dær, doxturmæ cæugæ uoj xuzæn fændarast kænæntæ... Efenamæ ba æz fæu necæmæj xæssun. Ka mæ uarzujuonæn uæxæn uarzon uostitæ sæ khoxi ætfujæd...

## SÆRGÆNDTÆ

1. „Æppæt dunejy iælløjgændžyty cyldžyn iætlæg æmb. Stalinmæ, Soveton xicaudy særhlæuuaæg æmb. Molotovmæ“	Fars 7
2. Adæmy 'styr bærægbon	9
3. Bædoaty Q. „Fyccag deputat“	11
4. Niger „Nog eræ“	15
5. „Dyuuaæ cærgæsy“ (Grišy tælmæc)	16
6. Dzadtiaty T. „Abon ta 'styr ciny bærægbon u maxæn“	17
7. Mamsyraty D. „Mæ qælæs dættyn“	20
8. Xozity J. „Kuznecov Pjotr“	21
9. Qammærzaty A. „Staliny zaræg“	24
10. Dzadtiaty T. — „Bolsëvik“	25
11. Isakov! A. „Dyuuyñ æxsæzæm ijun“ (Nigery tælmæc)	30
12. — „Stalinon blok“ (Grišy tælmæc)	31
13. Qamberdiaty Q. „Sautaty Veræ“	32
14. Xozity J. „Zærdiag nyxas“	35
15. — — „Ciny zaræg“	36
16. Byrnacty A. — „Rocity Konstantin“	38
17. Griš „Xæxxon Cærgæsy“	41
18. Tabolty X. — „Stalinæn“	42
19. Myrtazty B. „Fyccag qælæs“	43
20. Griš — „Dzitojty Ratsæ“	44
21. Guluty A. — „Næ fyccag qælæs“	47
22. Kočysaty M. „Mæ respublikæ“	49
23. Ælbeğaty M. — „Stalinmæ“	50
24. Mamity G. — „Mæ fyccag qælæs“	51
25. — — „Ciny zaræg kæn!“	52
26. Bædoaty Q. — „Atybi“	53
27. Epxity T. „Dyuuaæ zærdæjy“	59
28. Besali T. — „Dadoj nez“	68

Bærnon redaktor Epxity Tætæri

Sekretar Plity Griš

Texnikon redaktor Bajmætaty P.

Bærnon korrektor Cogojty N.

Æmbyrd kænyrmæ læværd ærcydis 13-VI-38 azy. Myxuyrmæ læværd ærcydis 20-VI-38 azy.  
Myxuyron syftæ 5. Gæxxæty syftæ 2,5. Gæxxæty format 72x105.  
Glavity bærndžyn № Æ-2026. Zakaz № 2437. Tiraž 2100.  
Cægat Irystony ASSR-y Rauhdady tipografii, gor. Ordžonikidze, Kominterny uynğ, 20.

## RAFYSSUT

Cægat Irystony Soveton Fysdžyty  
Cædisy aiv literaturon æmæ æx-  
sænadon-politikon ærvylmæjon  
žurnal

**„MAX DUG“**

### Rafyssyny uag:

Afædzmæ—12 somy; || xicæn nomyn  
6 mæjmæ— 6 somy; || arh—1 somy

„Max dug“ rafyssæn is æppæt post  
xæjtty æmæ žurnaly særmagon  
ærvyst lægæj

Adres: goræt Ordžonikidze, Sovetty uing. 11, žurn  
„Max dudžy“ redakci.